

ՎԱՂԻՆԱԿ ՎՐԴ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ՝
ԿԱՐՃ
ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐՈՎ

ՊԷՐՈՒԹ
2012

Սոյն գիրքին մեկենասութիւնը
կատարեց
Ազնուափայլ
Տիկին Նուրիցա Պողչալեան - Պեճօեան

Ի յիշատակ իր ամուսնոյն՝

Նշան Պեճօեանի

Մեկենասին կը յայտնենք
Մեր խորին շնորհակալութիւնը

Աղօթելով որ խաղաղութեան Իշխանը՝
Յիսուս Քրիստոս
Իր խաղաղութեան մէջ պահէ Նշանի
հոգին

ԲԱՑԱՏՐՈՂԱԿԱՆ ԵՒ

ՄԵԿՆՈՂԱԿԱՆ

(Առաջին Մաս)

1.- Յիսուս ըսաւ. «Ով որ ինձի հաւատացող այս փոքրիկներէն մէկը զայթակղեցնէ» (Մր 9.42): Որո՞նք են հոս յիշուած փոքրիկները որոնք կը հաւատան Յիսուսի եւ ինչո՞ւ համար Յիսուս զանոնք կը կոչէ՝ փոքրիկ:

1.- Հոս յիշուած փոքրիկները՝ հաւատքով փոքրիկ եղողներն են, այլ խօսքով՝ իրենց հաւատքին մէջ չաճած եւ տակաւին չուժեղացած մարդիկն են, նոր դարձի եկած մարդիկն են, տակաւին նոր Քրիստոսի յանձնուածներն են, որոնք ժամանակի կը կարօտին աճելու ու զօրանալու համար իրենց հաւատքին մէջ: Այսպիսիներ կրնան դիւրաւ զայթակղիլ, ահա թէ ինչո՞ւ Յիսուս կը զգուշացնէ որ չզայթակղեցնենք այսպիսիները: Պօղոս առաքեալ ինք էւս կը խօսի հաւատքով տկար եղողները չզայթակղեցնելու մասին երբ կ'ըսէ. «Զգո՛յ՛ջ եղէք. չըլլայ որ ձեր ազատութիւնը զայթակղութեան պատճառ դառնայ տկարներուն համար: Եթէ մէկը տեսնէ որ դուն՝ որ գիտակցութիւն ունիս՝ մեհեանի մը մէջ սեղան նստեր էս, ինք՝

խղճմտանքը տկար եղողը՝ պիտի չքաջալերուի՞ կուռքերուն զոհուած կերակուրներէն ուտելու: Եւ ահա քու «գիտութիւնդ» պատճառ պիտի ըլլայ որ կորուստի մատնուի հաւատքով տկար եղբայր մը, որուն համար Քրիստոս մեռաւ: Եւ երբ այսպէս ձեր եղբայրներուն հանդէպ մեղք կը գործէք՝ անոնց տկար խղճմտանքը վիրաւորելով, Քրիստոսի դէմ մեղք գործած կ'ըլլաք: Ահա թէ ինչու, եթէ իմ ուտելիս կը գայթակղեցնէ հաւատակից եղբայրս՝ բնաւ միս չեմ ուտեր, որպէսզի եղբայրս չգայթակղեցնեմ» (Ա.Կր 8.9-13): Վերջին համարին մէջ յիշուած «հաւատակից եղբայրս» բառերը պարզօրէն ցոյց կու տան, որ Առաքեալը հաւատքով տկար եղողներուն, այլ խօսքով՝ նորադարձներուն մասին է որ կը խօսի:

2.- Որոշ մեկնիչներ կ'ըսեն թէ հոս յիշուած փոքրիկները կը ներկայացնեն հեզ ու խոնարհ հաւատացեալները, որոնք կրնան գայթակղիլ եթէ շահագործուի անոնց հեզութիւնն ու խոնարհութիւնը:

Համարին շարունակութեան բացատրութեան համար՝ տե՛ս յաջորդ հարցումին պատասխանը:

2.- «Աւելի լաւ կ'ըլլայ, որ գայթակղեցնողին վիզին մեծ երկանաքար անցուի եւ ծովը ձգուի» (Մր 9.42): Ինչո՞ւ համար Յիսուս կը խօսի երկանաքարի եւ ծովի մասին:

1.- Երկանաքարը անասունին համար է որ կը գործածուի: Յիսուս իրենց հաւատքին մէջ տկար եղողները գայթակղեցնողները՝ կը նմանցնէ անասունի: Այս իմաստով, գայթակղեցնողին վիզին մեծ երկանաքար անցնել ու զայն ծովը նետել խօսքը՝ ցոյց կու տայ թէ գայթակղութեան պատճառ եղող մարդիկ, անասուններու նման պիտի մեռնին: Յիշենք որ Սողոմոն իմաստուն Ժղ 3.19-ի մէջ մեղաւոր մարդոց մահը կը նմանցնէ անասուններու մահուան:

2.- Մէկուն վիզին շուրջ երկանաքար անցնել ու զայն ծովը նետելը՝ անոր մահը կը դարձնէ անխուսափելի: Յիսուս ըսել կ'ուզէ թէ գայթակղութեան պատճառ եղողներուն մահն ու պատիժը անխուսափելի է:

3.- Երկանաքարը մարդը միայն ջուրի տակ չի տանիր, այլ տանելէ ետք՝ կը ճզմէ զայն: Սա ցոյց կու տայ թէ մեղաւորը դժոխքին մէջ նետուելէ ետք՝ հոն պիտի տանջուի:

4.- Երբ իշուն վիզէն երկանաքար անցուի՝ էշը իր ազատութիւնը կը կորսնցնէ: Ասիկա կը պարզէ որ անզիղջ մեղաւոր մարդուն համար, իր գործած մեղքերը երկանաքարի նման են՝ փաթթուած իր վիզին շուրջ, եւ իլւած իր ձեռքէն իր ազատութիւնը: Ինչպէս իր

վիզին շուրջ երկանաքար ունեցող կենդանիին համար ազատութիւն չկայ, այնպէս ալ, մեղքի երկանաքարով ծանրաբեռնուած մարդուն համար՝ չկա՛յ ազատութիւն, ո՛չ հոս եւ ո՛չ ալ դժոխքին մէջ: Միայն Մարդու Որդին կրնայ ազատել մեզ մեղքի ստրկութենէն (Յհ 8.36):

3.- «Աւելի լաւ կ'ըլլայ, որ գայթակղեցնողին վիզին մեծ երկանաքար անցուի եւ ծովը ձգուի» (Մր 9.42): Վերեւ խօսեցանք երկանաքարին մասին, հիմա խօսինք ծովուն մասին: Ի՞նչ կը խորհրդանշէ ծովը:

1.- Աստուածաշունչին մէջ ծովն ու ծովուն ալիքները սովորաբար խորհրդանիշ նկատուած են մեղքի: Այս իմաստով, ծովուն մէջ նետուիլը՝ մեղաւորին՝ իր մեղքերուն մէջ կորսուիլն է որ կը պատկերացնէ: Այսպէս, օրինակ, Մղ 69.2-ին մէջ կը կարդանք. «Ջուրերուն (Գրք.՝ ծովի) խորունկ տեղերը մտայ ու յորձանքները զիս ընկղմեցին»: Յստակ է որ ջուրերուն խորունկ տեղերը մտնել, կը նշանակէ՝ մեղքին տիղմին մէջ թաւալիլ, իսկ յորձանքներուն կողմէ ընկղմուիլ, կը նշանակէ՝ մեղքի ալիքներուն կողմէ հարուածուիլ ու խեղդուիլ: Եսայի մարգարէն կը հաստատէ թէ «Ամբարիշտները ալեծուփ ծովու նման են, որ չի կրնար հանդարտիլ» (Ես 57.20):

2.- Ծովուն մէջ կ'ապրին տեսակ-տեսակ սողուններ, որոնցմէ ոմանք թունաւոր են, իսկ ուրիշներ՝ խածնող եւ արին ծծող: Պատկերացուցէք պահ մը թէ ի՞նչ կ'ընեն այս սողունները երկանաքարով ծովը ձգուող մարդուն: Ասիկա կը պատկերացնէ վիճակը դժոխք ձգուող մարդոց, որոնք կեր կը դառնան դժոխքի անշէջ կրակին եւ խածնող ու թունաւոր որդերուն:

3.- Ծովը նկատուած է նաեւ բնակավայր Սատանայի (Ես 27.1): Հիմնուելով այս համարին վրայ, կրնանք ըսել թէ ծովուն մէջ նետուիլ, կը նշանակէ՝ Սատանայի կամքին ու ձեռքին յանձնուիլ:

4.- Ինչո՞ւ համար Յիսուս գայթակղեցնողին կը պատուիրէ իր ձեռքն ու ոտքը կտրել ու նետել եւ իր աչքը հանել (Մր 9.43, 45, 47): Այլ խօսքով, ինչո՞ւ համար կ'ընտրուին մարմինի անդամներէն երեքը՝ ձեռքը, ոտքը եւ աչքը, եւ ո՛չ ուրիշ անդամներ:

Մեղքը մարմինի այս երեք անդամներուն միջոցաւ է որ կը յարձակի մեր վրայ: Աստուածաշունչն ալ նոյն բանը ցոյց կու տայ:

Առնենք առաջին մեղանշող մարդուն օրինակը: Ի՞նչպէս մեղանշեց Եւան: Իր ՈՏՔՈՎ մօտեցաւ ծառին, իր ԱԶՔՈՎ նայեցաւ պտուղին, եւ իր ՁԵՌՔՈՎ քաղեց ու կերաւ:

Առնենք մեր Տիրոջ երեք փորձութեանց օրինակը: Առաջին փորձութեան մէջ Սատանան առաջարկեց

Յիսուսին որ ՁԵՌՔՈՎ քարը բռնե՛ ու հաց դարձնե՛, երկրորդ փորձութեան մեջ Սատանան առաջնորդեց Յիսուսը իր ՈՏՔՈՎ բարձրանալու տաճարի աշտարակներէն մէկուն վրայ, իսկ երրորդ փորձութեան մեջ Սատանան առաջարկեց Յիսուսին իր ԱԶՔՈՎ նայելու աշխարհի թագաւորութիւններուն ու փառքին:

Առնենք անառակ որդիին առակը: Ան իր ԱԶՔՈՎ նայեցաւ հեռու երկրին, իր ՁԵՌՔՈՎ առաւ իրեն բաժին ինկող հարստութիւնը, եւ իր ՈՏՔՈՎ գնաց դէպի այդ հեռու երկիրը: Վիրաւոր էին անառակ որդիին մարմինի այս երեք անդամները՝ աչքը, ձեռքը, ոտքը: Աստուած սակայն բուժեց զանոնք: Բացաւ անոր հոգիի աչքերը: Ոտքերուն համար տուաւ նոր կօշիկ, իսկ ձեռքի մատին համար տուաւ մատանի (Ղկ 15.22):

Ուշադիր ըլլանք մեր աչքին, ձեռքին ու ոտքին:

Մեր աչքերը կրնանք յառել Աստուծոյ ազատարար ու կատարեալ Օրէնքին (Յկ 1.25), եւ կամ՝ մեր աչքերով կրնանք շնացող կիներ միայն փնտռել (Բ.Պտ 2.14):

Մեր ձեռքերով կրնանք օրհնել ու օգնել, ինչպէս Տէրը ըրաւ (Ղկ 24.50), եւ կամ՝ կրնանք չարիք գործել ուրիշներուն, ահա թէ ինչո՛ւ Յակոբոս առաքեալ կը պատուիրէ մեր «ձեռքերէն չար գործերու աղտը» լուսլ (Յկ 4.8):

Մեր ոտքերով կրնանք հետեւիլ Յիսուսին ու քալել սրբութեան ճամբայէն, եւ կամ՝ կրնանք հետեւիլ Սատանային ու քալել մեղքի ճամբայէն:

5.- Ի՞նչ պետք է հասկնալ «ձեռքն ու ոտքը կտրել կամ աչքը հանել» խօսքով (Մր 9.43, 45, 47):

1.- Ձեռքն ու ոտքը կտրելը կամ աչքը հանելը՝ ինքզինք մեղքի հաճոյքներէն զրկելն է: «Աւելի լաւ է խեղանդամ մտնել յաւիտենական կեանք», այլ բացատրութեամբ՝ աւելի լաւ է որոշ բաներէ զրկուած մտնել արքայութիւն, «քան թէ երկու ձեռք ունենալ եւ իյնալ դժոխքի՝ անշէջ կրակին մէջ», այլ բացատրութեամբ՝ քան թէ ունենալ մեր սրտի ամէն ուզածը ու վայելել ամէն հաճոյք եւ յետոյ դժոխք նետուիլ:

2.- Ձեռքն ու ոտքը կտրելը կամ աչքը հանելը՝ մեր կապը մեղքին հետ խզելն է, եւ այդ խզումը տեղի կ'ունենայ, հեռանալով ամէն բանէ ու ամէն առիթէ որ մեզ մեղքի կ'առաջնորդէ: Ձեռքն ու ոտքը կտրելը կամ աչքը հանելը՝ մեղքը արմատէն կտրելն է:

3.- Ձեռքն ու ոտքը կտրելը կամ աչքը հանելը՝ ամէն ցաւ ու նեղութիւն կրելու պատրաստ ըլլալն է: Ինչպէս եթէ մէկու մը մարմինին մէկ անդամը հիւանդ ըլլայ, զայն կտրել ու իրմէ հեռացնել կու տայ, որպէսզի իր մարմինի միւս անդամները ազատէ, այնպէս ալ, եթէ մեր կեանքին մէջ կայ ոեւէ բան որ մեզ մեղքի կ'առաջնորդէ, պետք է զայն հեռացնենք մեզմէ, որպէսզի ամբողջ մարմինով ու հոգիով չկորսուինք:

Ամէն ցաւ պետք է յանձն առնել ի խնդիր արքայութեան: Աւելի լաւ է «խեղանդամ», «կաղ» կամ «միականի» մտնել արքայութիւն, այլ խօսքով՝ աւելի

լաւ է ցաւ քաշելով մտնել արքայութիւն, քան թէ բնաւ ցաւ չտեսնել եւ դժոխք նետուիլ:

4.- Եթէ յիշենք որ մարմինէն հեռացուած անդամը կը մեռնի եւ ծառէն կտրուած ճիւղը կը չորնայ, պարզ կը դառնայ որ ձեռքը կամ ոտքը կտրելը՝ մեղքը մեռցնել կը նշանակէ: Հոս մեզի ուսուցուածը այն է՝ որ կամ կը մեռցնենք մեղքը, կամ մեղքը ի՛նք մեզ կը մեռցնէ:

6.- Ինչո՞ւ «Գանկ» կոչուած է այն բլուրը որուն վրայ խաչուեցաւ Յիսուս (Ղկ 23.33):

Բլուրը «Գանկ» կոչուած է որովհետեւ այդ բլուրին վրայ յատուկ փոսեր կային բացուած ուր կը նետուէին բլուրին վրայ խաչուած ու մեռած մարդոց դիակները: Զարեհ Արք. Ազնատրեան ընդունելով հանդերձ տուեալ բացատրութիւնը, դիտել կու տայ որ «Գանկ»ի բարձունքը մարդկային գանկի ձեւ ունենալուն համար նաեւ կոչուած է՝ Գանկ:

7.- Ինչո՞ւ Յիսուս խաչուեցաւ երկու աւազակներուն միջեւ եւ ո՛չ թէ անոնց աջ կամ ձախ կողմը (Ղկ 23.33):

Հռոմայեցիներ սովորութիւն ունէին խաչելութեան պարագային մէջտեղ դնելու այն անձը որուն յանցանքը ամենէն մեծը կը նկատուէր: Այս իմաստով, Յիսուսի խաչուիլը երկու աւազակներուն միջեւ, ցոյց կու տար որ Հրեաներուն եւ Հռոմայեցիներուն հայեացքով

Յիսուս ասելի՛ մեծ յանցապարտ մըն էր քան իրեն խաչակից եղող աւագակները:

8.- Յիսուսի խաչին վրայ Յունարէն, Լատիներէն եւ Եբրայերէն արձանագրութիւն մը դրուեցաւ որ կ'ըսէր. «Ասիկա է Հրեաներու թագաւորը» (Ղկ 23.38): Ասոր ետին յատուկ իմաստ մը կա յ:

Այո՛, յիշենք որ Յունարէն լեզուն դարձած էր կարեւոր լեզու մը շնորհիւ հեթանոս աշխարհին փիլիսոփայական գրականութեանց: Լատիներէն լեզուն դարձած էր կարեւոր լեզու մը շնորհիւ Հռոմէական կառավարութեան հաստատած օրէնքներուն: Իսկ Եբրայերէն լեզուն ալ դարձած էր կարեւոր լեզու մը անոր համար որ Հին Կտակարանի լեզուն էր: Այս երեք լեզուները ձեւով մը կը ներկայացնէին այն ատենուան ընդհանուր աշխարհը: Ուստի, Յիսուսի խաչին վրայ Յունարէնով, Լատիներէնով եւ Եբրայերէնով դրուած արձանագրութիւնը՝ ցոյց կու տայ որ Յիսուս կը խաչուէր բոլոր ազգերուն ու բոլոր ժողովուրդներուն համար, եւ կոչուած էր ըլլալու Փրկիչն ու թագաւորը համայն աշխարհին:

9.- Յիսուս կոչ կ'ուղղէ Երիտասարդի մը հետեւելու իրեն: Երիտասարդը կ'ըսէ. «Տէ՛ր, թոյլ տուր որ նախ երթամ եւ թաղեմ հայրս»: Տէրը կը պատասխանէ. «Ձգէ՛ որ մեռելները թաղեն իրենց

մեռելները, իսկ դուն գնա՛ եւ Աստուծոյ թագաւորութիւնը քարոզէ» (Ղկ 9.59-60): Կարելի՞ է բացատրել այս խօսքը:

Յիսուսի այս հրաւերը պատահական անձի մը ուղղուած չէր, այլ մէկու մը՝ որ արդէն իսկ իր աշակերտն էր, ինչպէս ցոյց կու տայ Մատթէոս (Մտ 8.21): Ըստ երեւոյթին, երիտասարդը իր ընտանեկան պարագաներուն, հարազատներուն ու տունին կապուած մէկը եղած է, եւ ատիկա պատճառ եղած է որ մնայուն եւ հաւատարիմ հետեւող մը չըլլար Յիսուսի, ուստի երբ Յիսուս իրեն կ'ըսէր. «Հետեւէ՛ ինձի», խորքին մէջ, մնայուն կերպով եւ հաւատարմութեամբ իրեն հետեւելու կոչ մըն էր որ կ'ուղղէր անոր:

«Ձգէ՛ որ մեռելները թաղեն իրենց մեռելները, իսկ դուն գնա՛ եւ Աստուծոյ թագաւորութիւնը քարոզէ»: Քանի մը մատնանշումներ.-

1.- Կարելոր է գիտնալ որ Յիսուս չ'արգիլէր որ երիտասարդը երթայ եւ իր հայրը թաղէ, բայց ան կ'ուզէ սորվեցնել երիտասարդին եւ անոր ընդմէջէն մեզի, թէ իր կողմէ մեզի յանձնուած գործը՝ մեր սեփական գործէն առաջնահե՛րթ պէտք է ըլլայ: Յիշեալ երիտասարդը դեռ չէր սորված իր կեանքին առաջնահերթ տեղը Քրիստոսի տայ: «Նախ երթամ եւ թաղեմ հայրս» բառերը ա՛յդ է որ ցոյց կու տան:

2.- Յիսուս կը խօսի երկու հակադիր իրականութեանց մասին: Ըլլալ մեռելաթա՞ղ, կամ՝ աւետարանիչ: «Ձգէ՛» բառը կը պարզէ թէ Քրիստոսի

հրահանգն է որ անտարանչութեան կանչուած մարդը հրաժարի մեռելոտի գործերէ, այլ խօսքով՝ աշխարհին յատուկ գործերէ եւ ամբողջութեամբ նուիրուի Աստուծոյ գործին: Յիսուսի պատուէրն է՝ «ձգէ՛»: Աշխարհը չձգողը՝ չի կրնար Յիսուսի հետեւիլ:

3.- Զարեհ Արք. Ազնաւորեան կը բացատրէ թէ «մեռել թաղելը խորհրդանշական բացատրութիւն մըն է, որ կը նշանակէ մեղքերու մէջ թաղուած ըլլալ եւ մահուան տանող բաներով զբաղիլ: Քրիստոս կոչ կ'ուղղէ իրեն հետեւիլ ուզողներուն՝ հրաժարիլ այդպիսի զբաղումներէ, որոնք Աստուծոյ համար հոգեւորապէս մեռած մարդոց յատուկ են»: Պօղոս առաքեալ կ'ըսէ. «Արթնցի՛ր, ո՛վ քնացած. դո՛ւրս եկուր մեռելութենէդ, եւ Քրիստոս պիտի լուսաւորէ քեզ» (Եփ 5.14):

4.- Մեղքի կեանք ապրող մարդը կը դառնայ մեռելաթաղ մը, որուն մեռելը ի՛նք կ'ըլլայ, այսինքն՝ ան ինքնիր թաղումն է որ կ'ընէ: Այս իմաստով, իրենց մեռելները թաղող մեռելները՝ իրենք իրենց մեղքերուն ցեխին մէջ թաւալողներն են, որոնցմէ հեռու մնալ կը պատուիրէ մեր Տէրը:

5.- «Իսկ դուն գնա՛ եւ Աստուծոյ թագաւորութիւնը քարոզէ»: Յիսուսի այս կոչը իր հետեւորդին ուղղուած, կրնայ ցոյց տալ մեզի որ ան գոհ էր Աստուծոյ արքայութիւնը քարոզելու անոր պատրաստակամութենէն: Արգելքը սակայն իր ընտանիքն էր: Ըստ երեւոյթին երիտասարդը իր ընտանիքէն տարբեր կեանք մը կ'ապրէր,

աստուածահաճոյ կեանք մը: Ասոր փաստը նոյնինքն մեր Տէրը կու տայ, երբ կոչ կ'ուղղէ անոր ձգելու իր ընտանիքը եւ չզբաղելու անոնց գործերով: Ս. Ամբրոսիոս ի'նք եւս կը հաստատէ որ յիշեալ երիտասարդին ընտանիքը մեղքերու մէջ թաղուած ընտանիք մըն էր, ուստի եթէ ան կ'ուզէր Քրիստոսի հետեւորդը եւ Աստուծոյ արքայութեան քարոզիչը դառնալ՝ պէտք էր իր կապը խզել իր ընտանիքին հետ:

10.- Ինչո՞ւ Յովհաննէս Մկրտիչ մկրտութեան համար քովը եկող Սաղուկեցիներն ու Փարիսեցիները կը կոչէ՝ «իժերու ծնունդներ» (Մտ 3.7):

Աստուածաշունչին մէջ Սատանան յաճախ կոչուած է՝ օձ (Ծն 3.1- 2, 4, 13, 14: Ես 27.1: Ա.Կր 11.3: Յյտ 12.9, 14, 15, 20.2): Ուրեմն, մէկը «օձ» կոչել կամ «իժի ծնունդ» կոչել, կը նշանակէ զայն Սատանայի զաւակ կոչել: Մտաբերեցէք որ Յիսուս առիթով մը խօսքը ուղղելով Օրէնքի ուսուցիչներուն եւ Փարիսեցիներուն, անոնց ըսաւ. «Դուք ձեր հօր՝ Սատանային զաւակներն էք» (Յհ 8.44): Այլ առիթով մը եւս Յիսուս «օձեր, իժերու ծնունդներ» բացատրութիւնը գործածեց Օրէնքի ուսուցիչներուն եւ Փարիսեցիներուն համար (Մտ 23.33):

Սաղուկեցիները, Փարիսեցիները եւ Օրէնքի ուսուցիչները իրենք զիրենք Աբրահամի զաւակ կը դաւանէին, բայց Յովհաննէս Մկրտիչ զանոնք «իժերու ծնունդներ» կոչելով, յստակօրէն ցոյց տուաւ անոնց, թէ

իրենք ո՛չ թե Աբրահամի զաւակներն են, այլ՝
Սատանայի զաւակները:

Տակաւին, Սատանան մարդիկը միշտ ծուղակի
մէջ ձգելու համար է որ անոնց կը մօտենայ,
Փարիսեցիներն ալ նոյն նպատակով կը մօտենային
Յովհաննէս Մկրտիչին եւ Յիսուսին. այս նաեւ
պատճառ էր որ անոնք կոչուէին՝ «օձ»:

11.- Որո՞նք են սգաւորները որոնց երանի կու տայ
Յիսուս եւ մխիթարութիւն կը խոստանայ անոնց (Մտ
5.4):

ա) Անոնք են՝ որոնք կը սգան ու արցունք կը
թափեն իրենց եւ այլոց մեղքերուն համար:

բ) Անոնք են՝ որոնք յօժարակամ յանձն կ'առնեն
ամէն տառապանք, մարդիկը առաջնորդելու համար
փրկութեան:

գ) Անոնք են՝ որոնք կը տրտմին Յիսուսի կրած
վերքերուն ու ցաւին համար եւ մարդոց
անտարբերութեան համար:

դ) Անոնք են՝ որոնց հոգիները կը ցաւին ի տես
աշխարհի մէջ գոյութիւն ունեցող
անարդարութիւններուն:

12.- Ի՞նչ ըսել ուզեց Յովհաննէս Մկրտիչ երբ
ըսաւ. «Աստուած այս քարերէն ալ կրնայ Աբրահամի
որդիներ հանել» (Մտ 3.9):

Յովհաննէսի այս խօսքը անուղղակի յիշեցում մըն էր հրեաներուն թէ ժամանակը հասած էր որ Աստուած աշխարհի բոլոր «քարերէն», այլ խօսքով՝ ազգերէն, ժողովուրդներէն, անհատներէն, նո՛ր սերունդ մը կամ նո՛ր ազգ մը պատրաստէր. այնպիսի՛ սերունդ մը կամ ազգ մը՝ որ պիտի ընդգրկէր Աբրահամի հաւատքը, եւ այդ ձեւով պիտի դառնար Աբրահամի որդի, այլ բացատրութեամբ՝ հաւատքի՛ որդի, փրկութեա՛ն որդի, Աստուծոյ որդի:

Ս. Յերոնիմոս կը բացատրէ որ այստեղ յիշուած «քարեր»ը կը ներկայացնեն հեթանոս ազգերը, որոնք «քարեր» կոչուած են իրենց սրտի ցուցաբերած խստութեան համար:

Օգոստինոս եւս այստեղ յիշուած «քարեր»ը կը հասկնայ իբրեւ հեթանոս ազգերը, բացատրելով որ անոնք «քարեր» կոչուած են քարեղէն կոտորելու պաշտելնուն համար:

Հաւանաբար նաեւ «Աստուած այս քարերէն ալ կրնայ Աբրահամի որդիներ հանել» խօսքը, կատարումն է այն խոստումին որ Աստուած տուաւ Եզեկիէլ մարգարէին միջոցաւ. «Ձեր մարմիններէն քարեղէն սիրտը պիտի հանեմ ու ձեզի մարմնեղէն սիրտ պիտի տամ» (Եզ 36.26):

13.- Ի՞նչ ըսել ուզեց Յովհաննէս Մկրտիչ երբ ըսաւ. «Կացինը արդէն իսկ պատրաստ է ծառերը իրենց արմատներէն կտրելու: Այն ծառը որ բարի

պտուղ չի տար, պիտի կտրուի եւ կրակ նետուի» (Մտ 3.8, 10):

Ի՞նչ կը խորհրդանշէ այստեղ յիշուած «կացինը»: Երեք մեկնութիւններ կան այս մասին.-

1.- Ոմանք «կացինը» խորհրդանիշ կը նկատեն Քրիստոսի խաչին: Արդարեւ, Քրիստոս իր խաչով փրկութիւն բերաւ մարդոց: Խաչը փրկութեան նշան է, բայց անոնք որոնք կը մերժեն խաչով իրագործուած փրկութիւնը, նոյն այդ խաչը իրենց համար կը դառնայ զիրենք արմատախիլ ընող կացին մը:

2.- «Կացինը» խորհրդանիշ կարելի է նկատել նաեւ Քրիստոսի խօսքին, որ կը փրկէ եթէ երբեք հաւատքով ընկալուի եւ հնազանդութիւն ցուցաբերուի անոր հանդէպ, եւ կը դատապարտէ եթէ երբեք անտեսուի եւ անհնազանդութիւն ցուցաբերուի անոր հանդէպ:

3.- «Կացինը» նաեւ կրնանք հասկնալ իբրեւ Աստուծոյ դատաստանը, որ ծառի մը նման արմատախիլ պիտի ընէ եւ դատապարտութեան պիտի ենթարկէ ոեւէ անհատ որ անպտուղ կեանք մը կ'ապրի, այլ խօսքով՝ մէկը որ միայն անունով քրիստոնէայ է (Յտ 3.1):

14.- Ի՞նչպէս պէտք է հասկնալ Յովհաննէս Մկրտիչի խօսքը. «Անիկա ձեզ Սուրբ Հոգիով եւ կրակով պիտի մկրտէ» (Մտ 3.11):

1.- Սուրբ Հոգիով եւ կրակով մկրտութիւնը երկու տարբեր մկրտութիւններ չեն, փաստօրէն «մկրտել» բառը միայն մէ՛կ անգամ գործածուած է: Եթէ տարբեր երկու մկրտութիւններու մասին ըլլար խօսքը, պէտք էր «մկրտութիւն» բառը երկու անգամ գործածուէր: Սուրբ Հոգիով եւ կրակով մկրտութիւնը միեւնոյն ճշմարտութեան երկու տարբեր երեսներն են:

2.- Հոս յիշուած կրակը կը պատկերացնէ այն փորձութիւնները որոնք կրակի պէս կ'այրեն ու կը տանջեն հաւատացեալ մարդուն, ինչպէս կ'ըսէ ուսուցիչս՝ Ջարեհ Արք. Ազնաւորեան: Ուել հաւատացեալ որ փորձութեանց կ'ենթարկուի՝ պէտք է յիշէ որ ինք առանձին չէ փորձութեան մէջ, այլ Սուրբ Հոգին իրեն հետ է, ճիշդ ինչպէս Յիսուսի հետ էր փորձութեանց անապատին մէջ (Մտ 4.1):

3.- «Կրակ»ը այստեղ Աստուծոյ իմաստութիւնն է որ կը պատկերացնէ, կ'ըսէ Ջարեհ Սրբազանը: Ամէն անձ որ Սուրբ Հոգիէն կը ծնի՝ ունի իրեն տրուած բացառիկ իմաստութիւն մը: Իմաստութիւն մը՝ որ յատուկ չէ աշխարհին, այլ ունի Սուրբ Հոգին ստացողը միայն: Այդ իմաստութեան մասին կը խօսի Առաջին Կորնթացիներու երկրորդ գլուխը: «Սուրբ Հոգի» եւ «կրակ» բառերը միասին յիշուած են, ցոյց տալու համար թէ ան որ Սուրբ Հոգիէն ծնած է, ինքնաբերաբար կ'ունենայ աստուածային այն իմաստութիւնը, որ կրնայ օգնել իրեն հասկնալու Աստուծոյ խօսքը եւ իր կեանքը ապրելու անոր լոյսին տակ:

4.- «Կրակ»ը մաքրութեան ու սրբութեան խորհրդանիշ է, ուստի, կրակով մկրտուիլը՝ Սուրբ Հոգիին ներգործող զօրութեամբ մաքրուիլ ու սրբուիլ կը նշանակէ: Ահա թէ ինչն՝ «Սուրբ Հոգիով եւ կրակով» մկրտուիլ բառերը անանջատաբար կը ներկայացուին:

5.- Վերջապէս «կրակ»ը զօրութեան նշան է, եւ այդ զօրութիւնը Սուրբ Հոգին ինքն է որ կու տայ: Յիսուս աշակերտներուն կ'ըսէ. «Երբ Սուրբ Հոգին իջնէ ձեր վրայ, զօրութեամբ պիտի լեցուիք եւ իմ վկաներս պիտի ըլլաք» (Գրծ 1.8): Սուրբ Հոգիին էջքը՝ նոյնինքն զօրութեան ու քաջութեան հոգիին էջքն է մեր վրայ (հմմտ Բ.Տմ 1.7):

Տարբեր առիթով մը կը խօսինք Սուրբ Հոգիի մկրտութեան մասին:

15.- Ի՞նչպէս պէտք է հասկնալ Յովհաննէս Մկրտիչի հետեւեալ խօսքը Յիսուսի վերաբերեալ. «Անիկա ինձմէ աւելի հօր է»:

Յիսուս ինչո՞վ Յովհաննէս Մկրտիչէն աւելի հօր էր: Յիսուս Յովհաննէսէն աւելի հօր էր ամէն ինչով եւ ամէն իմաստով: Յիսուս Աստուած ըլլալուն համար չէր որ աւելի հօր էր, այլ՝ իր բերած փրկութեան պատճառաւ: Այդ փրկութիւնը Աբրահամ ինք չբերաւ: Այդ փրկութիւնը մարգարէներ իրենք չբերին: Այդ փրկութիւնը Յովհաննէս Մկրտիչ ինք եւս չբերաւ: Այդ փրկութիւնը Յիսուս ինք բերաւ, եւ Յիսուսի բերած

փրկութիւնը յաւիտենակա՛ն փրկութիւն է, մեզ Աստուծոյ որդիներ դարձնող փրկութիւն է:

16.- Ի՞նչպէս պէտք է հասկնալ Յովհաննէս Մկրտիչի հետեւեալ խօսքը Յիսուսի վերաբերեալ. «Ես անոր կօշիկները կրելու իսկ արժանի չեմ»:

1.- Մեծն Հայր Գրիգորիոս կը բացատրէ որ նախապէս կօշիկները մեռած կենդանիի կաշիէն կը շինուէին: Ուստի, երբ Յովհաննէս ակնարկութիւն կ'ընէ Յիսուսի կօշիկներուն, խորքին մէջ անոր մարդեղացումին եւ մարդեղացման նպատակին, այլ խօսքով՝ մահուան է որ ակնարկութիւն կ'ընէ: Հետեւաբար, երբ կ'ըսէ թէ ինք արժանի չէ Յիսուսի կօշիկները կրելու, կամ անոր կօշիկին կապերը քակելու, իրականութեան մէջ ըսել կ'ուզէ թէ ինք անկարող է հասկնալու Աստուծոյ Որդիին մարդեղացման խորհուրդը եւ մարդեղացեալ Աստուծոյ մահը խաչին վրայ:

2.- Յիշենք որ անցեալին ծառայի մը պարտականութիւնն էր իր տիրոջ ոտքերէն կօշիկները հանել կամ զանոնք ոտքը անցնել: Այս իմաստով, երբ Յովհաննէս կը յայտարարէ թէ ինք արժանի չէ Յիսուսի կօշիկները կրելու, խորքին մէջ ան ինքզինք անարժան կը գտնէ Յիսուսի ծառան անգամ ըլլալու կամ Յիսուսի ծառան անգամ կոչուելու:

3.- Ասիկա նաեւ Յովհաննէսի կողմէ խոնարհութեան արտայայտութիւն մըն է:

17.- Ի՞նչպէս պէտք է հասկնալ Յովհաննէս Մկրտիչի հետեւեալ խօսքը Յիսուսի վերաբերեալ. «Հեծանոցը իր ձեռքին, ան պիտի մաքրէ իր կալը, ցորենը հաւաքէ շտեմարանին մէջ, իսկ յարդը այրէ անշէջ կրակով» (Մտ 3.12):

«Հեծանոցը եռաժանիք կամ քառաժանիք գործիք մըն է, կոչուած նաեւ հոսելի կամ եղան, որ կալին մէջ կը գործածուի՝ յարդախառն ցորենը հովին տալով յարդը ցորենէն զատելու համար: Հետեւաբար, այստեղ, հեծանոցը խորհրդանիշ մըն է Աստուծոյ դատաստանին: Ինչպէս հեծանոցը յարդը ցորենէն կը զատէ, այնպէս ալ Աստուծոյ դատաստանը պիտի զատէ իրարմէ յարդանման եւ ցորենանման, այլ խօսքով՝ չար ու բարի մարդիկը, ամբարիշտ եւ հաւատացեալ մարդիկը: Յիշենք որ ամէն անգամ երբ Քրիստոս խօսեցաւ դատաստանի օրուան մասին, խօսեցաւ նաեւ մարդիկը իրարմէ զատելու մասին, օրինակ, խօսեցաւ ոչխարները այծերէն, որոմը ցորենէն, լաւ ձուկերը գէշ ձուկերէն զատելու մասին, եւ այլն: Երբ Յովհաննէս կը հաստատէ թէ Յիսուս հեծանոցը իր ձեռքին մէջ ունի, խորքին մէջ նաեւ, ըսել կ'ուզէ թէ Յիսուս ի՛նքն է դատաւորը, ի՛նքն է որ դատաստան պիտի ընէ, ի՛նքն է որ մարդիկը պիտի զատէ կամ զատել պիտի տայ իրարմէ եւ լաւերը իր քով պիտի առնէ» (Զարեհ Արք. Ազնաւորեան):

«Ան պիտի մաքրէ իր կալը»: Ի՞նչն է կալը եւ ինչո՞ւ անիկա կը կոչուի ի՛ր կալը: Կալը աշխարհն է որ կը պատկերացնէ. ատիկա կը կոչուի «իր կալը», ցոյց տալու համար որ աշխարհի հակառակ մեղքով լեցուն իր վիճակին՝ չի դադրիր Քրիստոսի սեփականութիւնը ըլլալէ:

«Տորենը հաւաքէ շտեմարանին մէջ»: Ինչպէս երկրագործը ցորենը իր շտեմարանին մէջ կը հաւաքէ, իսկ յարդը անասուններուն կու տայ կամ կ'այրէ, այնպէս ալ Քրիստոս, դատաստանին օրը, հաւատացեալները իր քով պիտի ժողվէ, իսկ անհաւատները՝ պիտի նետէ գեհէն, հոն այրուելու համար յաւերժապէս:

Տորենը շտեմարանին մէջ հաւաքելը՝ հաւատացեալները իր ներկայութեան մէջ առնել կը նշանակէ:

Շտեմարանին մէջ ըլլալը՝ Աստուծոյ հսկողութեան ու պաշտպանութեան ներքեւ գտնուիլ կը նշանակէ:

«Իսկ յարդը պիտի այրէ անշէջ կրակով»: «Անշէջ կրակ», կը նշանակէ՝ կրակ մը որ չի մարիր: Ուստի, «անշէջ» բառը ցոյց կու տայ պատիժին կամ ըսենք գեհէնին յաւիտենական ըլլալը: Իսկ «կրակ» բառը, Աստուծոյ դատաստանին խստութիւնն է որ կը պատկերացնէ:

18.- Ի՞նչ ըսել ուզեց Յիսուս երբ ըսաւ. *«Մարդիկ երկինքի արքայութիւնը ձեռք ձգելու համար ոյժ կը*

բանեցնեն, եւ զօրաւորները (բռնաւորները) ձեռք կը ձգեն զայն» (Մտ 11.12):

Որո՞նք են հոս յիշուած զօրաւորները որոնք արքայութիւնը ձեռք ձգելու համար ոյժ կը բանեցնեն: Չարեհ Արք. Ազնաւորեան կը հաստատէ թէ *«խօսքը հոգեւոր զօրութեան մասին է, նկատի ունենալով մնայուն հալածանքները որոնք կը սպասեն արքայութեան աշակերտողներուն»:* Այո՛, հոգեւորապէս զօրաւոր չեղող մարդը չի կրնար երկար տոկալ հալածանքներու հոսանքին դիմաց: Չօրաւորը՝ հալածող մարդը չէ, այլ հալածանքին դիմացող մարդն է:

Կարելի չէ առանց ոյժ բանեցնելու արքայութիւն մտնել: Արքայութիւնը տկար մարդոց տեղը չէ: Արքայութիւն մտնել ուզող մարդը պէտք է պատերազմն՝ ոչ մարդ ըլլայ: Ան պէտք է պատերազմի իր ես-ին դէմ, իր մարմինի վատ ցանկութիւններուն դէմ, իր սրտին մէջ ծնունդ առնող աշխարհային փափաքներուն դէմ, Չարին ու Չարէն եկող չար խորհուրդներուն դէմ:

Արքայութիւնը Աստուծոյ ձրի պարգեւն է, այո՛, բայց ասիկա չի շնորհուի ծոյլ ու անհոգ մարդոց: Արքայութիւնը՝ արքայութեան համար արցունք ու քրտինք թափող մարդո՛ց կը շնորհուի:

Սուրբ Յերոնիմոս խօսելով արքայութեան ձեռք բերման համար ոյժ բանեցողներուն մասին՝ կ'ըսէ. «Մարդ արարածը իր դիմաց ունի դատարկ գահ մը, որ

նախապես անկեալ հրեշտակներուն կը պատկանէր, եւ զոր պէտք է ջանայ զայն գրաւել: Չայն գրաւելու այս փորձը կամ ճիգը, Յերոնիմոս կը կոչէ՝ բռնարարք»:

Սուրբ Ամբրոսիոս կ'ըսէ. *«Եկեղեցին իր հաւատքովը կրցաւ յափշտակել արքայութիւնը Հրէական ժողովարանէն»*: Նոյնը պէտք է ընենք մենք եւս: Պէտք է յափշտակենք արքայութիւնը այս աշխարհի ձեռքէն, մեր ես-ի ձեռքէն, մեր մարմինի ձեռքէն:

Երբ մեր մարմինը հաճոյքներ կը փնտռէ, պէտք է կռուինք անոր դէմ եւ սորվեցնենք անոր Աստուծոյ արքայութիւնը փնտռել: Ասիկա ուրիշ բան չէ եթէ ոչ «երկինքի արքայութիւնը ձեռք ձգելու համար ոյժ» բանեցնելու արարք մը:

Երբ մեր մարմինը քուն եւ հանգիստ կը փնտռէ, պէտք է ստիպենք անոր անքուն հսկել եւ աղօթել: Ասիկա չէ՞ հոգեւոր պատերազմը, ասիկա չէ՞ ոյժ բանեցնելը:

Երբ մէկը մեզ կ'անարգէ եւ յանկարծ զայն անարգելու փափաք կ'արթննայ մեր ներսիդին, այդ փափաքը զսպելն ու խորտակելը, եւ անոր փոխարէն, մեզ անարգողին համար աղօթելը՝ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ պատերազմ արքայութեան համար:

Երբ մարդիկ կը ծաղրեն ճշմարտութիւնը եւ կը մերժեն Քրիստոսի խօսքին ճշմարտացիութիւնը, իսկ անդին մենք քա՛ջօրէն կ'ապրինք եւ կը յայտարարենք ճշմարտութիւնը՝ ասիկա ուրիշ բան չէ եթէ ոչ հոգեւոր պատերազմ յանուն Արքային եւ արքայութեան:

Պատերազմը միայն սուրով ու զենքով չ'ըլլար, այլ հաւատքով ու աղօթքով, ճշմարտութիւնը ապրելով ու ապրեցնելով:

Քրիստոսի յանձնուիլը ինքնին պատերազմի յայտարարութիւն է Սատանային եւ անոր չար արքանեակներուն դէմ, աշխարհին եւ աշխարհին կապուած մարդոց դէմ:

Քրիստոս իր վերոյիշեալ խօսքով կոչ կ'ուղղէ իր հետեւորդներուն ըլլալու մեղքին դէմ պայքարող մարդիկ եւ կռուելու արքայութեան ձեռք բերման ի խնդիր:

Ընդառաջենք Քրիստոսի կոչին եւ պայքարի՛նք արքայութեան համար, պայքարի՛նք Սուրբ Հոգիին վստահելով, պայքարի՛նք Քրիստոսի յանձնուելով, եւ վստա՛հ ըլլանք որ մե՛րն է արքայութիւնը, մե՛րն է Քրիստոսի գահակից ըլլալու պատիւը (Յտ 3.21):

19.- Ի՞նչ է իմաստը Յովհաննէս Մկրտիչի հետեւեալ խօսքին. «Այն ծառը որ բարի պտուղ չի տար» (Մտ 3.10):

Ծառը մարդն է, իսկ բարի պտուղները՝ մարդուն բարի գործերն են: Ուշագրաւ է որ Յովհաննէս միայն պտուղ բերելու մասին չէ որ կը խօսի, այլ՝ «բարի» պտուղ բերելու մասին: Ամէն մարդ կրնայ պտուղ բերել, այլ բացատրութեամբ՝ գործեր կատարել. այդ գործերը կրնան բարի ըլլալ, կրնան չար ըլլալ. Յովհաննէս կը քաջալերէ մարդիկը որ միայն բարի

պտուղ բերեն, բարի գործեր կատարեն: Իսկ թէ ի՛նչ են հաւատացեալին ունենալիք պտուղները՝ անոնք Սուրբ Հոգիին պտուղներն են (Գղ 5.22-23):

Ինչո՞ւ համար մարդը նմանցուած է ծառի: Քանի մը պատճառներով.-

ա.- Ծառը թէպէտ երկրի վրայ հաստատուած է, բայց իր սնունդը կը ստանայ ոչ միայն հողէն, այլև երկինքէն, անոր անձրեւէն, օդէն, տաքէն, ցողէն: Մարդը կը նմանցուի ծառի, ցոյց տալու համար, թէ ինչպէս ծառին կեանքը կախեալ է երկինքէն, այնպէս ալ մարդուն, յատկապէս հաւատացեալ մարդուն կեանքը կախեալ է երկինքէն:

բ.- Կենդանի ծառ մը յարատեւ աճման ընթացքի մէջ է: Մարդը կը նմանցուի ծառի, յիշեցնելու համար անոր թէ պէտք է միշտ աճի. պէտք չէ իր հաւատքի կեանքին մէջ տեղքայլ ընէ: Ինչպէս երբ ծառը դադրի աճելէ՝ կը մեռնի, այնպէս ալ, երբ հաւատացեալ մարդը դադրի իր հոգեւոր կեանքին մէջ աճելէ՝ կը սկսի դէպի մահ երթալ:

գ.- Ծառ մը ծառ կը սեպուի երբ պտուղ կը բերէ: Ճշմարիտ հաւատացեալն ալ՝ ճշմարիտ հաւատացեալ կը նկատուի երբ պտղալից կեանք մը կ'ապրի:

դ.- Ծառ մը գոյութիւն չունի ինքնիր համար, այլ՝ ուրիշին համար: Հաւատացեալ մարդն ալ ինքնիր համար չէ որ պէտք է ապրի, այլ՝ ուրիշին համար, այլ խօսքով՝ պէտք չէ եսակեդրոն ըլլայ, այլ նաեւ պէտք է մտածէ ուրիշին մասին:

ե.- Ծառ մը պէտք է տոկուն ըլլայ որպէսզի չտապալի փոթորիկներուն դիմաց: Հաւատացեալ մարդը ինք եւս պէտք է տոկուն հաւատք ունենայ, որպէսզի անսասան մնայ կեանքի փոթորիկներուն առջեւ:

20.- Ինչո՞ւ Յիսուս Յովհաննէս Մկրտիչը կը ներկայացնէ իբրեւ Եղիա մարգարէն (Մտ 11.14):

Յիսուս Յովհաննէս Մկրտիչը կը ներկայացնէ իբրեւ Եղիան, որովհետեւ նմանութիւններ կան անոնց պաշտօնին ու առաքելութեան միջեւ: Օրինակ.-

1.- Հին Կտակարանի մէջ, Եղիա մարգարէն պաշտօնը ունէր մարդոց դիմաց բանալու ճշմարիտ Աստուծոյ առաջնորդող՝ ճշմարիտ ճամբան, իսկ Նոր Կտակարանի մէջ, Յովհաննէս Մկրտիչ ի՛նք ունէր այդ պաշտօնն ու առաքելութիւնը:

2.- Եղիա մարգարէն Բահաղի 450 սուտ մարգարէներուն մարտահրաւեր կարդալով, իսկ Յովհաննէս Մկրտիչ կեղծաւոր Փարիսեցիներուն մարտահրաւեր կարդալով՝ երկուքն ալ ժողովուրդին ցոյց տուած եղան աստուածպաշտութեան իսկական ուղին:

3.- Յովհաննէս Մկրտիչ կը նկատուէր Եղիան որովհետեւ Եղիայի նո՛յն բժախնդիր հոգին էր որ կը գործէր իր մէջ: Ղուկաս խօսելով Յովհաննէսի մասին՝ կ'ըսէ. «Անիկա Տիրոջ առջեւէն պիտի քալէ՝ Եղիայի հոգիով եւ զօրութեամբ լեցուած, որպէսզի հայրերը

իրենց որդիներուն հետ հաշտեցնէ եւ անհնազանդները առաջնորդէ արդարներու իմաստութեան, եւ այսպիսով Տիրոջ գալուստին նախապատրաստուած ժողովուրդ մը պատրաստէ» (Ղկ 1.17): Նոյն այս բառերով կը փակուի Հին Կտակարանը (Մդ 4.6): Մաքոյց կու տայ որ Յովհաննէս Մկրտիչ Հին եւ Նոր Կտակարանները իրարու ազուցող օղակն է:

4.- Յիսուս Յովհաննէս Մկրտիչը Եղիան կը նկատէ, որովհետեւ երկուքն ալ նոյն խօսելակերպը եւ նոյն գործելակերպը ունէին: Օրինակ, Եղիա կը յիշեցնէր ժողովուրդին որ եթէ իրենց ընթացքը չփոխեն՝ երկինքէն կրա՛կ պիտի տեղայ եւ լափէ զիրենք, իսկ Յովհաննէս Մկրտիչ կը յայտարարէր որ եթէ մարդիկ չապաշխարեն՝ Աստուած կամ Աստուծոյ խօսքը կացինի՛ մը նման պիտի հարուածէ զիրենք ու կրակի մէջ նետէ (Մտ 3.10):

5.- Թէ՛ Եղիա եւ թէ՛ Յովհաննէս թագաւորներու դէմ դնողներ եղան: Եղիա դէմ դրաւ իր ժամանակի կնամոլ թագաւորին՝ Աքաաբին, իսկ Յովհաննէս դէմ դրաւ ի՛ր ժամանակի կնամոլ թագաւորին՝ Հերովդէս Անտիպասին:

6.- Եղիա հալածուեցաւ Աքաաբ թագաւորին կնոջ՝ Յեզաբելին կողմէ, իսկ Յովհաննէս Մկրտիչ լուռ կերպով կը հալածուէր Հերովդէս Անտիպասի կնոջ՝ Հերովդիայի կողմէ, մինչեւ որ իր մահն ալ Հերովդիայի կարգադրութեամբ եղաւ (Մտ 14.6-8):

7.- Ուրիշ նմանութեան գիծ մըն ալ կայ անոնց միջեւ: Երկուքն ալ ուղտի մազէ շինուած հագուստ կը

հագնեին եւ իրենց մէջքին կաշիէ գօտի կը դնէին (Դ.Թգ 1.8: Մտ 3.4):¹

21.- «Երբ սուրբ վայրին վրայ կանգնած տեսնէք "Աւերուածին սրբապղծութիւնը"» (Մտ 24.15): Կարելի է բացատրել այս համարը:

Զարեհ Արք. Ազնաւորեան խօսելով «Աւերուածին սրբապղծութիւնը» բացատրութեան մասին կ'ըսէ. «Դանիէլի մարգարէութեան մէջ ասիկա ակնարկութիւն է Ք.Ա. 168 թ.ին, երբ Սելեւկեան թագաւորներէն Անտիոքոս Դ. Եպիփանէս Երուսաղէմը աւերեց եւ տաճարը սրբապղծեց՝ Զուսի նուիրած սեղան մը կանգնելով այնտեղ: Քրիստոս կը յայտնէ, թէ նոյն մարգարէութիւնը երկրորդ կատարում մը պիտի ունենայ շուտով, ինչ որ պիտի իրականանար Ք.Ե. 70 թուականին, երբ Հռոմայեցի Տիտոս զօրավարը պիտի գրաւէր Երուսաղէմը եւ աւերէր տաճարը: Բայց նոյն մարգարէութիւնը երրորդ կատարում մըն ալ պիտի ունենայ ժամանակներու վախճանին, [երբ անօրէնութեան մարմնացումը եղող մարդը (Նեոը) կորուստի սահմանուած հակառակորդը, պիտի ընդդիմանայ աստուած կոչուած եւ մարդոցմէ պաշտուած ունէ բանի: Մինչեւ իսկ Աստուծոյ

---

¹ Վերամարմնաւորումի (Reincarnation)-ի տեսութեան հետեւորդները կը հաստատեն թէ Եդիպի հոգին փոխանցուեցաւ Յովհաննէս Սկրտիչին: Այս մասին ընդարձակ կերպով խօսած էմ իմ առաջին հատոր հարցում-պատասխան գիրքիս մէջ, տե՛ս 65-րդ հարցումը:

տաճարին մէջ պիտի նստի եւ ինքզինքին համար յայտարարէ՝ թէ աստուած է] (տե՛ս Բ.Թս 2.3-4: Հմմտ Յտ 13.14-15)»:

22.- Ի՞նչ ըսել ուզեց Յիսուս երբ ըսաւ. «Այն ատեն անոնք որոնք Հրէաստանի մէջ են՝ թող լեռները փախչին» (Մտ 24.16):

1.- Այս համարը իր հոգեւոր մեկնութեան կողքին իր պատմական նշանակութիւնը ունի նաեւ: Երբ Երուսաղէմի մէջ բնակող քրիստոնէաները տեսան որ Հռոմայեցիները եկան ու շրջապատեցին Երուսաղէմը կործանելու համար զանիկա՝ անմիջապէս դէպի լեռները փախան՝ հոն ապաստան գտնելու համար:

2.- Այս համարին մէջ «Հրէաստան» անունը խորհրդանիշ է անհաւատութեան, իսկ «լեռներ» բացատրութիւնը՝ փրկութեան, ազատութեան: Այս իմաստով, Քրիստոս կը յանձնարարէ որ ժամանակներու աւարտին, իր երկրորդ գալուստէն անմիջապէս առաջ, «երբ անօրէնութեան մարմնացումը եղող մարդը (սուտ մարգարէն), կորուստի սահմանուած հակառակորդը» յայտնուի եւ «ընդդիմանայ աստուած կոչուած եւ մարդոցմէ պաշտուած ոեւէ բանի», եւ յանդգնի Աստուծոյ տաճարին մէջ նստիլ եւ ինքզինքին համար յայտարարել թէ աստուած է (Բ.Թս 2.3-4), այն ատեն, մարդիկ պետք է առիթէն օգտուին եւ հեռանան «Հրէաստան»էն, այսինքն՝ իրենց անհաւատութենէն, եւ

դիմեն «լեռներուն», այսինքն՝ բարձրերը բնակող Բարձրեալին, այլ խօսքով՝ փրկութեան, Փրկիչին:

3.- Սուրբ Որոգինէս «Հրէաստան»ը կը նկատէ խորհրդանիշ գիրին (օրէնքին): Ուստի, լքել Հրէաստանը, կը նշանակէ չապաւինիլ Օրէնքի գործադրութեան եւ ասոր մէջ չտեսնել մեր փրկութիւնը: Ամէն մարդ իրեն յատուկ «Հրէաստան» մը ըրած է, այսինքն՝ փրկութեան յատուկ միջոց մը կամ ճամբայ մը գտած է: Ամէն մարդ յատուկ «Հրէաստան»ի մը կը հաւատայ, այսինքն՝ յատուկ բանի մը, եւ անոր մէջ կը տեսնէ իր փրկութիւնը:

Ոմանք իրենց փրկութիւնը կը տեսնեն Օրէնքի գործադրութեան մէջ. ուրիշներ՝ իրենց կատարած բարեգործութիւններուն մէջ. ուրիշներ՝ իրենց աղքատութեան մէջ. ուրիշներ՝ իրենց բարեսրտութեան մէջ, եւ այլն: Յիսուս կոչ կ'ուղղէ մեզի հրաժարելու մեր ստեղծած այս բոլոր «Հրէաստան»ներէն եւ մեր փրկութիւնը չտեսնելու անոնց մէջ, եւ բարձրանալու դէպի Աստուծոյ շնորհքին լեռները, այսինքն՝ ապաւինելու Քրիստոսի շնորհքին, որ լեռներէն, այսինքն՝ երկինքի բարձունքներէն կ'իջնէ առատօրէն:

4.- Օգոստինոս կ'ըսէ թէ հոս յիշուած լեռները կը ներկայացնեն «բարձր հոգիները» կամ սուրբերը, որոնց կը կռօնին պգտիկ բլուրները, այսինքն՝ պգտիկ հոգիները, հետեւաբար, երբ Յիսուս մեզ կը հրաւիրէ դէպի լեռները փախչելու, խորքին մէջ կոչ մըն է որ կ'ուղղէ մեզի, յարելու սուրբերուն եւ

հաղորդակցութեան ու յարաբերութեան մէջ մտնելու անոնց հետ:

23.- Ի՞նչ ըսել ուզեց Յիսուս երբ ըսաւ. «Ան որ տանիքն է՝ վար իջնելէ ետք թող տուն չմտնէ քան մը առնելու համար» (Մտ 24.17):

1.- Համաձայն Ռրոզինէսի տանիքը կը ներկայացնէ Աստուծոյ խօսքը: Ան կ'ըսէ. «Եթէ մէկը բարձրանայ Աստուծոյ խօսքին տանիքը, եւ կանգնի անոր գագաթին, թող վերստին տուն չմտնէ՝ հոնկէ քան մը առնելու համար»: Ռրոզինէսի ըսել ուզածը այն է՝ որ անգամ մը որ ներթափանցենք Աստուծոյ խօսքին հոգեւոր եւ ներքին իմաստին, անգամ որ կարենանք ձերբազատիլ տառին ստրկութենէն եւ հասնինք Աստուծոյ խօսքին «տանիք»ին, այսինքն՝ ճշմարիտ իմացութեան եւ գիտութեան, ա՛լ ետ չդառնանք դէպի տուն, այլ խօսքով, դէպի տառը, դէպի օրէնքի ստրկութիւնը, դարձեալ այդ տան (տառին) բանտարկեալը դառնալու համար:

2.- Հեղինակ մը ըսած է. «Ով որ Սուրբ Հոգիով մէկ յարկէ ուրիշ յարկ բարձրացած է, մէկ փառքէ ուրիշ փառք բարձրացած է, եւ հասած մինչեւ տանիքը, եւ հոն տեսած է երկինքը իր աչքերուն դիմաց, զոր չեն կրնար ծածկել տիղմաշէն առաստաղները, այսինքն՝ աշխարհային տարրերը, թող վերստին չիջնէ վար՝ դէպի իր տունը, որպէսզի իր կեանքը յարաճուն վերելք

մը ըլլայ, եւ միշտ վեր մնայ, սպասելով որ տեսնէ իր Տիրոջ փառաւոր գալուստը ամպերու վրայ»:

3.- Օգոստինոս կ'ըսէ. «Զգոյշ ըլլանք որ նեղութիւնները պատճառ չըլլան որ մեր հոգեւոր բարձրութիւններէն վար իջնենք եւ կապուինք մարմնաւոր կեանքին»:

4.- Սուրբ Հիլարի Եպիսկոպոս կ'ըսէ. «Տանիքը տունին ամենէն բարձր տեղն է, շէնքին գագաթն է եւ անոր կատարելութիւնը, անոր համար, ով որ կանգնի անոր վրայ՝ իր սրտին մէջ կատարեալ կ'ըլլայ, նորոգուած կ'ըլլայ, հոգիով բարձր կ'ըլլայ: Այդպիսին զգոյշ թող ըլլայ, որպէսզի չիջնէ տունը, այլ խօսքով՝ դէպի աշխարհայինը եւ չգրաւուի ժամանակաւոր ստացուածքներով»:

5.- Սուրբ Ամբրոսիոս կ'ըսէ. «Եթէ մէկը տանիքն է, այսինքն՝ եթէ բարձրացած է այն գագաթը, ուր կը գտնուին մեծ առաքինութիւնները, թող վերստին չիջնէ այս աշխարհի խորերը: Բախար պռոնիկը տանիքի վրայ կեցաւ. ան կը խորհրդանշէր եկեղեցին. ան հաղորդակցութեան մէջ մտաւ սուրբ խորհուրդներուն հետ հեթանոս աշխարհին փոխարէն: Տանիք պահեց Յեսուի կողմէ դրկուած լրտեսները (Յես 2.1). եթէ տանիքէն վար իջնէին՝ պիտի սպաննուէին զիրենք ձերբակալելու դրկուած մարդոց կողմէ:

Ուրեմն, տանիքը հոգիին գագաթն է, ուր կը զօրանայ մարդը ընդդէմ իր մարմինին [եւ իր մարմինը սպաննել ուզող երեւելի եւ աներեւոյթ թշնամիներուն]: Հոս, կը մտածեմ այն անդամալոյծին մասին որ չորս

հոգիներու կողմէ շակուեցաւ եւ տանիք քարձրացուեցաւ: Հետեւինք Պետրոս առաքեալին, որ երբ անօթեցաւ՝ տունին տանիքը քարձրացաւ (Գրծ 10.9), հո՛ն էր որ Պետրոս գիտցաւ ու տեսաւ աճումը եկեղեցիին. ան պէտք չէր դատեր եւ ըսեր թէ հեթանոսները պիղծ էին, որովհետեւ հաւատքը կարող էր այդ հեթանոսները մաքրել: Եթէ Պետրոս անկարող էր հասկնալու այս խորհուրդը, այս ճշմարտութիւնը, այնքան ատեն երբ տունին մէջ կը գտնուէր, հապա դուն ի՞նչպէս պիտի կարենաս հասկնալ զայն [եթէ տանիք չքարձրանաս]:»:

24.- Ի՞նչ ըսել ուզեց Յիսուս երբ ըսաւ. «Եւ ան որ դաշտն է՝ թող ետ չդառնայ վերարկուն առնելու համար» (Մտ 24.18):

1.- Դաշտը բնակութեան վայրերէն հեռու տեղ մը կը պատկերացնէ: Ուստի դաշտը ըլլալ, կը նշանակէ՝ հեռացած ըլլալ մեղքի աշխարհէն, մեղքի կեանքէն: Այդպիսին, վերստին տուն պէտք չէ դառնայ իր վերարկուն առնելու համար, այլ խօսքով՝ պէտք չէ վերստին իր նախկին կեանքին դառնայ, եւ մեղքի հագուստը վերստին իր վրայ առնէ:

2.- Սուրբ Յերոնիմոս կ'ըսէ. «Ով որ Քրիստոսի հագուստը ունի՝ թող տանիքէն չիջնէ [կամ դաշտէն թող չզայ], ուրիշ հագուստ մը առնելու համար: Մի՛ իջներ առաքինութեան տանիքէն՝ փնտռելու համար այն հագուստները որոնք հին ատեն կը հագնէիր»:

3.- Մեկնիչ մը ըսած է. «Ով որ Աստուծոյ դաշտին մէջ է եւ կ'աշխատի Քրիստոսի փառքին համար, իր ետին թող չնայի, այլ առջեւ թող նայի՝ Աստուծոյ: Այն հոգին որ իր վրայէն հանեց հին մարդու հագուստը եւ գնաց Տիրոջ դաշտին մէջ աշխատելու, թող ետ չդառնայ եւ իր հին հագուստը չհագնի»: «Նմանիք Յովսէփին, - կ'ըսէ Սուրբ Յերոնիմոս, - եւ հագուստդ ձգէ եգիպտացի տիկնոջդ ձեռքին մէջ եւ գնա մերկօրէն հետեւէ Տիրոջդ ու Փրկիչիդ»:

4.- Սուրբ Ամբրոսիոս կը բացատրէ որ այն դաշտը որուն մասին կը խօսի Յիսուս հաւատքի դաշտն է ուր պէտք է հաւատքի գործեր կատարենք: Յիսուս կ'ըսէ. «Ան որ ձեռքը մաճին կը դնէ եւ ետ կը նայի, յարմար չէ Աստուծոյ թագաւորութեան» (Ղկ 9.62): Ձեռքդ մաճին դնելէ ետք, այսինքն՝ Աստուծոյ թագաւորութեան հետեւելու որոշումը առնելէդ ետք, ա՛լ ետդարձ չկա՛յ: Պէտք է հերկես քու դաշտդ եթէ կ'ուզես հասնիլ Աստուծոյ արքայութեան: Եթէ հերկես, անիկա քեզի բարի գործերու ծաղիկներ պիտի բանայ:

25.- Ա.Կր 9.27-ին մէջ Պօղոս առաքեալ կ'ըսէ. «Որպէսզի չըլլայ թէ ես ինքս մրցանակէն զրկուիմ»: Արդեօք այս խօսքը ցոյց կու տայ որ առաքեալը իր փրկութիւնը կորսնցնելու մտավախութիւնը ունէր:

Այստեղ «մրցանակ» ստանալը՝ վարձատրութիւն ստանալ կը նշանակէ, եւ ուստի, առաքեալը այստեղ փրկութեան մասին չէ որ կը խօսի, այլ՝

վարձատրութեան մասին: Առաքեալը պարզապէս կը փորձէր իր հաւատքի գործերով ձեռք ձգել գերագոյն վարձատրութիւն մը, ինչ որ ամէն հաւատացեալի ճիգը պէտք է ըլլայ: Հաւատացեալ մարդը իր փրկութիւնը կորսնցնելու մտավախութիւն չունի, բայց ան կրնայ իր վարձատրութեան մէկ բաժինը կորսնցնել, եթէ երբեք չաճի իր հաւատքի կեանքին մէջ եւ բարեգործութեամբ չհարստանայ:

26.- Հինգ հազարին կերակրումը տեղի կ'ունենայ 5 հացով եւ 2 ձուկով եւ աւելցած կտորներով 12 սակառ կը լեցուի (Մտ 14.19-20): Ի՞նչ խորհրդանշական իմաստներ կան ներկայացուած յիշեալ թիւերուն մէջ:

Ըստ սուրբ հայրերուն, հինգ հազարին կերակրման դրուագը կը պատկերացնէ հրեայ ժողովուրդը:

Սուրբ հայրերը կը բացատրեն թէ Հինգ հացերը կը ներկայացնեն Մովսէս մարգարէին հինգ գիրքերը (Հին Կտակարանի առաջին հինգ գիրքերը): Կարծէք Քրիստոս ինքզինք է որ կը ներկայացնէ, հինգ հացերուն, այլ խօսքով՝ Մովսէսի հինգ գիրքերուն ընդմէջէն:

Իսկ երկու ձուկերը, կ'ըսէ 5-րդ դարու Մաքսիմոս Եպիսկոպոս, մատնանիշ կ'ընեն Հին Կտակարանն ու Յովհաննէս Մկրտիչի քարոզութիւնը: Թէպէտ ուրիշներ զանոնք ակնարկութիւն կը նկատեն Հին եւ

Նոր Կտակարաններուն, որոնց միջոցաւ կը ծանօթանանք Քրիստոսի:

Որոգինէս կը հաստատէ թէ հինգ հացերը կը ներկայացնեն մարդուն հինգ զգայարանքները: Ան կը բացատրէ թէ Աստուած մարմնացաւ եւ ինքզինք ներկայացուց հրեաներուն որպէսզի անոնք կարող ըլլային իրենց զգայարանքներուն միջոցաւ հանդիպիլ Քրիստոսի, եւ արդարեւ, անոնք տեսան Քրիստոսը, լսեցին եւ շօշափեցին զայն, հետը կերան, եւ իր քաղցրութեամբ լեցուեցան:

Փաստը որ հինգ հազարի կերակրումի դրուագը տեղի ունեցաւ պատկերացնելու համար հրեայ ժողովուրդը, այն է՝ որ աւելցած կտորները հաւաքելով 12 սակառ լեցուեցաւ (Մտ 14.20): 12 սակառկները կը պատկերացնեն Իսրայէլի 12 նահապետները, այլ խօսքով՝ Հին Կտակարանի եկեղեցին: Քրիստոս ի՛նքն էր որ Իսրայէլի 12 ցեղերը կերակրեց:

Աշակերտները վերցուցին 12 սակառները իբրեւ պատկեր այն հրեաներուն, որոնք Քրիստոսի հանդէպ իրենց ունեցած հաւատքին իբրեւ արտայայտութիւն, իրենք զիրենք պիտի վերցնէին, այլ խօսքով՝ պիտի բարձրացնէին նիւթական մտածողութենէն վեր, վայելելու համար երկնային կեանքը:

Մուրբ Յերոնիմոս կ'ըսէ. «12 սակառները կը ներկայացնեն 12 աշակերտները որոնք փոխարինեցին 12 նահապետները: Քրիստոս կերակրելէ ետք ժողովուրդը, հաւաքել տուաւ աւելցածը 12 սակառներու մէջ, այսինքն՝ 12 աշակերտներու մէջ,

որպեսզի ինչ որ կորսուեցաւ 12 նահապետներուն մէջ, վերագտնուի 12 առաքեալներուն մէջ»:

27.- Չորս հազարին կերակրումը տեղի կ'ունենայ 7 հացով եւ քիչ մը մանր ձուկերով եւ աւելցած կտորներով 7 սակառ կը լեցուի (Մտ 15.34-37): Ինչ խորհրդանշական իմաստներ կան ներկայացուած յիշեալ թիւերուն մէջ:

Ըստ սուրբ հայրերուն, չորս հազարին կերակրման դրուագը կը պատկերացնէ հեթանոս ժողովուրդը:

Սուրբ հայրերը կը բացատրեն թէ 7 հացերը կը ներկայացնեն Սուրբ Հոգիին 7 պարգեւները (Ես 11.2): Սուրբ Հոգիին այս 7 պարգեւներուն միջոցաւ էր որ Քրիստոսը պիտի քարոզուէր հեթանոսներուն, որովհետեւ անոնք չունեցան Մովսէսի հինգ գիրքերը, ո՛չ ալ Յովհաննէս Մկրտիչի քարոզութիւնը, եւ ո՛չ ալ տեսան Քրիստոսը մարմնապէս իրենց միջեւ, որպէսզի կարենային վայելել զինք իրենց հինգ զգայարանքներուն միջոցաւ:

«Քիչ մը մանր ձուկեր»ը կը պատկերացնեն պարզունակ առաքեալներուն քարոզութիւնը:

Փաստը որ չորս հազարի կերակրումի դրուագը տեղի ունեցաւ պատկերացնելու համար հեթանոս ժողովուրդը, այն է՝ որ հոս աւելցած կտորները հաւաքելով 7 սակառ լեցուեցաւ (Մտ 15.26): 7 սակառները կը ներկայացնեն հեթանոսները, որոնք

յիշուած են Յայտնութեան գիրքին մէջ իբրեւ 7 եկեղեցիներ (Յտ 1.4, 20), եւ որոնք կը նմանցուին 7 ճրագարաններու, ցոյց տալու համար թէ Սուրբ Հոգին իր 7 պարգեւներով կ'աշխատի անոնց մէջ, որպէսզի լուսաւորէ զանոնք եւ լոյսի վերածէ:

4000 թիւը կը ներկայացնէ աշխարհի չորս անկիւնները: Կարծէք Քրիստոս մեզի կը սորվեցնէ թէ ինք ո՛չ միայն Մովսէսի հինգ գիրքերով եւ 5000 թիւով խորհրդանշուած հրեաները կերակրելու եկաւ, այլեւ եկաւ կերակրելու 4000 թիւով խորհրդանշուած ամբողջ հեթանոս աշխարհը:

28.- Կարելի՞ է բացատրել հետեւեալ համարը.- «Աղօթեցէք որ ձեր փախուստը ձմեռ ատեն չպատահի» (Մտ 24.20):

1.- Հոս «ձմեռ»ը խորհրդանիշ է մեղքի կեանքին: Ձմեռնային օրերը կարճ կ'ըլլան, մութը շուտով վրայ կը հասնի, եւ գործերը յաճախ կիսատ կը մնան: Ասով Քրիստոս կը հասկցնէ, թէ իր երկրորդ գալուստը շուտով եւ անակնկալ կերպով տեղի պիտի ունենայ, այնպիսի ձեւով մը՝ որ մեղաւորները առիթը պիտի չունենան փախչելու:

2.- Ձմեռը օդը պաղ կ'ըլլայ: Փոխաբերական իմաստով մը, Յիսուս այստեղ կը խօսի իրենց հաւատքը պաղած կամ սառած անձերու մասին: Հետեւաբար, երբ կ'ըսէ. «Աղօթեցէք որ ձեր փախուստը ձմեռ ատեն չպատահի», խորքին մէջ ըսել կ'ուզէ.

«Աղօթեցէք որ երբ ես երկրորդ անգամ յայտնուիմ, ձեր հաւատքը պաղած եւ սառած չտեսնեմ, ձեզ հաւատքէ պարպուած չգտնեմ»:

3.- Չմեռը ընդհանրապէս ճամբաները աւելի դժուար գործածելի կ'ըլլան, որովհետեւ կայ անձրելը, կայ կարկուտը, կայ փոթորիկը, կայ հովը, կայ բուք ու բորեանը, կայ անակնկալ որոտումն ու կայծակը: Ուստի, երբ Յիսուս կը պատուիրէ աղօթել որ մեր փախուստը ձմեռ ատեն չըլլայ, իսկութեան մէջ, կոչ մըն է որ կ'ուղղէ մեզի, հեռու մնալու մեղքի անձրելումէն, անօրէնութեան կարկուտէն, յանցանքի փոթորիկէն, վատ ցանկութեանց հովերէն, խղճահարութեան բուք ու բորանէն, կորստաբեր գործերու որոտումէն ու կայծակէն:

Չմոռնանք որ «ձմեռ»ը Քրիստոսի ժամանակ աւելի անտանելի էր, որովհետեւ այն ատեն չկային այսօրուան սալարկուած եւ կուպրով ծածկուած ճամբաները, չկային ճամբաները լուսաւորող լոյսեր, չկային այսօրուան երթելեկի դիրութիւնները, կարելիութիւնները, ինքնաշարժները, եւ ուստի, ճամբաներուն գործածութիւնը աւելի դժուար, աւելի վտանգաւոր եւ աւելի յոգնեցուցիչ կ'ըլլար: Եթէ երբեք Քրիստոսի ժամանակակից «ձմեռ»ը նկատի առնենք, յստակ կը դառնայ թէ որքան ողբալի պիտի ըլլայ կացութիւնը այն անձերուն՝ որոնք մեղքի ձմեռը կ'ապրին իրենց հոգիներուն եւ սիրտերուն մէջ:

29.- Կարելի՞ է բացատրել հետեւեալ համարը.-
«Աղօթեցէք որ ձեր փախուստը Շաբաթ օրը չպատահի»
(Մտ 24.20):

1.- Հին Կտակարանի մէջ Աստուած կը պատուիրէ Շաբաթ օրը սուրբ պահել եւ այդ օրը բան մը չգործել (Ել 20.8-11): Իսկ Շաբաթ օրը սուրբ պահել, կը նշանակէ՝ զայն Աստուծոյ յատկացնել: Ուստի, Աստուած ոչ թէ Շաբաթ օրով բան մը չգործել կը պատուիրէ, այլ՝ մեր անձնական գործերը չգործել: Շաբաթ օրը՝ Աստուծոյ գործերը կատարելու յատկացուած պէտք է ըլլայ եւ ոչ թէ մեր գործերը կատարելու:

Եթէ տուեալ համարը դիտենք տրուած բացատրութեան լոյսին տակ, յստակ կը դառնայ որ ըսել ուզուածը այն է, որ պէտք է զգո՛յժ ըլլանք, որ չըլլայ թէ երբ Տէրը յայտնուի՝ մեզ գտնէ մեր գործերով տարուած եւ իր գործերը ամբողջովին անտեսած վիճակի մէջ:

2.- Շաբաթ օրը սուրբ պահելու պատուիրանը կը յիշեցնէ մեզի նաեւ թէ Աստուծոյ կամքն է որ շաբթուան եօթը օրերէն մէկը ամբողջութեամբ իրեն յատկացնենք, իր ծառայութեան նուիրենք, այլ խօսքով՝ մարդասիրական գործերով լեցնենք: Ուստի, երբ Յիսուս կ'ըսէ. «Աղօթեցէք որ ձեր փախուստը Շաբաթ օրը չպատահի», ըսել կ'ուզէ թէ պէտք է զգո՛յժ ըլլանք, որ չըլլայ թէ երբ յայտնուի՝ տեսնէ որ ոչինչ եւ ոչ մէկ օր յատկացուցած ենք իր ծառայութեան եւ ամբողջովին դատարկուած ենք մարդասիրական արարքներէն:

3.- Շաբաթ օրը սուրբ պահելը աստուածային պատուէր է: Այս իմաստով, «Շաբաթ»ը այստեղ կը խորհրդանշէ Աստուծոյ պատուիրաններուն ամբողջութիւնը: Ուստի, երբ Յիսուս կը զգուշացնէ որ մեր փախուստը Շաբաթ օրով պէտք չէ պատահի, ըսել կ'ուզէ թէ զգոյշ պէտք է ըլլանք որ երբ ինք յայտնուի՝ մեզ չգտնէ Աստուծոյ պատուիրանները անտեսող վիճակի մէջ:

Վերջին կէտ մը: Մենք գիտենք որ Նոր Կտակարանով եւ յատկապէս Քրիստոսի յարութեամբ Շաբաթ օրը փոխարինուեցաւ Կիրակի օրով: Այն ինչ որ նախապէս Շաբաթ օրով կը կատարուէր, նոյնը հիմա պէտք է կատարուի Կիրակի օրով, այլ խօսքով՝ Կիրակին է որ այլեւս պէտք է Աստուծոյ յատկացուի եւ Աստուծոմով ու Աստուծոյ համար ապրեցուի:

Հարկաւ շաբթուան բոլոր օրերն ալ Աստուծոյ կողմէ մեզի տրուած են եւ ուստի Աստուծոյ կը պատկանին, բայց Աստուծոյ կամքն է որ շաբթուան օրերէն մէկը, այս պարագայիս՝ Կիրակի օրը, անպայման յատուկ կերպով իրեն նուիրուած ըլլայ, իր պաշտամունքին յատկացուած ըլլայ: Ան որ Կիրակի օրը չի յատկացներ Աստուծոյ եւ Աստուծոյ Որդիին պատարագումին ներկայ չ'ըլլար եկեղեցոյ մէջ, ընդհակառակը, շաբթուան մէջ իր կիսատ մնացած գործերը Կիրակի օրը կը շարունակէ, այնպիսիին պատիժը խի՛ստ պիտի ըլլայ:

30.- Կարելի՞ է բացատրել հետեւեալ համարը.-
«Նոր լեզուներ պիտի խօսին» (Մր 16.17-18):

Յիսուս այս խօսքը կ'ըսէ հաւատքը ընդգրկող նորադարձներուն համար: Արդ, ի՞նչ պէտք է հասկնալ «նոր լեզուներ խօսիլ» ըսելով:

Յիսուս այստեղ «նոր լեզուներ» խօսելու մասին է որ կը խօսի եւ ո՛չ թէ «անձանօթ լեզուներ» խօսելու մասին: «Անձանօթ լեզուն» Սուրբ Հոգիին մէկ պարզեւն է որ կրնայ ռեւէ մարդու տրուիլ աղօթքի պահուն, եթէ հարկաւ Տէրը ուզէ տալ (Ա.Կր 12.10, 30):

Գալով «նոր լեզու» բացատրութեան, Սուրբ Բարսեղ Մաշկեւորցի կը բացատրէ թէ «նոր լեզու խօսիլ» ըսելով, կը հասկնանք, հրաժարիլ աշխարհական խօսակցութիւններէ, անօգուտ գրոյցներէ, աղտոտ եւ խեղկատակ խօսքերէ, եւ սկսիլ խօսիլ հոգեւոր եւ աստուածաճահոյ խօսքեր, օգտակար եւ շահաւէտ խօսքեր:

Երկրորդ, Բարսեղ Մաշկեւորցի կը հաստատէ նաեւ որ «նոր լեզու խօսիլ» կը նշանակէ խօսիլ զոջումի եւ ապաշխարութեան մասին, որպէսզի լսողները շնորհք գտնեն Քրիստոսի առջեւ եւ իրենց բերանը բանան օրհնաբանական եւ փառաբանական երգերով: Եւ տակաւին.-

Այդ «նոր լեզուն» սիրոյ յ լեզուն է, քա՛ղցր լեզուն է:

Այդ «նոր լեզուն» ներողամտութեան լեզուն է:

Այդ «նոր լեզուն» Տիրոջ մասին վկայո՛ղ լեզուն է:

Այդ «նոր լեզուն» Աւետարանը պատմո՛ղ լեզուն է:

Այդ «նոր լեզուն» Յիսուսի անունը կանչո՞ղ լեզուն է:

Այդ «նոր լեզուն» ճշմարտությունը բարբառո՞ղ լեզուն է:

Այդ «նոր լեզուն» աղօթող է՞ սրտապնդո՞ղ լեզուն է:

Այդ «նոր լեզուն» յուսադրող է՞ գօտեպնդո՞ղ լեզուն է:

Այդ «նոր լեզուն» մխիթարող է՞ սփոփո՞ղ լեզուն է:

31.- Կարելի՞ է բացատրել հետեւեալ համարը.- «Ձեռքով օձ պիտի բռնեն առանց խայթուելու» (Մր 16.17-18):

«Ձեռքով օձ պիտի բռնեն առանց խայթուելու»: Սուրբ Բարսեղ Մաշկեորցի կը հաստատէ թէ հոս յիշուած օձը կը ներկայացնէ երեք բան.-

1.- Բնական օձը, այլ խօսքով՝ մեր գիտցած օձը, որ խայթելով՝ իր թոյնով կրնայ սպաննել մարդիկը:

2.- Օձը կը ներկայացնէ Սատանան է՞ իր չար ոգիներն ու պիղծ դէւերը, ճիշդ անոր համար ալ Յիսուս ըսաւ. «Տեսայ Սատանան՝ կայծակի նման երկինքէն վար ինկած: Ահա ձեզի իշխանութիւն տուի կոխկոտելու օձերն ու կարիճները, ինչպէս նաեւ յաղթահարելու թշնամիին զօրութիւնը, եւ ոեւէ բան պիտի չվնասէ ձեզի» (Ղկ 10.18-19):

3.- Օձը նաեւ կը ներկայացնէ աշխարհի վայելքներն ու մարմնական հեշտութիւնները:

Արդարեւ, ինչպէս օձը կրնայ խայթել եւ սպաննել, այնպէս ալ աշխարհային հաճոյքներն ու մարմնաւոր հեշտութիւնները կրնան խայթել մեր հոգիներն ու մարմինները եւ մահուան դատապարտել զանոնք:

Արդ, ի՞նչ պէտք է հասկնալ «Ձեռքով օձ պիտի բռնեն առանց խայթուելու» ըսելով: Նկատի առնելով «օձ»ին վերաբերեալ տրուած երեք բացատրութիւնները, կրնանք ըսել որ «ձեռքով օձ պիտի բռնեն» խօսքը երեք բան կը նշանակէ.-

1.- Ո՛չ բանաւոր էակները եւ ո՛չ ալ անբան կենդանիները կրնան վնասել Աստուծոյ զաւակին: Յիշենք որ Պօղոս առաքեալ երբ իր հաւաքած ճիւղերու խուրձը խարոյկին մէջ պիտի նետէր՝ յանկարծ «իժ մը ելաւ խուրձին մէջէն եւ իր ձեռքին փաթթուեցաւ», առանց երբեք զինք վնասելու (Գրծ 28.3):

2.- «Ձեռքով օձ բռնել», կը նշանակէ տիրել չար ոգիներուն վրայ: Իշխանութիւն ունենալ անոնց վրայ: Եւ տակաւին, «զանոնք ձեռքով բռնել», կը նշանակէ՝ կաշկանդել անոնց գործունէութիւնը, խափանել անոնց չար ծրագիրները:

«Առանց խայթուելու»: Թոյլ չտալ որ անոնք մեզ խայթեն, կը նշանակէ՝ թոյլ չտալ որ անոնք մեզ ձգեն իրենց լարած ծուղակներուն մէջ, թոյլ չտալ որ անոնք թունաւորեն մեր յարաբերութիւնը Աստուծոյ հետ, թոյլ չտալ որ անոնք խանգարեն մեր հոգեկան խաղաղութիւնը:

3.- Վերջապէս, ըսինք, որ օձը նաեւ կը ներկայացնէ աշխարհի վայելքներն ու մարմնական

հեշտութիւնները: Ուստի, «ձեռքով օձ բռնել», կը նշանակէ տիրել մեր զգացումներուն վրայ, մեր մարմնաւոր ցանկութեանց վրայ, մեր աշխարհային ախորժակներուն վրայ, եւ թոյլ չտալ որ անոնք մեզ խայթեն, այսինքն՝ վնասեն, ստրկացնեն, գերեվարեն: Աշխարհային ցանկութիւնները օձի նման կը խայթեն եւ կը վնասեն մեզ, եթէ երբեք չենք լեցուած Սուրբ Հոգիով:

32.- Կարելի՞ է բացատրել հետեւեալ համարը.- «Եթէ մահացու ռեւէ թոյն խմեն՝ պիտի չվնասուին» (Մր 16.17-18):

«Եթէ մահացու ռեւէ թոյն խմեն՝ պիտի չվնասուին»: Բարսեղ Մաշկեւորցի կը հաստատէ թէ բառացիօրէն կարելի է հասկնալ այս հաստատումը, որովհետեւ երբ կը քննենք մարտիրոսներու պատմութիւնը, կը տեսնենք որ անոնցմէ շատերուն պարտադրուեցաւ մահացու թոյն խմել, խմեցին, եւ սակայն, չվնասուեցան:

Մաշկեւորցին կ'ըսէ, թէ «մահացու թոյն»ը կը ներկայացնէ չար եւ խաբեպատիր խօսքերը որ Բանսարկուին չար թոյնով կը մակարդուին, եւ կը խմորուին դիւթողներուն եւ կախարդներուն խօսքերով, որոնք կը ջանան պատրել եւ խաբել բոլոր մարդիկը, բայց յատկապէս անմեղները եւ պարզամիտները:

Կու գանք համարին վերջին բաժինին՝ «Եթե մահացու ռեւե թոյն խմեն՝ պիտի չվնասուին»: Ընդհանուր իմաստով մը, «մահացու թոյն» կարելի է նկատել աշխարհային խօսակցութիւնները, խեղկատակութիւնները, ծաղրածու խօսքերը, քսութիւնը, բամբասանքը, զրպարտութիւնը, ամբաստանիչ խօսքերը: Հաւատացեալ մարդը կրնայ այս բոլորը խմել, այլ խօսքով՝ կրնայ այս բոլորին ենթարկուիլ ակամայ, եւ սակայն չվնասուիլ անոնցմէ:

Աշխարհ կրնայ իր մահացու եւ թունալից լեզուով խօսիլ Աստուծոյ զաւակներուն դէմ, բայց բնա՛ւ երբեք չի կրնար թունաւորել անոնց ներքին կեանքը, անոնց հաւատքի կեանքը, Աստուծոյ հետ անոնց յարաբերութեան կեանքը:

33.- Գեղէօն ոչխարի բուրդ կը դնէ կալին մէջ եւ կը խնդրէ Աստուծմէ որ միայն բուրդին վրայ ցօղ իջնէ, իսկ գետինը չոր մնայ, եւ այդպէս կ'ըլլայ: Յետոյ կը խնդրէ որ միայն բուրդը չոր մնայ եւ ամբողջ գետնին վրայ ցօղ իջնէ: Աստուած դարձեալ կը կատարէ անոր խնդրանքը (Դատաւորաց 6.36-40): Արդ, ի՞նչ է իմաստը պատահածին:

Բուրդը կը պատկերացնէ Սուրբ Կոյս Մարիամը: Իսկ բուրդին վրայ իջնող ցօղը կը պատկերացնէ երկու բան.-

1.- Կը պատկերացնէ Սուրբ Հոգիին էջքը Սուրբ Կոյս Մարիամին ներսիդին եւ Քրիստոսի անարատ ծնունդը:

2.- Կը պատկերացնէ նաեւ Աստուծոյ Բանին՝ Որդիին էջքը Կոյսին մէջ:

Իսկ երկրորդ պատկերը, այսինքն՝ բուրդին ցամքած մնալը եւ գետնին թրջուիլը՝ կը պատկերացնէ Հրեաներուն հոգեւորապէս ցամքիլը եւ հեթանոս աշխարհին թրջուիլը Աստուծոյ շնորհքին ցողովը:

34.- Յակոբ իր քեռիին՝ Լաբանին 7 տարի կը ծառայէ Ռաքելը ունենալու համար, եւ 7 տարի կը ծառայէ Լիան ունենալու համար: Լիային համար կ'ըսուի որ աչքերուն տեսողութիւնը տկար էր, իսկ Ռաքելին համար կ'ըսուի որ դէմքով ու տեսքով գեղեցիկ էր (Ծննդոց 29.15-30): Արդ, կա՞յ խորհրդանշական իմաստ մը ասոր ետին:

Ռաքել կը խորհրդանշէ Իսրայելի ժողովուրդը, իսկ Լիա՝ հեթանոս աշխարհը: Լիային աչքերուն տեսողութեան տկար ըլլալը կը պատկերացնէ հեթանոսներուն հոգեւոր կուրութիւնը: Իսկ Ռաքելին դէմքով ու տեսքով գեղեցիկ ըլլալը կը պատկերացնէ Իսրայելի ժողովուրդին «գեղեցկութիւնը» Աստուծոյ կողմէ իրենց տրուած Օրէնքին ու պատուիրաններուն պատճառով:

Յակոբ եօթը տարի կը ծառայէ Ռաքելին համար, բայց Ռաքելը իրեն տրուելու փոխարէն՝ Լիան կը

տրուի: Ճիշդ նոյնպէս ալ, Յիսուս ծառայեց Իսրայէլի համար, բայց Իսրայէլը իրեն տրուելու փոխարէն՝ հեթանոս աշխարհը տրուեցաւ: Յակոբ եօթը տարի ալ Ռաքէլին համար ծառայեց եւ ապա զայն եւս ունեցաւ: Ասիկա ցոյց կու տայ որ Տէր Յիսուսի ողորմութեան ու փրկութեան դուռը թէպէտ բացուեցաւ հեթանոս աշխարհին դիմաց, բայց չփակուեցաւ Իսրայէլի ժողովուրդին առջեւ:

35.- Կարելի՞ է բացատրել հետեւեալ համարը.- «Մտէք նեղ դռնէն, քանի կորուստի տանող դուռը լայն է եւ ճամբան՝ ընդարձակ, եւ շատեր կը մտնեն անկէ: Մինչ դէպի կեանք տանող դուռը նեղ է եւ ճամբան դժուարին, եւ քիչեր միայն կը գտնեն զայն» (Մտ 7.13-14):

Աստուածաշունչը իր առաջին էջերէն սկսեալ մինչեւ իր վերջին էջերը, մնայուն կերպով, երբեմն ուղղակիօրէն եւ երբեմն անուղղակիօրէն կը խօսի երկու ճամբաներու մասին. կեանքի ճամբուն ու մահուան ճամբուն մասին, Աստուծոյ ճամբուն եւ աշխարհի ճամբուն մասին: Մարդ արարածին դիմաց մի՛շտ բաց եղած են երկու ճամբաներ. մին արքայութիւն առաջնորդող, իսկ միւսը՝ դժոխք:

Մարդուն դիմաց երկու ճամբաներ դնել, կը նշանակէ մարդուն պարզելէ կամքի ազատութիւն: Բայց հետաքրքրական է, որ ամէն անգամ երբ Աստուած կը խօսի երկու տարբեր ճամբաներու

մասին, կը պատուիրէ հետեւիլ ու կառչիլ շիտակ ճամբուն, նոյնը ըրաւ հոս Քրիստոս. խօսելէ ետք լայն ու նեղ դռներու մասին՝ պատուիրեց. «Մտէք նեղ դռնէն»:

Յիշենք ուրիշ օրինակ մըն ալ: Բ.Օր 30.19-ին մէջ կը կարդանք. «Այսօր երկինքն ու երկիրը վկայ կը բռնեմ ձեզի, որ կեանքն ու մահը, օրհնութիւնն ու անեծքը ձեր առջեւ դրի: Ուրեմն կեանքը ընտրէ որպէսզի ապրիք՝ դուն եւ քու սերունդդ»: Ճիշդ է որ Աստուած կը յայտարարէ որ մեր դիմաց դրած է կեանքի առաջնորդող ճամբան եւ մահուան առաջնորդող ճամբան, բայց ան կը պատուիրէ կեանքի ճամբայէն քալել: Ան կ'ուզէ որ մենք շիտակ ճամբուն հետեւորդները ըլլանք:

Մեր վեր առած համարը կը խօսի երկու դռներու մասին, մէկը՝ նեղ, իսկ միւսը՝ լայն, եւ երկու ճամբաներու մասին, մէկը՝ դժուարին, իսկ միւսը՝ ընդարձակ: Ի՞նչ բան կը պատկերացնեն նեղ դուռն ու դժուարին ճամբան: Մեր ըսելիքը ամփոփենք քանի մը կէտերու մէջ.-

1.- 4-րդ դարու հեղինակ՝ Սուրբ Յերոնիմոս կ'ըսէ. «Լայն դուռը՝ դէպի աշխարհային հաճոյքները առաջնորդող դուռն է, զոր մարդիկ կը փնտռեն, իսկ նեղ դուռը՝ այն դուռն է, որ կը բացուի քրտինքով, աշխատանքով եւ ծոմապահութեամբ: Պօղոս առաքեալ այդ դուռը բացաւ նեղութիւն, վիշտ ու չարչարանք կրելով, ծեծուելով ու բանտը նետուելով, խռովարարներու վայրագութեանց համբերելով,

յոզնութիւն, անքնութիւն եւ անօթութիւն յանձն առնելով (Բ.Կր 6.4-5): Տակաւին, ան նեղ դուռը բացաւ մնայուն ջանքով ու ծանր աշխատանքով, յաճախ անքուն գիշերներ անցնելով, քաղց ու ծարաւ կրելով, յաճախ առանց պատահ մը հացի, ցրտահար ու մերկ վիճակով (Բ.Կր 12.27): Առաքեալը իր աշակերտին՝ Տիմոթէոսի պատուիրեց իր նո՛յն ընթացքին հետեւիլ, նո՛յն նեղ դռնէն մտնել, եւ իբրեւ Քրիստոսի հաւատարիմ մէկ զինուորը՝ պատրաստ ըլլալ Քրիստոսի պէս չարչարուելու, եւ մարգիկի մը նման վազելու հաւատքի կեանքին մէջ (Բ.Տմ 2.3, 5):

Ուշադիր եղիր թէ ի՛նչպէս Տէրը կը խօսի երկու դռներուն մասին: Մարդկութեան մեծ բաժինը լայն դռնէն կը մտնեն, բայց նեղ դռնէն քիչեր կը մտնեն: Մենք պէտք չունինք փնտռելու լայն դուռը, որովհետեւ անհկա ինքզինք արդէն կը ներկայացնէ մեզի: Իսկ նեղ դուռը բոլոր մարդիկը չեն որ կը գտնեն, եւ նոյնիսկ եթէ գտնեն՝ չեն մտներ անկէ ներս: Շատեր ը ճշմարտութեան դուռը գտնելէ ետք՝ աշխարհային հաճոյքները զիրենք կ'առնինքնէն եւ կէս ճամբայէն ետ կը դառնան»:

2.- Դարձեալ, 4-րդ դարու հեղինակ՝ Որոզինէս, խօսելով ընդարձակ եւ դժուարին ճամբաներուն, ինչպէս նաեւ նեղ դուռին մասին, հետաքրքրական կերպով կը ներկայացնէ զանոնք եւ կ'ըսէ. «Ընդարձակ ճամբան իր մէջ ունի շատ անկիւններ ուր կեղծաւորներ կրնան կանգ առնել աղօթքի համար, որպէսզի մարդիկ տեսնեն զիրենք (Մտ 6.5), իսկ

դժուարին ճամբան, ճի՛շդ հակառակը, չ՛ընդգրկեր անկիւններ ուր հաւատացեալը կրնայ կանգ առնել, այլ ան կ՛աճապարէ եւ նեղ դռնէն մտնելով՝ կը վազէ դէպի յաւիտենական կեանք: Հաւատացեալը չի գտներ դժուարին ճամբուն վրայ բաներ որոնք կրնան զինք գրաւել. ան արագ քայլերով կ՛ուղղուի դէպի իր ուրախութեան եւ կեանքի Աղբիւրին՝ Քրիստոսի:

Նեղ դուռը արքայութեան դուռն է, ուրկէ արքայութեան Տէրը՝ Յիսուս Քրիստոս՝ ս միայն կրնայ մտնել, եւ դժուարին ճամբան՝ Քրիստոսի խաչին ճամբան է, եւ այդ ճամբայէն միայն Խաչեալը ի՛նք կրնայ անցնիլ: Ճի՛շդ ատոր համար ալ, պիտի չկրնանք մտնել նեղ դռնէն եւ ո՛չ ալ քալել դժուարին ճամբայէն, եթէ երբէք չպահուրտինք խաչուած Յիսուս Քրիստոսի մէջ եւ չհաստատուինք իր մէջ: Այս ձեւով Քրիստոսի միանալով միայն դժուարին ճամբան եւ նեղ դուռը ցնծութեան առիթ կը դառնան, քանի Քրիստոսի հետ միութիւնն է որ ցնծութիւն կը յառաջացնէ»:

3.- Քրիստոս ըսաւ. «Ե՛ս եմ ճամբան» (Յհ 14.6): Դժուարին ճամբան երկինքի ճամբան է: Այդ ճամբան Քրիստոս բացաւ Գեթսեմանիի պարտեզին մէջ իր թափած արիւնախառն քրտինքով, ծեծուելով ու նախատուելով, փուշով ու գամով, խաչին վրայ հեղած արիւնով եւ իր գերեզմանը դատարկելով: Ուստի, երկինքի ճամբան դիւրին ճամբայ չէ: Աստուծոյ արքայութիւնը ժառանգել ուզող մարդը պատրա՛ստ պէտք է ըլլայ տոկալու ամէն վիշտի ու անարգանքի, ամէն անարդարութեան եւ անիրաւութեան:

Հարկաւ այս «չի նշանակեր թէ հաւատացեալ մարդուն կեանքը բնաւ վայելք չունի, այլ միայն տառապանք: Այդպիսի պատկերացում մը բացարձակապէս սխալ է: Կարգ մը գաղափարախօսութիւններ կան որոնք կը փորձեն ներկայացնել քրիստոնէական հաւատքը, իբրեւ յոռետեսական մօտեցում մը կեանքին. անոնք կը փորձեն այն տպաւորութիւնը տալ մեզի, թէ մենք դրականօրէն առնելիք բան չունինք կեանքէն, մինչդեռ մենք գիտենք որ հաւատքի հայեացքը ճիշդ հակառակն է: Հաւատքի հայեացքով կեանքի մէջ Աստուծոյ կողմէ պարգեւուած ամէն բան բարի է: Ստեղծագործութիւնը մենք կը տեսնենք լման կերպով բարի: Այդ բոլորը երբ մարդուն կողմէ կ'ընդունուին աղօթքով եւ շնորհակալութեան ոգիով, կը ծառայեն մարդուն վայելքին» (Զարեհ Արք. Ազնաւորեան):

4.- Տակաւին, երկինքի դուռը կը կոչուի նեղ, եւ Աստուծոյ ճամբան՝ դժուարին, որովհետեւ անոնք զոհողութիւն կը պահանջեն մեզմէ: Քրիստոնէայ մարդուն կեանքը մնայուն զոհողութեան կեանք մըն է: Ան պատրաստ պէտք է ըլլայ զոհելու իր հանգիստէն, իր ժամանակէն, իր կարողութենէն ու մտքէն: Երբ ուրիշներ կ'անտեսեն ձերուկի մը հարցումը, անդին քրիստոնէայ մարդը, ժամանակ կը տրամադրէ, կը լսէ, կը հասկնայ, եւ ապա կը բացատրէ ու կը հասկցնէ:

5.- Հետաքրքրական է նկատի առնել դէպի կեանք տանող ճամբուն եւ դուռին վերաբերեալ գործածուած «գտնել» բայը. «Քիչեր միայն կը գտնեն զայն»: «Գտնել»

բայը կ'ենթադրէ որոշ ճիգ մը, աշխատանք մը: Փնտռուք կատարելու հարց մը կայ այստեղ: ԶԱստուած սիրող մարդը մնայուն փնտռուքի մէջ պէտք է ըլլայ: «Փնտռուքի մէջ ըլլալ» չի նշանակեր անորոշութեան մէջ ըլլալ, այլ կը նշանակէ փնտռել ու փորձել գիտնալ Աստուծոյ կամքը, Աստուծոյ պահանջածը, Աստուծոյ ճամբան:

Իսկ լայն դուռն ու ընդարձակ ճամբան փնտռելու հարց չկայ: Անոնք միշտ ցցուած են մեր առջեւ: Աշխարհ հազար ու մէկ տեսակ դուռ, հազար ու մէկ տեսակ ճամբայ մեր դիմաց դրած է ու կը դնէ: Երբ Յիսուս կը հաստատէ թէ «կորուստի տանող դուռը լայն է եւ ճամբան՝ ընդարձակ», այդ չի նշանակեր որ այդ դռնէն մտնողը եւ այդ ճամբայէն քալողը զերծ պիտի ըլլայ նեղութիւններէ:

«Լայն» եւ «ընդարձակ» բառերը ցոյց չեն տար նեղութիւններէ զերծ վիճակ մը: Նեղութիւնները յատուկ են թէ՛ նեղ դռնէն մտնողներուն եւ թէ՛ լայն դռնէն մտնողներուն, թէ՛ դժուարին ճամբայէն քալողներուն եւ թէ՛ ընդարձակ ճամբայէն քալողներուն: Աստուածասէր մարդուն նման աշխարհասէր մարդը ինք եւս ենթակայ է փորձութիւններու եւ դժուարութիւններու: Անոնց տարբերութիւնը սակայն կը կայանայ անոր մէջ, որ աշխարհասէր մարդը փորձութեանց դիմաց առանձին է, իսկ աստուածասէր մարդը՝ զԱստուած ունի իր կողքին:

Սատանայական յարձակումներու դիմաց աշխարհասէր մարդը անօգնական ու անպաշտպան է, իսկ աստուածասէր մարդը՝ կը վայելէ Աստուծոյ պաշտպանութիւնն ու օգնականութիւնը:

Հիւանդութեան ու ցաւի պարագային երբ հաւատացեալ մարդը աղաղակէ՝ զինք լսող Աստուած մը կայ, մինչդեռ մեղքի կեանքը սիրող մարդը երբ հիւանդանայ ու ցաւի մէջ ըլլայ՝ իր աղաղակը անլսելի կը մնայ:

6.- Միրելիներ, մի՛ վախնաք նեղ դռնէն, որովհետեւ ասիկա Քրիստոսի՛ դուռն է, Քրիստո՛ս-դուռն է (Յհ 10.7): Մտէ՛ք այդ նեղ դռնէն: Նեղ դռնէն մտնել, «կը նշանակէ Քրիստոսի համաձայն ապրիլ, Քրիստոսի օրինակով ապրիլ, Քրիստոսի հետեւորդութեան մէջ ապրիլ, Քրիստոսի աշակերտիլ» (Զարեհ Արք. Ազնաւորեան): Նեղ դուռը փրկութեա՛ն դուռն է, յաւիտենական կեանքի՛ դուռն է, հաւատքի՛ ու յաղթանակի՛ դուռն է, իսկ լայն դուռը՝ դատապարտութեա՛ն դուռն է, կորուստի՛ դուռն է:

Մի՛ վախնաք դժուարին ճամբայէն, որովհետեւ ասիկա Քրիստոսի՛ ճամբան է, եւ եթէ ասիկա Քրիստոսի ճամբան է, ուրեմն մենք առանձին չենք այդ ճամբուն վրայ դէպի երկինք մեր գնացքին մէջ: Այդ ճամբուն վրայ մեզի հետ է այդ ճամբան Բացողը ինք: Քրիստոս ի՛նքն է մեր ճամբան եւ ի՛նքն է մեր ճանապարհորդակիցը: Ի՛նքն է ճամբան որով կ'առաջնորդուինք: Ի՛նքն է ճամբան որմէ

կ'առաջնորդուինք: Եւ ի'նքն է ճամբան որուն կ'առաջնորդուինք:

Այդ ճամբան դժուարին է, որովհետեւ Գողգոթայի ճամբան է: Բայց վերածնեալ քրիստոնէայ մարդը այդ ճամբայէն չի սարսափիր, քանի այդ ճամբուն աւարտին կը տեսնէ իր հրաշափառ յարութեան լոյսն ու յոյսը:

Սուրբ Յովհան Ոսկեբերան կ'ըսէ. «Ճամբան դժուարին է եւ դուռը նեղ, բայց այն Քաղաքը ուր պիտի մտնենք՝ այդպիսին չէ, ատոր համար ալ, մենք հանգիստ չենք փնտռեր հոս եւ ո'չ ալ վիշտ կ'ակնկալենք հոն»:

Իսկ Օգոստինոս կ'ըսէ. «Դժուարին է նեղ է այն ճամբան որ մեզ կեանքին կ'առաջնորդէ, բայց մեծ ու սքանչելի է վարձատրութիւնը, որովհետեւ փառքով հոն պիտի մտնենք»:

Սիրելի'ս, նեղ դուռին դռնապանը Աստուած է, իսկ լայն դուռին դռնապանը՝ Սատանան: Դժուարին ճամբուն վրայ զԱստուած ունիս քեզի՝ ճանապարհորդակից, իսկ ընդարձակ ճամբուն վրայ՝ Սատանան: Այս գիտնալէդ ետք, քեզի՝ կը մնայ որոշել ո'ր դռնէն եւ ո'ր ճամբայէն ընթանալ:

36.- Կարելի՞ է բացատրել հետեւեալ համարը.- «Ահա կը դրկեմ ձեզ իբրեւ ոչխարներ՝ գայլերու մէջ: Ուստի խորագէտ եղէք օձերու պէս, եւ անմեղ աղանձիներու պէս» (Մտ 10.16):

Այս խօսքը առաջին հերթին ուղղուած է Քրիստոսի աշակերտներուն, բայց անոնց ընդմէջէն ուղղուած է նաեւ իր բոլոր հետեւորդներուն: Քրիստոս իր հետեւորդները չի դրկեր որոշ տեղ մը միայն, այլ ամբողջ աշխարհ. եւ զանոնք կը դրկէ «իբրեւ ոչխարներ՝ գայլերու մէջ»:

Ինչո՞ւ Յիսուս իր հետեւորդները կը նմանցնէ գայլերուն մէջ դրկուած ոչխարներու: Չորս պատճառներով.-

1.- Չարեհ Արք. Ազնաւորեան կը բացատրէ որ «ոչխարը կը ներկայացնէ մաքուր նկարագիր, եւ հետեւաբար, երբ Յիսուս ոչխարի կը նմանցնէ իր հետեւորդները, խորքին մէջ կոչ մը ուղղած կ'ըլլայ անոնց, նկարագիրով ըլլալու բարի եւ մաքուր»: Յիսուս կը զգուշացնէ իր հետեւորդները մէկդի ձգելու «ոչխարի» պարզ ու անմեղ նկարագիրը եւ ընդօրինակելու գայլերուն յափշտակիչ նկարագիրը: Երբ հաւատացեալ մարդը անհաւատ մարդոց մէջ մտնէ՝ ի՛նքն է որ անոնց վրայ պէտք է ազդէ եւ ո՛չ թէ անոնք՝ իր վրայ:

2.- Սրբազանը կը բացատրէ որ «Ոչխարը նաեւ մեզի կը յիշեցնէ մորթուելու տարուող կամ մորթուելու պատրաստ կենդանին, հետեւաբար, Յիսուսի ըսել ուզածը այն է՝ որ իր հետեւորդները պատրաստ պէտք է ըլլան զոհուելու, այլ խօսքով՝ զոհողութիւններ յանձն առնելու ուրիշներու փրկութեան համար»: Չոհողութիւնը աւելի սուղ կ'ըլլայ երբ մեր գործը գայլանման մարդոց հետ է:

3.- Այլ մեկնիչ մը բացատրելով թէ ինչո՛ւ Յիսուս իր աշակերտները իբրեւ ոչխար կը դրկէ գայլերուն մէջ՝ կ'ըսէ. «Իսկական հաւատացեալ մարդը կը կոչուի ոչխար, որովհետեւ ան իր Տիրոջ (իրական Ոչխարին) հոգիով է որ կ'ապրի, անոր միացած է որ կ'ապրի: Տէրը պարզ ու անմեղ ոչխարներուն մէջ է որ կը գործէ եւ ո՛չ թէ յափշտակիչ գայլերուն մէջ, եւ այդ ձեւով իր զօրութիւնը կը յայտնէ տկարութեան մէջ, ինչպէս իր առաքեալին ըսաւ. "Իմ շնորհքս կը բաւէ քեզի, որովհետեւ իմ զօրութիւնս ամբողջապէս կը յայտնուի մարդու տկարութեանը մէջ" (Բ.Կր 12.9)»:

4.- Յիսուս իր աշակերտները իբրեւ գայլեր չի դրկեր գայլերու մէջ, որպէսզի անոնք իրար չբզկտեն, ինչպէս գայլերը իրարու կը բզկտեն, այլ զանոնք կը դրկէ իբրեւ ոչխարներ, ստրվեցնելու համար մեզի որ հեռու կենանք ճակատում ունենալէ անհաւատ մարդոց հետ: Հեղինակ մը ըսած է, որ «իբրեւ ոչխարներ գայլերու մէջ» խօսքը, կոչ մըն է հաւատացեալին՝ չարիքին չարիքով չհակադարձելու, այլ ընդհակառակը, սէ՛ր ցուցաբերելու անոր հանդէպ, որպէսզի անհաւատները հաւատքի գան: Իսկ Յովհան Ոսկեբերան կը հաստատէ թէ «չարիքը չարիքով չի մարիր, այլ՝ քաղցրութեամբ»:

Որո՞նք են գայլերը, Զարեհ Սրբազանը կ'ըսէ. «Գայլերը միայն դուրսէն եկողները չեն: Գայլերը թէ՛ դուրսէն եւ թէ՛ ներսէն կրնան ըլլալ: Առաջին պարագային երբ Քրիստոս իր աշակերտները դրկեց որպէսզի ժողովուրդին քարոզեն, դուրսէն գայլեր

չկային: Իսկ ներսէն գայլերը որո՞նք էին: Արդեօք սովորական ժողովուրդի՞ն համար է խօսքը: Ո՛չ: Խօսքը կը վերաբերէր կրօնական եւ ազգային դեկավարներուն:

Քրիստոսի արտասանած խօսքը վերացական խօսք մը չէ. իրական կացութեան մէջ՝ իրական մարդոց մասին է որ կը խօսի: Կարծէք Յիսուս ըսել կ'ուզէ, թէ անոնք որոնք ձեր հովիւները պետք էր ըլլային, եւ դուք՝ անոնց ոչխարները, իրականին մէջ գայլեր են անոնք, գայլեր՝ որոնք ձեզ յօշոտելու պատրաստ են: Եւ հիմա, թէեւ ես ձեզ հովիւ կը կարգեմ, բայց դուք իբրեւ ոչխար պիտի երթաք անոնց դիմաց՝ որոնք գայլեր են, ուստի, գիտցէք թէ ի՛նչպէս պիտի վարուիք անոնց հետ:

Իսկ որո՞նք պիտի ըլլային գայլերը աշակերտներուն հետագայ առաքելութեան մէջ, երբ Քրիստոս զիրենք ամբողջ աշխարհի պիտի ղրկէր. հեթանոսութի՞ւնը միայն: Դարձեալ, գայլեր պիտի ըլլային թէ՛ դուրսէն եւ թէ՛ ներսէն: Դուրսէն գայլերը հեթանոսներն են, չհաւատացողներն են, մեր կրօնական ըմբռնումներն ու համոզումները հալածելու պատրաստ մարդիկն են. մարդիկ՝ որոնք գայլի նման մեր վրայ կը յարձակին: Ասիկա բնական երեսն է:

Բայց անկէ անդին կայ նաեւ ուրիշ երես մը: Գրծ 20-ին մէջ կը կարդանք որ Պօղոս առաքեալ կանչել կու տայ Եփեսոսի երէցները, կը զգուշացնէ զանոնք, եւ անոնց ուշադրութեան կը յանձնէ, որ իրենց մէջէն դուրս պիտի գան գայլեր եւ պիտի չխնայեն Քրիստոսի հօտին: Որո՞նք են ներսէն եկող այս գայլերը: Առաջին.-

Անոնք կեղծաւոր անհատներն են: Երկրորդ.- Անոնք աղանդաւորներն են, ճշմարիտ հաւատքը խեղաթիւրողներն են (Գրծ 20.30): Երրորդ.- Խօսքը կրնայ նաեւ ակնարկութիւն ըլլալ քրիստոնէայ եկեղեցիին մէջ որոշ առաջնորդներու կամ ղեկավարներու, որոնք իրենց փառասիրութեամբ, ազահութեամբ եւ դրամասիրութեամբ, կը դառնան պառակտիչ գայլեր իրենց հաւատացեալներուն»:

«Ուստի խորագէտ եղէք օձերու պէս, եւ անմեղ՝ աղանիներու պէս»: Ինչո՞ւ Քրիստոս կը պատուիրէ խորագէտ կամ իմաստուն ըլլալ օձի պէս, եւ ի՞նչ կը նշանակէ անմեղ ըլլալ աղանիի պէս: Քրիստոս մեզի կը սորվեցնէ չորս բան.-

1.- Անմեղ ըլլալ աղանիի պէս, կը նշանակէ նենգութենէ զուրկ ըլլալ: Սուրբ Յերոնիմոս կ'ըսէ. «Քրիստոնէայ մարդը պէտք է նմանի աղանիի մը որուն մէջ նենգութիւն կամ ատելութիւն չկայ, եւ որ ծուղակ չի լարեր մէկու մը, բայց միաժամանակ, պէտք է օձի պէս իմաստուն ըլլայ, որպէսզի առիթ չտայ ուրիշին ծուղակ լարելու իր ոտքերուն դիմաց: Այն քրիստոնէան որ կամովին թոյլ կու տայ որ ուրիշներ զինք խաբեն, տարբերութիւն չ'ունենար այն անձէն որ կը փորձէ ուրիշը խաբել»: Սուրբ Ամբրոսիոս կը հաստատէ որ «Յիսուս առաջ խօսեցաւ իմաստութեան մասին, որպէսզի վնաս չհասնի այն անձին՝ որուն վնաս պէտք չէ հասնի»: Ամբրոսիոսի ըսել ուզածը այն է՝ որ Քրիստոսի հետեւորդները պէտք է իմաստուն ըլլան եւ թոյլ չտան որ զուր տեղ վնաս կրեն:

2.- Ինչո՞ւ օձը խորագետ իսկ աղանիին անմեղ կը նկատուի: Աղանիին անմեղութեան խորհրդանիշ է, որովհետեւ անոր մէջ չկայ նենգութիւն եւ նախանձ, չկայ ատելութիւն եւ քէն: Այդպէս չէ սակայն օձը, որուն մէջ թոյն կայ, եւ պատրաստ է ոեւէ ատեն վնաս հասցնելու ուրիշին:

Օգոստինոս կ'ըսէ. «Աղանիին մէջ իր աննենգութիւնը կը սիրեմ, բայց կը վախնամ օձին թոյնէն. թէպէտ օձին մէջ բաներ կան որ զինք ատելի կը դարձնեն, բայց միաժամանակ անոր մէջ բաներ կան, որոնցմէ կրնանք բան մը սորվիլ: Երբ օձը զգայ որ ծերացաւ եւ տեսնէ որ մարմինը սկսաւ ծանրանալ, ինքզինք կը պրկէ եւ նեղ ծակէ մը կը փորձէ մտնել, որպէսզի վրայի մորթը ելլէ, եւ այդ ձեւով, նոր կեանքի մը դէմ յանդիման կը գտնէ ինքզինք: Ո՛վ քրիստոնէայ, դուն ալ պէտք է օձին օրինակին հետեւելով՝ նոյնը ընես: Նայիր թէ ի՞նչ կ'ըսէ Յիսուս. "Մտէք նեղ դռնէն" (Մտ 7.13), [որպէսզի կարենաք ձեր հին մորթը մէկդի դնել]: Յիշեցէք նաեւ Պօղոս առաքեալին խօսքը. "Մոռցէ՛ք ձեր հին կեանքն ու նախկին գործերը, եւ նոր մարդ եղէք" (Կղ 3.9-10)»:

3.- «Խորագետ եղէք օձերու պէս»: Օձը խորագետ կը կոչուի նաեւ անոր համար որ ան կը փորձէ պաշտպանել իր գլուխը կռիւի ժամանակ: Օգոստինոս խօսելով այս երեւոյթին մասին կ'ըսէ. «Տեսա՞՞ծ էք թէ ինչ կ'ընէ օձը երբ մէկը փորձէ զայն սպաննել: Ան կը պահէ ու կը պաշտպանէ իր գլուխը եւ իր ամբողջ մարմինը հարուածներու կ'ենթարկէ: Ան չ'ուզեր որ

զարնուի մարմինին այն բաժինը (գլուխը) որուն մէջ է կեանքը: Ահա նոյնը պէտք է ընենք մենք: [Երբ հոգեւոր պատերազմի մէջ ենք], ապահով պէտք է պահենք մեր Գլուխը՝ Քրիստոս, մեր ներսիդին, որովհետեւ ա՛ն է մեր կեանքը, ինչպէս ինք ըսաւ. "Ե՛ւ եմ կեանքը" (Յհ 14.6): Ով որ կը պահէ Քրիստոսը իր մէջ՝ զինք պահող Գլուխն է որ պահած կ'ըլլայ»:

4.- Քրիստոսէ առաջ եւ Քրիստոսի ժամանակ, կարգ մը ժողովուրդներու մօտ, ինչպէս Եգիպտացիներուն եւ Չինացիներուն, օձը նկատուած էր իմաստութեան խորհրդանիշ: Հետեւաբար, երբ Քրիստոս իր աշակերտներուն կ'ըսէ. «Խորագետ եղէք օձերու պէս», կոչ մը ուղղած կ'ըլլայ իր բոլոր հետեւորդներուն ընդհանրապէս, եւ իր հօտի հովիւներուն մասնաւորաբար, ապրելու իմաստո՛ւն կեանք մը, եւ գիտնալու, թէ որո՛ւ հետ՝ ի՛նչպէս պէտք է խօսիլ, եւ ե՛րբ՝ ի՛նչ բան պէտք է ըսել:

5.- Աղանին հաշտութեան խորհրդանիշ է նաեւ: Օգոստինոս կը բացատրէ թէ աղանիները միշտ կը սիրեն իրարու հետ ըլլալ, իրարու հետ թռչիլ, իրարու հետ խաղալ: Անոնք չեն սիրեր առանձնութիւնը: Անոնք բնաւ չեն բաժնուիր իրարմէ, նոյնիսկ եթէ իրարու հետ երբեմն կռուին: Ահա այսպիսին պէտք է ըլլայ քրիստոնէայ մարդը: Քրիստոնէաներ նոյնիսկ եթէ իրարու հետ խնդիր ունենան, անոնց «կռիւր» աղանիի կռիւ պէտք է ըլլայ եւ ո՛չ թէ զայլերու կռիւ, որպէսզի միշտ իրարու հետ մնան հաշտութեան հոգիով:

6.- Օձի պէս իմաստուն ու խորագետ ըլլալը պատճառ մը պէտք չէ ըլլայ որ Քրիստոսի հետետորդները կորսնցնեն իրենց աղանիի պարզութիւնը, անմեղութիւնն ու մաքրութիւնը, ճիշդ անոր համար ալ, Յիսուս յանձնարարելէ ետք խորագետ ըլլալ օձերու պէս, անմիջապէս կ'աւելցնէ. «Եւ անմեղ՝ աղանիներու պէս»:

Սուրբ Հոգին այնպէս կ'ընէ որ մեր կեանքերը իմաստութեամբ ապրինք: Հոգեւոր մարդը ամէն բանի խորը թափանցելով հանդերձ, կը պահէ իր պարզութիւնը եւ անմեղութիւնը: Պարզութիւն եւ անմեղութիւն ըսելով, չեմ հասկնար տգիտութիւն եւ խեղճութիւն:

Մեր իմաստութիւնը ժխտական անդրադարձ պէտք չէ ունենայ մեր պարզութեան վրայ, եւ ո՛չ ալ մեր պարզութիւնը արգելք պէտք է ըլլայ որ մեր հոգեւոր կեանքը իմաստութեամբ ապրուած կեանք մը ըլլայ: Հոգեւոր մարդը պարտի թէ՛ պարզ եւ թէ՛ իմաստուն մարդ ըլլալ: Սուրբ Հոգին պարզութեան եւ իմաստութեան Հոգին է:

Սուրբ Հոգիին առաջնորդութիւնը վայելող Աստուծոյ զաւակներուն գործերն ու խօսքերը պարզ գործեր ու խօսքեր կ'ըլլան, բայց անոնք իմաստութեամբ կատարուած գործեր ու խօսքեր կ'ըլլան: Իմաստութեամբ եւ պարզութեամբ կատարուած արարքներն են որ խոր տպաւորութիւն կը ձգեն:

Խօսք մը որպէսզի ազդու ըլլայ, պէտք է թե՛ պարզութեամբ եւ թե՛ իմաստութեամբ ըսուի: Իմաստութիւնը մեր խօսքը պարզութեամբ ըսելն է. իսկ խօսքը պարզութեամբ ըսել չի նշանակեր տափակութեամբ ըսել:

Սուրբ Հոգին խօսելու իմաստութիւն եւ խօսելակերպի պարզութիւն կը շնորհէ: Երկուքն ալ նոյնքան անհրաժեշտ են: Պարզութիւնը կը գրաւէ, իսկ իմաստութիւնը՝ կը համոզէ: Կը ձախողինք երբ գրաւենք առանց համոզելու, եւ կը ձախողինք երբ համոզենք առանց գրաւելու:

Աստուած կը սպասէ մեզմէ որ իմաստուն եւ պարզ ըլլանք ամէն ատեն՝ ամէն բանի մէջ: Օրինակ, երբ քրիստոնէայ մարդը ողորմութիւն պիտի ընէ, պէտք չէ թոյլ տայ որ մարդիկ շահագործեն իր բարութիւնը: Պարզ է որ ողորմասէր պէտք է ըլլայ, բայց ողորմութիւնը պարզամտութեամբ պէտք չէ ըլլայ, այլ՝ իմաստութեամբ, որպէսզի չշահագործուինք:

Թող Աստուծոյ Սուրբ Հոգիին պարզութիւնն ու իմաստութիւնը հանգչի Աստուծոյ բոլոր զաւակներուն վրայ: Ամէն:

37.- Մէկը Յիսուսի ըսաւ. «Տե՛ր, պիտի հետեւիմ քեզի, բայց թոյլ տուր որ նախ երթամ ընտանիքէս հրաժեշտ առնեմ»: Յիսուս պատասխանեց. «Ան որ ձեռքը մաճին կը դնէ եւ ետ կը նայի, յարմար չէ Աստուծոյ թագաւորութեան» (Ղկ 9. 61-62): Կարելի՞ է բացատրել այս տողերը:

Ահաւասիկ անձ մը որ պատրաստակամութիւն կը յայտնէ հետեւելու Քրիստոսի, բայց կ'ուզէ նախ երթալ եւ հրաժեշտ առնել իր ընտանիքէն: Անմիջապէս վրայ կը հասնի մեր Տիրոջ իմաստուն խօսքը. «Ան որ ձեռքը մաճին կը դնէ եւ ետ կը նայի, յարմար չէ Աստուծոյ թագաւորութեան»: Բնականօրէն Քրիստոս հակառակ չէր որ մարդը հրաժեշտ առնէր իր ընտանիքէն, բայց որովհետեւ ան կը ճանչնայ մարդոց սիրտերը, տեսաւ ու գիտցաւ, թէ իրեն հետեւիլ ուզող այս մարդը, սրտով կապուած էր իր ընտանիքին: Եւ Յիսուս գիտէր որ նման կապուածութիւն մը, կրնար արգելք մը ըլլալ այդ մարդուն, մնայուն եւ հաւատարիմ հետեւորդ մը ըլլալու իրեն:

Յիշեալ մարդը մէկ կողմէն կ'ուզէր Քրիստոսի հետեւորդ մը ըլլալ, իսկ միւս կողմէն դժուարութիւն ունէր բաժնուելու իր ընտանիքէն: Ան կը սիրէր Յիսուսը, բայց Յիսուսի հետեւիլը իրեն համար առաջնահերթ չէր, որովհետեւ նախադասեց իր ընտանիքէն հրաժեշտ առնելը քան Քրիստոսի հետեւիլը, եւ ա՛յս է ինչ որ ցոյց կու տայ իր բերնին մէջ գտնուող ՆԱԽ բառը. «Նախ երթամ ընտանիքէս հրաժեշտ առնեմ»:

«Ան որ ձեռքը մաճին կը դնէ»: Ի՞նչն է մաճը: Մաճը արօրին կոթն է, այսինքն՝ այն մասը ուրկէ կը բռնէ մշակը կամ մաճկալը որպէսզի հողը հերկէ: Երբ Քրիստոս կը պատուիրէ մաճը բռնելէ ետք ետին չնայիլ, խորքին մէջ կոչ մըն է որ կ'ուղղէ իր

հետետրոդներուն, իր թագաւորութեան զաւակներուն, մոռնալ աշխարհայինը, մոռնալ անցեալը (Փլպ 3.13), եւ արքայութեան մաճը մեր ձեռքին մէջ ամուր բռնած՝ յառաջ երթանք եւ հերկենք մարդոց քարացած սիրտերը, աշխարհի կոշտացած սիրտը:

Ինչո՞ւ Քրիստոս իրեն հետետող մարդը կը նմանցնէ մաճկալին, այսինքն՝ արօրին մաճը (կոթը) բռնողին.-

ա) Որպէսզի ցոյց տայ մեզի թէ արքայութեան զաւակը պարտականութիւնը ունի Աստուծոյ խօսքին սերմը սերմանելու այս աշխարհին մէջ: Ինչպէս արօրին մաճը բռնողը միայն հողը հերկողը չէ, այլ հերկելէ ետք, այդ հողին մէջ սերմանողն է, այնպէս ալ, Քրիստոսի հետետողը, կոչուած է Աստուծոյ փրկարար խօսքին սերմերը տարածելու ամենուրեք, մանաւանդ մարդոց քարացած սիրտերուն մէջ:

բ) Քրիստոս իրեն հետետող մարդը կը նմանցնէ մաճը բռնող մարդուն, որպէսզի յիշեցնէ մեզի որ քրիստոնէայ մարդը պարտականութիւնը ունի հերկելու եւ կակուղցնելու աշխարհի սիրտը, ճիշդ ինչպէս մաճկալ մարդը՝ կը հերկէ եւ կը կակուղցնէ քարացած արտերը: Ինչպէս մաճը բռնող եւ արօրով հողը հերկող մարդը՝ պատրաստած կ'ըլլայ հողը՝ իր մէջ ընդունելու սերմերը, այնպէս ալ, արքայութեան հետետող մարդուն կոչումն է, պատրաստել մարդիկը ընդունելու Աստուծոյ խօսքին սերմը իրենց ներսիդին, որ իրենց հոգիները կրնայ փրկել (Յկ 1.21):

Ինչո՞ւ Քրիստոս կը պատուիրէ ձեռքը մաճին դնելէ ետք՝ ետ չնայիլ.-

ա) Քրիստոս գիտէ որ արքայութեան ճամբան բռնելէ ետք՝ ոեւէ մէկը կրնայ կամ կարելիութիւնը ունի ետ դարձ կատարելու այդ ճամբայէն՝ այդ ճամբուն վրայ ծագած նեղութեանց կամ հրապոյրներուն պատճառով: Յուդա Իսկարիոտացին ձեռքը դրաւ արքայութեան մաճին վրայ: Բայց դրամասիրութիւնը պատճառ եղաւ որ ան իր ձեռքը ետ քաշէ մաճէն: Ան դրամով եւ դրամի համար ծախեց իր Տէրը եւ ծախեց Տիրոջ կողմէ իրեն իբրեւ պարգեւ տրուած մաճը:

Դեմաս ինք եւս, որ Պօղոս առաքեալի գործակիցն էր, ձեռքը մաճին դնելէ ետք՝ ետ նայեցաւ՝ դէպի աշխարհն ու աշխարհայինը (Բ.Տմ 4.10): Պետրոս առաքեալ իրենց տրուած մաճը ձգող եւ իրենց ետին նայող Յուդայանման եւ Դեմասանման մարդոց մասին խօսելով՝ կ'ըսէ. «Անոնք որոնք մեր Տէրն ու Փրկիչը՝ Յիսուս Քրիստոսը ճանչնալով՝ աշխարհի պղծութիւններէն անգամ մը հեռանալէ ետք վերստին նոյն պղծութիւններուն մէջ կ'իյնան, անոնց վիճակը նախկինէն շատ աւելի գէշ կ'ըլլայ: Աւելի լաւ կ'ըլլար՝ որ անոնք բնաւ ճանչցած չըլլային արդարութեան ճամբան, քան թէ ճանչնալէ ետք՝ հեռանային իրենց աւանդուած սուրբ պատուիրանէն» (Բ.Պտ 2.20-21):

բ) Քրիստոս կը պատուիրէ ձեռքը մաճին դնելէ ետք՝ ետ չնայիլ, որպէսզի գործը կիսատ չմնայ: Հերկելու սկսողը մինչեւ վերջ պէտք է հերկէ: Հոս, ետին նայիլը՝ գործը կիսատ ձգել է: Յիսուս կ'ուզէ

ստրվեցնել մեզի, որ երկինք հասնելու համար երկար ճամբայ մը ունինք կտրելիք: Պետք չէ կէս ճամբայէն ետ դառնանք:

Խոստացեալ երկինքին ճամբան բռնելէ ետք՝ երկրաւոր ճամբաներուն դիմաց մեր աչքերը պէտք է փակենք: Այդպէս չըրին Իսրայէլացիները: Անոնք անգամ մը Եգիպտոսէն ելլելէ ետք, եւ խոստացեալ երկրին ճամբան բռնելէ ետք, երբ Սինայի անապատին մէջ կերակուրի նեղութիւն ունեցան, տրտնջացին եւ ըսին. «Եգիպտոսի մէջ մեր ձրի կերած ձուկերը, վարունգները, սեխերն ու պրասները, սոխերն ու սխտորները միտքերնիս կու գան» (Թւ 11.5): Այս մարդիկը իրենց ձեռքը մաճին դնելէ ետք՝ սոխի ու սխտորի համար իրենց ձեռքը քաշեցին մաճէն եւ ուզեցին նախկին կեանքին վերադառնալ:

Ետին չնայիլը աստուածային հրահանգ է: Այդ հրահանգը անտեսողը՝ մահուան ենթակայ է: Այդ հրահանգը անտեսելուն համար չէ՞ր որ Ղովտի կինը մեռաւ: Երբ Աստուած որոշեց Սողոմն ու Գոմորը կործանել, Ղովտին եւ անոր կնոջ պատուիրեց հեռանալ Սողոմէն եւ չնայիլ իրենց ետին՝ որպէսզի չմեռնին (Օն 19.17): Բայց Ղովտին «կինը ետին նայեցաւ ու աղի արձան եղաւ» (Օն 19.26): Ետին նայիլը, ձեռքը նոր կեանքի առաջնորդող մաճին դնելէ ետք՝ ե՛տ նայիլ է, նախկին կեանքին նայիլ ու ցանկալ է, աշխարհի կեանքը փնտռել է: Իսկ աշխարհի կեանքը փնտռող մարդը «յարմար չէ Աստուծոյ թագաւորութեան»:

38.- Ի՞նչ ըսել ուզեց Յիսուս երբ Յովհաննէս Մկրտիչին մասին խօսելով՝ ըսաւ. «Ի՞նչ տեսնելու գացիք անապատ: Հովէն շարժող եղէ՞՞ց մը» (Մտ 11.7):

Այս տողերուն մէջ երեք բառեր կան որոնք բացատրութեան կը կարօտին՝ անապատ, հով եւ եղէգ:

1.- Անապատ:

ա) Անապատը ցոյց կու տայ Աստուծմէ հեռու վիճակ մը, այլ խօսքով՝ կը պատկերացնէ այն մարդիկը՝ որոնք անապատացած են Աստուծոյ ներկայութենէն, եւ կ'ապրին առանց Աստուծոյ եւ առանց յոյսի:

բ) Անապատը միաժամանակ անջրդի վայր մըն է, եւ խորհրդանշականօրէն կը ներկայացնէ կենսատու Ջուրէն, այսինքն՝ Սուրբ Հոգիէն զրկուած մարդիկը (Յի 7.38-39):

գ) Անապատը գեղեցիկ վարդերէն եւ ծաղիկներէն դատարկուած վայրն է, եւ ուստի, ատիկա նշանակ է այն մարդոց՝ որոնք ամբողջութեամբ մերկացած են Սուրբ Հոգիին առաքինութիւններէն, պարգեւներէն, շնորհքներէն եւ պտուղներէն:

դ) Սուրբ Հիլարի Եպիսկոպոս կ'ըսէ. «Անապատը Սուրբ Հոգիէն զրկուած վայրի մը խորհրդանիշն է, ուր բնաւ աստուածային բնակութիւն չկայ»:

2.- Հով եւ եղէգ:

ա) Եղէգին մէջ դատարկ կ'ըլլայ, ուստի եղէգը կը ներկայացնէ իրենց հաւատքէն պարպուած մարդիկը:

Իսկ հովը կը պատկերացնէ կեանքի փորձութիւններն ու զանազան դժուարութիւնները: Ինչպէս հովը դիւրաւ կը շարժէ ու կը ցնցէ դատարկ եղէգը, այնպէս ալ, կեանքի փորձութիւնները դիւրաւ կրնան ցնցել հաւատքէ դատարկուած մարդիկը:

բ) Հովը նաեւ կը ներկայացնէ մարմնական ցանկութիւնները, որոնք կը տիրապետեն եղէգացած, այլ խօսքով՝ Աստուծոյ Հոգիէն դատարկուած մարդոց վրայ: Ինչպէս հովին դիմաց կը խոնարհին եղէգը, տկար ծառերն ու ճիւղերը, այնպէս ալ, հաւատքով տկար մարդիկ կը խոնարհին մամնաւոր ու աշխարհային ցանկութեանց փոթորիկներուն առջեւ:

գ) Ոմանք ալ եղէգը խորհրդանիշ կը նկատեն կեղծաւոր մարդոց, այլ խօսքով, այնպիսի մարդոց՝ որոնք արտաքնապէս բան մը կ'երեւին, բայց ներքնապէս ամբողջովին ուրիշ բան են: Արդ, ինչպէս եղէգը ներքնապէս լեցուն կ'երեւի բայց դատարկ է, այնպէս ալ, կան մարդիկ որոնք հաւատքով լեցուն կ'երեւին բայց դատարկ են: Սուրբ Հիլարի Եպիսկոպոս խօսելով այսպիսիներուն մասին՝ կ'ըսէ. «Այդպիսի մարդու մը մէջ արդարութեան պտուղ չկայ. արտաքնապէս ուրախ կ'երեւի բայց ներքնապէս այդպիսին չէ: Այդպիսի մարդ մը հովէն շարժող եղէգ մըն է, որ տեղի կու տայ ամէն տեսակ հովերու, այլ խօսքով, չար ոգիներու առաջարկներուն, եւ ուստի չի կրնար անսասան եւ կանգուն մնալ»:

Այս բոլորը գիտնալէ ետք, պարզ կը դառնայ որ Յիսուս իր տուեալ խօսքով, ըսել ուզեց, թէ Յովհաննէս

Մկրտիչ հովեն շարժող եղեգ մը չէր, այլ խօսքով, ան փորձութիւններուն դիմաց խախտող կամ մարմնաւոր ցանկութեանց դիմաց սասանող մէկը չէր. ո՛չ ալ անապատի մը նման Սուրբ Հոգիին պարգեւներէն, շնորհքներէն ու զօրութենէն պարպուած անձ մըն էր: Յովհաննէս մէջը պարապ եղեգ մը չէր, այլ լեցուն կաղնի մըն էր, Քրիստոսի հաւատքով լեցուն վկայ մըն էր, Սուրբ Հոգիին զօրութեամբ զեղուն սկիհ մըն էր:

39.- Ի՞նչ ըսել ուզեց Յիսուս երբ Յովհաննէս Մկրտիչին մասին խօսելով՝ ըսաւ. «Ի՞նչ տեսնելու գացիք: Փառաւոր զգեստներ հագած մա՞րդ մը: Բայց անոնք որ փառաւոր զգեստ կը հագնին՝ թագաւորական պալատներու մէջ են» (Մտ 11.8):

Որո՞նք կը ներկայացնեն փառաւոր զգեստներ հագած մարդիկը: Տանք զիրար ամբողջացնող երեք բացատրութիւններ.-

1.- «Փառաւոր զգեստներ հագած» բացատրութեամբ Քրիստոս կ'ակնարկէ Փարիսեցիներուն եւ Օրէնքի ուսուցիչներուն, որոնք կը սիրեն փառաւոր հագուստներ հագնիլ եւ որոնք կը սիրեն մարդոց կողմէ փառք ու փառաբանութիւն ընդունիլ: Յիսուս առիթով մը իր խօսքը իրենց ուղղելով ըսաւ. «Ի՞նչպէս ինծի պիտի հաւատաք, երբ դուք իրարմէ փառաբանութիւն կ'ընդունիք, եւ չէք փնտռեր այն փառաբանութիւնը որ կու գայ միակ Աստուծամէ» (Յհ 5.44): Իսկ վայերու շարքին մէջ, Յիսուս

յատկանշական պատկերացումով մը կը ներկայացնէ Փարիսեցիներուն եւ Օրէնքի ուսուցիչներուն հագուածքը կամ հագուածքի կերպն ու նպատակը եւ կ'ըսէ. «Ինչ որ կ'ընեն, մարդոց երեւելու համար կ'ընեն: Իրենց գրպանակները կը լայնցնեն եւ իրենց հագուստներուն ծոպերը կ'երկնցնեն» (Մտ 23.5):

Յովհաննէս Մկրտիչ Փարիսեցիներուն նման մարդոցմէ փառք ու փառաբանութիւն չէր փնտռեր: Փառք ու փառաբանութիւն փնտռող մէկը ուրիշին մասին խօսելով երբեք պիտի չըսէր. «Ես անոր կօշիկներուն կապերն անգամ քակելու արժանի չեմ» (Յհ 1.27):

2.- Համաձայն Մեծն Գրիգորիոսի, փառաւոր զգեստներ հագած մարդը կը ներկայացնէ ներքնապէս մեղքի կեանք ապրող բայց արտաքնապէս արդար ներկայացող մարդիկը: Ան կ'ըսէ. «Յովհաննէս Մկրտիչ չհագուեցաւ փառաւոր հագուստներ, այլ խօսքով, բնա՛ւ աչք չգոցեց մեղքին, փայփայելով այն անձերը որոնք կ'ապրէին մեղքի մէջ, ընդհակառակը, իստիւ յանդիմանեց զանոնք, ըսելով.- Իժերո՛ւ ծնունդներ, ո՞վ ըսաւ ձեզի թէ կրնաք Աստուծոյ տալիք պատիժէն փախչիլ (Ղկ 3.7)»:

3.- «Փառաւոր զգեստներ հագած» մարդը կրնայ նաեւ ներկայացնել հաճոյքի եւ հեշտանքի կեանք ապրող մարդիկը: Աստուած հակառակ չէ որ ուրախանանք, բայց հակառակ է որ ուրախութիւնը դարձնենք մեր կեանքին նպատակը, մանաւանդ երբ ինք մաս չունի այդ ուրախութեան մէջ: «Փառաւոր

զգեստներ հագած» մարդը, հետեւաբար, հաճոյքն ու հանգիստը սիրող մարդն է, կեանքի հանգստաւէտ պայմաններ հետապնդող մարդն է: Եւ ճիշդ այդպիսիներն են որոնք կը բնակին «թագաւորական պալատներու մէջ»: Կարիքը չկայ ըսելու թէ Յովհաննէս Մկրտիչ հանգստաւէտ պայմաններ փնտռող աձը մը չեղաւ:

«Բայց անոնք որ փառաւոր զգեստ կը հագնին՝ թագաւորական պալատներու մէջ են»: Փարիսեցիներն ու Օրէնքի ուսուցիչները «կը բնակէին թագաւորական պալատներու մէջ»: Հարկաւ այս խօսքը բառացիօրէն չենք հասկնար: Ըսել ուզուածը այն է՝ որ անոնցմէ իւրաքանչիւրը ինքնիր համար ստեղծած ու պատրաստած էր այնպիսի հանգստաւէտ պայմաններ, որ կարծէք թագաւորութեան մէջ ըլլային, կամ թագաւորներ ըլլային:

Յովհաննէս Մկրտիչին նպատակը բնա՛ւ չէր եւ չեղաւ առանձին թագաւորութիւն մը ստեղծել կամ թագաւոր իբրեւ ճանչցուիլ, (հակառակ որ անտարանական պատումներէն բոլորս ալ գիտենք, որ ան թագաւոր ճանչցուելու ամէն կարելիութիւն ունէր), ընդհակառակը, անոր կեանքին եւ առաքելութեան նպատակը էր՝ Քրիստոսի թագաւորութեան ճամբան ցուցնել մարդկութեան:

«Թագաւորական պալատներու մէջ» ապրող կը նկատուին բոլոր անոնք՝ որոնք հեռու են աղօթական կեանքէն, իստամբեր կեանքէն, Գեթսեմանական կեանքէն, քրտինքի ու փուշի կեանքէն, եւ որոնք

որոնիչներն են հանգիստի, հաճոյքի, զբօսանքի,
երջանկութեան, զուարճացուցիչ երեւոյթներու:
Յովհաննէս հեռո՛ւ էր այս բոլորէն՝ բոլորովին:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ (Երկրորդ Մաս)

1.- Ինչո՞ւ համար Քրիստոս մեռաւ խաչին վրայ:

Քրիստոս չմեռաւ պարզապէս մեր մեղքերը ներելու համար, կամ մեզ դժխփի դատապարտութենէն ազատելու համար, ո՛չ ալ մեռաւ, պարզապէս յաւիտենական կեանք շնորհելու համար մեզի, այլ նաեւ ու մանաւանդ, մեռաւ՝ որպէսզի Աստուծոյ եւ մեր յարաբերութիւնը դարձնէ՝ հայր եւ զաւակի յարաբերութիւն, այլ խօսքով՝ որպէսզի մենք դառնանք զաւակներ Աստուծոյ, եւ Աստուած դառնայ մեր հայրը:

2.- Աստուածաշունչը կ'արգիլէ՞ միասեռականութիւնը:

1.- Արուագէտներ արքայութիւնը պիտի չժառանգեն (Ա.Կր 6.9-10):

2.- «Արուի հետ՝ կնոջ պէս պառկելու պէս մի՛ պառկիր, պղծութիւն է ատիկա» (Ղւ 18.22):

3.- «Եթէ մարդ մը իր կնոջ հետ պառկելու պէս արուի հետ պառկի, երկուքն ալ պղծութիւն ըրին, անշուշտ պէտք է մեռցուին» (Ղւ 20.13):

4.- Պօղոս առաքեալ կիներուն իրարու հետ յարաբերիլը եւ այր մարդոց իրարու հետ յարաբերիլը

կը կոչէ՝ «հակաբնական», «խայտառակութիւն», «մոլորութիւն» (Հո 1.26-27):

5.- Օրէնքը կ'արգիլէ արուագիտութիւնը (Ա.Տմ 1.10):

6.- Սողոմի այր մարդիկը Ղովտին եկան եւ ըսին. «Ո՞ւր են այն մարդիկը, դուրս հանէ որ գիտնանք զանոնք» (Ծն 19.5: Հմմտ Գ.Թգ 14.24): Հոս «գիտնալ» բառը, կը նշանակէ՝ հետը սեռային յարաբերութիւն ունենալ: Ադամին համար կ'ըսուի. «Ադամ գիտցաւ իր Եւա կինը ու ան յղացաւ» (Ծն 4.1): Ղովտ կը խնդրէ անոնցմէ որ չարութիւն չընեն եւ պատրաստակամութիւն կը յայտնէ իր աղջիկները անոնց յանձնելու, պայմանաւ որ քովը եկող մարդոց (հարկաւ մարդոց կերպարանքով յայտնուած հրեշտակներ էին անոնք) չդպնան: «Չարութիւն» բառը ցոյց կու տայ որ Աստուծոյ հայեացքով չարութիւն է միասեռականութիւնը:

7.- Աստուած մարդը «արու եւ էգ ստեղծեց» (Ծն 1.27, 5.2), եւ ոչ թէ «արու եւ արու», կամ՝ «էգ եւ էգ»: Յիսուս եւս կը հաստատէ թէ Աստուած սկիզբէն մարդիկը արու եւ էգ ստեղծեց (Մր 10.6: Մտ 19.4): Սա ինքնին կը հերքէ միասեռականութեան գաղափարը:

8.- Յիսուս մէջբերում կատարելով Հին Կտակարանէն՝ կ'ըսէ. «Այրը պիտի ձգէ իր հայրն ու մայրը եւ իր կնոջ միանայ» (Մր 10.7: Ծն 2.24): Եթէ Յիսուս Քրիստոս, Ստեղծիչն ու Աստուածը մարդկութեան կը հաստատէ թէ այր ու կին պէտք է ամուսնանան իրարու հետ, ալ ո՞ր անմիտ

միասեռականը կրնայ ըսել. «Աստուած զիս այդպէս ստեղծած է»: Ի՛նչ ահաւոր մեղք է Աստուծոյ վերագրել այն ինչ որ Սատանան ինք իբրեւ դիւային համոզում հաստատած է միասեռականներուն մէջ: Այդպիսիները կը դասուին Սուրբ Հոգիին հայեոյողներուն շարքին (Մր 3.28-29):

3.- Կրնա՞նք Սուրբ Կոյս Մարիամին համար գործածել «Տիրամայր» բացատրութիւնը:

«Տիրամայր» բառը սուրբգրային է: Եղիսաբէթ Մարիամը կոչեց՝ «Տիրոջս Մայրը» (Ղկ 1.43), այսինքն՝ Տիրամայր, ուստի, այո՛, կրնա՛նք եւ պե՛տք է Տիրամայր կոչել Մարիամը: Եթէ իրմէ ծնածը Տե՛ր է, ուրեմն՝ ինքն ալ Տիրամա՛յր է:

4.- Կրնա՞նք երանի՛ տալ Մարիամին եւ իրեն համար հոգեւոր երգեր յօրինել:

Այո՛: Մարիամ ինքն իսկ ըսաւ. «Ասկէ ետք բոլոր ազգերը երանի պիտի տան ինձի» (Ղկ 1.48): Մարիամին երանի տուող անձի մը օրինակը ունինք Աստուածաշունչին մէջ: Կին մը Յիսուսին նայելով՝ կ'ըսէ. «Երանի՛ այն կնոջ, որ քեզ յղացաւ եւ դիւեցուց» (Ղկ 11.27): Որոշ հոսանքներ անտարբեր են Մարիամի հանդէպ: Անոնք ինչո՞ւ չեն հնազանդիր Մարիամի սա խօսքին՝ «Ասկէ ետք բոլոր ազգերը երանի պիտի տան ինձի»: Իրենց անտարբեր ու անարգական

վերաբերմունքովը Մարիամի հանդեպ՝ երանի՞ տուած կ'ըլլան Մարիամին: Սուրբ Հայր մը ըսած է. «Սատանան կը փորձէ համոզել մարդոց որ միայն Յիսուս ի՛նք կը բարեխօսէ, որպէսզի զիրենք անտարբեր դարձնէ Մարիամի հանդեպ, քանի Չարը գիտէ որ Մարիամ Աստուծոյ Որդիին քաղցր ու հզօր մայրը ըլլալով՝ իր բարեխօսութեամբ անհամար թիւով մարդիկ կրնայ Քրիստոսի բերել»:

5.- Որոշ հոսանքներ կը մերժեն Մարիամը կոչել՝ Աստուածածին: Արդ, մենք կրնա՞նք «Աստուածածին» կոչել զայն:

Իսկ մենք հետեւեալը կը հարցնենք.-

Յիսուս իբրեւ ի՞նչ ծնաւ Մարիամէն: Իբրեւ Աստուած, իբրեւ մա՞րդ, թէ՛ իբրեւ Աստուածամարդ:

Եթէ Յիսուս Մարիամէն ծնաւ լոկ իբրեւ Աստուած, ուրեմն երբեք ալ չծնաւ, քանի Մարիամէն ծնածը ունէր մարմին, եւ Աստուած անմարմին Աստուած է:

Եթէ Յիսուս Մարիամէն ծնաւ լոկ իբրեւ մարդ, ուրեմն Յիսուս չի կրնար Աստուած ըլլալ կամ կոչուիլ, եւ ուստի, մեր փրկութիւնը չէ իրագործուած:

Իսկ եթէ Յիսուս Մարիամէն ծնաւ իբրեւ ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱՐԴ, այլ խօսքով՝ իբրեւ՝ ԱՍՏՈՒԱԾ ու ՄԱՐԴ, ի՞նչ տրամաբանութեան վրայ հիմնուելով ոմանք կը մերժեն իրեն համար գործածել «Աստուածածին» անունը:

Բոլորս ալ կ'ընդունինք որ Յիսուս Աստուած է, ուստի կրնանք հարցումը տարբեր ձեռով մը եւս դնել.-

Յիսուս իբրեւ մարդ Մարիամէն ծնելէն ե՞տք Աստուած եղաւ, թէ ծնաւ իբրեւ կատարեալ Աստուած ու կատարեալ մարդ: Եթէ ծնաւ իբրեւ կատարեալ Աստուած ու կատարեալ մարդ, այդ պարագային, ինչո՞ւ Մարիամը չկոչել՝ Աստուածածին:

Եթէ իրմէ ծնածը՝ Աստուա՛ծ է, ուրեմն Մարիամն ալ՝ Աստուածածին է:

6.- Ինչո՞ւ Աստուած Ադամին հարցուց. «Կերա՞ր այն ծառէն» (Ծն 3.11): Աստուած չէ՞ր գիտեր որ Ադամ կերած էր:

Գիտէ՛ր: Բայց Աստուած կ'ուզէր որ Ադամ ինք անձնապէս խոստովանէր իր մեղքը: Աստուած իր այս վերաբերմունքով կ'ուզէր մարդուն սորվեցնել թէ քաջութիւնը պէտք է ունենայ խոստովանելու իր գործած մեղքերը: Այլ խօսքով, Աստուած սկիզբէն խոստովանութեան ճամբան բացաւ մեղաւոր մարդուն առջեւ՝ մեղքերու թողութեան իբրեւ միջոց:

7.- Եթէ Աստուած ամէն տեղ է, արդե՞օք նաեւ դժոխքին մէջ է:

Այո՛, Աստուած ամէն տեղ ըլլալով՝ նաեւ դժոխքին մէջ է (Սղ 139.8): Բայց ինչ որ է իր ներկայութիւնը դրախտին մէջ, նոյնը չէ դժոխքին մէջ: Աստուած

դրախտին մէջ է՝ իր ներկայութեամբ մխիթարելու անոնք՝ որ երկրի վրայ իր անուան համար տառապեցան, մինչդեռ դժոխքին մէջ է, իր ներկայութեամբ ո՛չ թէ մխիթարելու, այլ սարսափի մատնելու անոնք՝ որ մերժեցին զինք երկրի վրայ եղած ժամանակնին: Երբ կ'ըսենք՝ «Աստուած դժոխքին մէջ է», այդ չի նշանակեր որ դժոխքին մէջ կը բնակի, այլ պարզապէս իր ներկայութիւնը զգալի կը դարձնէ դժոխքին մէջ եղողներուն, որպէսզի անոնք միշտ յիշեն որ իրենք մեղանշած են իր սրբութեան ու արդարութեան դէմ:

8.- Միա՞լ է մտիկ ընել թէ «օրուան աստղերը ինչ կ'ըսեն»:

Ո՛չ միայն սիսալ է, այլեւ մեզ ենթակայ կը դարձնէ սատանայական ազդեցութիւններու, որովհետեւ անոնք հիմնուած են աստղագուշակութիւններու ու բախտագուշակութիւններու վրայ, իսկ աստղագուշակութեան ու բախտագուշակութեան ճամբով փորձել ապագան կամ ըլլալիքը գիտնալ կամ գուշակել՝ հակառակ է Աստուծոյ կամքին, քանի Աստուած չ'ուզէր որ մենք ապագան գիտնանք, այլ կ'ուզէ որ օրը օրին հաւատքով եւ իրեն կապուած ապրինք: Փոխանակ 10-20 վայրկեան ժամանակ յատկացնենք օրուան աստղերը լսելու կամ կարդալու համար, աւելի լաւ չէ՞ 10-20 վայրկեան յատկացնենք Աստուածաշունչ կարդալու եւ նայելու թէ

Աստուածաշունչը ի՛նք ինչ կ'ըսէ մեր ապագային ու յաւիտենականութեան ապահովման մասին:

9.- Պայման է ամէն Կիրակի եկեղեցի երթալ Սուրբ Պատարագի մասնակցելու համար:

Այո՛: Հաւատացեալ մը չի կրնար ինքզինք «հաւատացեալ» կոչել կամ նկատել ու տուն նստիլ երբ անդին՝ եկեղեցոյ սուրբ Սեղանին վրայ իր Տէրն ու Թագաւորը կը գոհուի իր սիրոյն համար: Խօսքը հարկաւ չի վերաբերիր անոնց որոնք տարիքի կամ անհանգստութեան բերումով չեն կրնար եկեղեցի երթալ:

10.- Ինչո՞ւ ամէն Կիրակի Սուրբ Պատարագի համար եկեղեցի երթամ երբ տունիս մէջ ալ կրնամ աղօթել:

Կիրակի օրով եկեղեցի երթալուն նպատակը միայն աղօթելը չէ, այլ՝ Սուրբ Պատարագին մասնակցիլը, մեր մեղքերը խոստովանիլն ու արձակում ստանալը, Տիրոջ մարմինով ու Արիւնով հաղորդուիլն ու զօրանալը, մնացեալ հաւատացեալներուն հետ մէկ մարմին կազմելը, Աստուծոյ Խօսքին քարոզութիւնը լսելը, դպիրներու ու հրեշտակներու դասերուն երգակից ու ուրախակից ըլլալը, հաւատացեալ եղբայրներով ու քոյրերով իրար

քաջալերելն ու գոտեպնդելը: Այս բոլորը չենք կրնար ընել մեր տուներուն մէջ:

11.- Ինչո՞ւ Աստուած դատաստան ըրած ատեն Օձին, Եւային եւ Ադամին վերաբերեալ, անոնք բառ մը իսկ չեն արտասաներ:

Յոյց տալու համար որ դատաստանի օրը անապաշխար մարդիկ անկարող պիտի ըլլան իրենք զիրենք արդարացնելու համար բառ մը իսկ գտնել: Ամէն լեզու պիտի պապանձի երբ Աստուած դատաստանի սկսի (Մտ 22.12):

12.- Ինչո՞ւ Աստուած ստեղծեց անօգտակար եւ վնասակար միջատները, ինչպէս ճանճը, մժեղը, ոջիլը, եւ այլն:

Այս բաները ստեղծագործութեան մաս չեն կազմեր: Երկիրը ինք, ինքնիրմէ ծնունդ տուաւ այս միջատներուն երբ Ադամին ու Եւային պատճառով անիծուեցաւ: Յիշեցէք որ փուշն ու տատասկը եւս ստեղծագործութեան մաս չեն կազմեր: Անոնք հետեւանք էին Աստուծոյ կողմէ երկրին անիծուելուն (Մտ 3.17-18):

13.- Դրամատան մէջ դրամ դնելը մե՞ դք է:

Դրամատան մէջ դրամ դնելը մեղք չէ, բայց մեր սիրտը հոն դնելը, այո՛, մեղք է: Դատապարտելին դրամը չէ, այլ՝ դրամասիրութիւնը: Դրամը օրհնութիւն կը դառնայ մեզի համար երբ զայն կը գործածենք Աստուծոյ փառքին ու մարդոց բարիքին համար, եւ կը դառնայ անեծք՝ երբ զայն կը գործածենք լոկ մեր հանգիստին համար:

14.- Հեռատեսիլ նայիլը մե՞ղք է:

Եթէ օգտակար կամ դաստիարակչական բան կը նայինք՝ մեղք չէ, բայց եթէ անօգտակար եւ անպետք բան կը նայինք՝ մե՛ղք է:

15.- Սուրբ Հոգին կը գործե՞ ոչ-հաւատացեալներուն մէջ:

Այո՛, Սուրբ Հոգին կը գործէ ոչ-հաւատացեալներուն մէջ՝ զիրենք հաւատքի բերելու, բայց չի բնակիր անոնց մէջ մինչեւ որ դարձի գան ու ընդունին Քրիստոսը:

16.- Գիշերները երբ աղօթքի կենամ՝ կը թմրիմ եւ նոյնիսկ քունս կու գայ, ի՞նչ պէտք է ընեմ:

Պէտք է աղօթքիդ ժամը փոխես: Փոխանակ գիշերը աղօթելու երբ արդէն օրը իր աւարտին հասած է եւ դուն ալ յոգնած կ'ըլլաս, աղօթե՛ առաւօտուն երբ

մարմինդ առոյգ է, հոգիդ՝ պայծառ, միտքդ՝ արթուն: Իսկ եթէ առաւօտուն ալ աղօթած ատենդ թմրիս՝ աղօթքի սկսելէ առաջ երեք բան ըրէ: ա) Խնդրէ Սուրբ Հոգիէն որ աղօթքի կրակ ու հոգի դնէ մէջդ: բ) Տէր Յիսուսի անունով հրամայէ թմրեցնող ու քնաբեր չար ոգիներուն հեռանալու քեզմէ: գ) Ոտքի կանգնած բարձրաձայն փառաբանական երգեր երգէ մինչեւ որ աղօթելու հոգին շարժի մէջդ:

17.- Եկեղեցի երթալը բարարա՞ր է լաւ քրիստոնէայ ըլլալու համար:

Եկեղեցի երթալը մեզ քրիստոնէայ չ'ըներ: Ինչպէս դեղարան գացողը՝ դեղագործ չ'ըլլար, պարտէզ մտնողը՝ պարտիզպան չ'ըլլար, հիւանդանոց այցելողը՝ բժիշկ չ'ըլլար, այնպէս ալ, եկեղեցի գացողը՝ քրիստոնէայ չ'ըլլար, հաւատացեալ չ'ըլլար: Ճշմարիտ քրիստոնէայ ըլլալու համար՝ Քրիստոսի՝ պէտք է յանձնուիլ, Քրիստոսի՝ պէտք է գալ: Քրիստոս ըսաւ. «Ինձի՛ եկէք» (Մտ 11.28): Սա հարկաւ չի նշանակեր թէ եկեղեցի երթալը կարելոր չէ: Ինքզինք Քրիստոսի մարմինէն՝ եկեղեցիէն անջատողը, կը շեղի, կը խոտորի, կը մոլորի եւ ծաղիկի մը նման կը թառամի: Ինչպէս ծառէն բաժնուող ճիւղը կը չորնայ, այնպէս ալ ինքզինք հաւատացեալներու բազմութենէն բաժնող մարդը՝ հոգեւորապէս կը մեռնի:

18.- Ծիսելը մե՞ղք է:

Այո՛, մե՛ղք է, քանի ծխախոտը թոյն է: Մեր «մարմինները Քրիստոսի անդամներն են» (Ա.Կր 6.15), Սուրբ Հոգիին տաճարն են (Ա.Կր 6.19), Աստուծոյ տունն են (Եբր 3.6), եւ ուստի՝ Աստուծոյ պարգէն են մեզի տրուած, եւ մենք իրաւունք չունինք զանոնք թունաւորելու:

19.- Ծով երթալ եւ լողալը մե՞ղք է:

Ես հարցնեմ.- Մեր մարմինները հրապարակային կերպով կիսամերկ երեւցնելը մեղք չէ՞: Անձ մը որ Սուրբ Հոգիով նորոգուած եւ Քրիստոսի մարմինին անդամ դարձած է, դուք ըսէք, կ'ըլլա՞յ իր մարմինը մերկացնէ ուրիշներուն դիմաց: Կ'ըլլա՞յ Սուրբ Հոգիին տաճարը եղող մեր մարմինները հրապարակել: (Այս հարցումին պատասխանը՝ իմ կարծիքս է: Քու կարծիքդ կրնայ տարբեր ըլլալ):

20.- Ինչո՞ւ երբ կ'աղօթենք՝ սատանայական յարձակումները կը սաստկանան:

Որովհետեւ աղօթելը՝ պատերազմի յայտարարութիւն է Սատանային դէմ: Երբ աղօթելով պատերազմ կը յայտարարենք իր դէմ, անշուշտ որ ինքն ալ մեզի դէմ պիտի կռուի, բայց քա՛ջ գիտնանք, որ եթէ յարատեւենք մեր աղօթական կեանքին մէջ, ու աճինք մեր հաւատքին մէջ, ամէն անգամ երբ

Սատանան յարձակի, պարտուած փախուստ պիտի տայ մեզմէ (Յկ 4.7):

21.- Ինչո՞ւ Յիսուս Պետրոսի եւ իր գործընկերներուն մեծ քանակութեամբ ձուկ բռնել տուաւ (Ղկ 5.1-11):

Քանի մը պատճառներով.-

1.- Յիսուս մեծ քանակութեամբ ձուկ բռնել տուաւ Պետրոսի, որովհետեւ ուզեց վարձատրել զայն, քանի սիրայօժար կերպով իր նաւակը տրամադրած էր Տիրոջ՝ որպէսզի Աստուծոյ խօսքը քարոզէ (Ղկ 5.3): Առաքեալը իր նաւը դրաւ Յիսուսի տրամադրութեան ներքեւ, իսկ դուն, ընթերցող բարեկամ, պատրաստ ես ունեցուածքդ դնելու Յիսուսի՝ տրամադրութեան ներքեւ: Պետրոսի պատահածը՝ քեզի՝ ալ կրնայ պատահիլ: Յիսուս իր այս վերաբերմունքով մեզի կը յիշեցնէ թէ ինք առատօրէն պիտի վարձատրէ բոլոր անոնք՝ որոնք իրեն կը յանձնեն իրենց ունեցուածքը, իրենց սէրն ու սիրտը, իրենց յօժարութիւնն ու կամքը:

2.- Յիսուս մեծ քանակութեամբ ձուկ բռնել տուաւ Պետրոսի, որպէսզի ցոյց տար իրեն եւ միւս աշակերտներուն, թէ իրենք հետագային անհամար թիւով մարդիկ պիտի հաւաքէին Աստուծոյ արքայութեան ուռկանին մէջ: Այլ խօսքով, մեծ քանակութեամբ ձուկ բռնելու արարքը՝ կը նախապատկերացնէր մարդիկ որսալու արարքը, ինչպէս Յիսուս ինքն իսկ ատիկա ցոյց տուաւ երբ

ըսաւ. «Մի՛ վախնար, ասկէ ետք մարդիկ պիտի որսաս՝ կեանքի համար» (Ղկ 5.10): Ձկնորսութիւնը՝ պզտիկ բան մըն էր որ սակայն մեծ բանի մը՝ մարդորսորդութեան նախապատկերացումն էր: Այսօր մեր կեանքին մէջ Յիսուս որքա՛ն պզտիկ բաներ կ'ընէ, որոնց եթէ անդրադառնանք պիտի տեսնենք որ անոնք մեզ մեծ բաներու կը պատրաստեն:

3.- Յիսուս մեծ քանակութեամբ ձուկ բռնել տուաւ Պետրոսի, ատով ցոյց տալու թէ ինք տէրն է ինչպէս աշխարհին՝ այնպէս ալ ծովերուն, ինչպէս երկրի վրայ ապրող արարածներուն՝ այնպէս ալ ջուրերուն մէջ ապրող սողուններուն: Այո՛, ամէն ինչ Տէր Յիսուս Քրիստոսի կը պատկանի: Առաքեալը կը հաստատէ թէ «Անոր ձեռքով եւ անոր համար ստեղծուեցաւ ամէն բան» (Կդ 1.16): Դուն կ'անդրադառնա՞ս թէ ի՛նչ կը նշանակէ որ ամէն բան Տիրոջ կը պատկանի: Երբ կ'ըսեմ «ամէն բան», կը հասկնամ որ դուն եւ ամբողջ ունեցածդ ի՛րն ես, իր սեփականութիւնն ես:

4.- Պետրոս մեծ թիւով ձուկերը տեսնելէ ետք՝ ըսաւ. «Հեռացի՛ր ինձմէ, Տէ՛ր, որովհետեւ ես մեղաւոր մարդ մըն եմ» (Ղկ 5.8): Եթէ նկատի առնենք այս իրողութիւնը, յստակօրէն կը տեսնենք թէ Յիսուս մարդոց հետ չի վերաբերի իրենց մեղքերուն համեմատ: Հաւանաբար Պետրոս արժանի չէր այդքան ձուկ ունենալու իր տրամադրութեան ներքեւ, բայց մոռնանք պահ մը Պետրոսը եւ գանք մեր անձերուն: Այն բարիքները զոր կը վայելենք ամէն օր մեր կեանքին մէջ՝ արժանի՞ ենք անոնց: Յիսուս միշտ մեր

խնդրածէն աւելին չ'ընէր եւ չի՞ տար: Օրինակ, մենք երկրաւոր ապահով կեանք կը խնդրենք, իսկ Յիսուս երկրաւոր կեանքի կողքին՝ յաւիտենական կեանք ալ տալ կը խոստանայ մեզի: Մենք նիւթական հաց ու ջուր կը հայցենք, իսկ Յիսուս աննիւթական հաց ու ջուր ալ կը պարգեւէ:

5.- Աշակերտները ամբողջ գիշերը փորձած էին ձուկ բռնել եւ սակայն ոչինչ որսացած էին, հիմա Յիսուս կ'արտօնէ իրենց ձուկ բռնել, կարծէք սորվեցնելու համար իրենց եւ մեզի, որ պիտի ըլլան ժամանակներ երբ պիտի աշխատինք ու քրտնինք սակայն անկարող պիտի ըլլանք արդիւնք ձեռք ձգել, բայց պէտք չէ յուսահատիլ, այլ պէտք է շարունակել հնազանդիլ Տիրոջ եւ կատարել իր կամքը՝ քաջ գիտնալով որ ի վերջոյ մեր թափած քրտինքը իր առատ արդիւնքը պիտի տայ:

6.- Առատ ձուկ բռնելը կը յիշեցնէ մեզի որ եթէ մեր կեանքի նաւերը ջանձնենք Յիսուսի եւ չղնենք անոր տրամադրութեան ներքեւ՝ անոնք պարապ պիտի մնան, իսկ եթէ հրաւիրենք Յիսուսը մեր կեանքի նաւերէն ներս՝ անոնք աստուածային օրհնութիւններով պիտի լեցուին:

7.- Ինչպէս երբ Յիսուս ընկերացաւ Պետրոսի իր որսորդութեան մէջ՝ Պետրոս շատ ձուկ բռնեց, այնպէս ալ եթէ խնդրենք Յիսուսէն որ ընկերանայ մեզի մեր հոգեւոր առաքելութեան մէջ՝ անհաշիւ թիւով հոգիներ պիտի վաստկինք Աստուծոյ արքայութեան համար:

8.- Յիսուս պատուիրեց Պետրոսի որ նաւակը «քիչ մը աւելի խորը» տանի եւ ձուկ որսալու համար ուռկանը նետէ: Երկու կէտ.-

ա.- Պետրոս հնազանդեցաւ Տիրոջ խօսքին եւ մեծ քանակութեամբ ձուկ բռնեց: Հոսկէ կը սորվինք որ եթէ Տիրոջ խօսքին հնազանդինք՝ առատ արդիւնք ձեռք կը ձգենք, ամէն իմաստով:

բ.- «Քիչ մը աւելի խորը տար նաւակը» (5.4): Յիսուս մեր հաւատքի նաւակը աւելի խորը տանելու կոչ է որ կ'ուղղէ մեզի: Շատ անգամ կը ձախողինք մեր առաքելութեան մէջ կամ ակնկալուած արդիւնքը ձեռք չենք ձգեր՝ անոր համար որ չենք խորացած մեր հաւատքին մէջ: Մակերեսային հաւատքը՝ չի կրնար մնայուն արդիւնք տալ:

22.- Երբեմն երբ խօսինք դրախտի կամ դժոխքի մասին, մարդիկ մեզի կ'ըսեն. «Ո՞վ մեռաւ եւ ետ դարձաւ ու պատմեց, որպէսզի հաւատանք անոնց գոյութեան»: Ի՞նչ պէտք է պատասխանել այդպէս ըսողներուն:

Կարելոր չէ որ մէկը դրախտէն կամ դժոխքէն դառնայ ու պատմէ որպէսզի հաւատանք անոնց գոյութեան: Քանի Աստուածաշունչը կը հաստատէ անոնց գոյութիւնը՝ այդքանը բաւարար է հաւատալու անոնց գոյութեան: Եթէ մէկը չհաւատայ Աստուածաշունչին մէջ գրուածին, վստահ եղէք որ պիտի չհաւատայ նոյնիսկ եթէ մէկը մեռելներէն

յարութիւն առնելով գայ պատմէ, ինչպէս Յիսուս ինքն իսկ ըսաւ Աբրահամին բերնով. «Եթէ Մովսէսի Օրէնքին եւ մարգարէներուն մտիկ չեն ըներ, մեռելներէն յարութիւն առնող մըն ալ պիտի չկարենայ համոզել զիրենք» (Ղկ 16.31):

Բայց որպէսզի չկարծէք որ մեռելներու աշխարհէն մէկը չէ դարձած, յիշեցնեմ ձեզի, որ մեր Տէրը՝ Յիսուս Քրիստոս, «մեռաւ ու ետ դարձաւ»: Մովսէս մարգարէն «մեռաւ ու ետ դարձաւ» Յիսուսի այլակերպութեան ժամանակ (Մտ 17.3): Եղիա մարգարէն եւս երեւցաւ Յիսուսի այլակերպութեան ժամանակ թեպէտ ֆիզիքական մահ չէր տեսած: Ղազարոս «մեռաւ ու ետ դարձաւ» (Յհ 11.44): Նային քաղաքի պատանին «մեռաւ ու ետ դարձաւ» (Ղկ 7.15): Յայրոսի աղջիկը «մեռաւ ու ետ դարձաւ» (Մտ 9.25): Որբեւարի կնոջ մը որդին «մեռաւ ու ետ դարձաւ» (Գ.Թգ 17.21-22): Սունամացի կնոջ մը որդին «մեռաւ ու ետ դարձաւ» (Դ.Թգ 32-36): Տաբիթա (Այծեմնիկ) անունով կին մը «մեռաւ ու ետ դարձաւ» (Գրծ 9.40): Եւտիքոս անունով երիտասարդ մը «մեռաւ ու ետ դարձաւ» (Գրծ 20.9-12): Յիսուսի մահուան ժամանակ «շատ մը սուրբ ննջեցեալներ յարութիւն առին» (Մտ 27.52):

Այս բոլոր օրինակները լսելէ ետք, եթէ մէկը առարկէ թէ ասոնցմէ ոեւէ մէկը դառնալով չիօսեցաւ դրախտի մասին, անոր կը յիշեցնեմ թէ Պօղոս առաքեալ կը վկայէ թէ ինք «մինչեւ դրախտ յափշտակուեցաւ» եւ հոն «լսեց անպատմելի բաներ, որ մարդոց թոյլատրուած չէ խօսիլ» (Բ.Կր 12.3-4): Մի՛

սպասեք որ մեկը գայ ու խօսի, քանի «թոյլատրուած չէ խօսիլ»:

Թէպէտ, պէտք է ըսել որ կարդացած ենք բազմաթիւ անհատներու մասին, որոնք ժամանակի ընթացքին մեռած ու ետ դարձած են, եւ Աստուծոյ իսկ հրամանով, խօսած են դժոխքի իրականութեան մասին՝ որպէսզի զգուշացնեն մարդիկը եւ զանոնք ապաշխարութեան առաջնորդեն:

Տարիներու ընթացքին, հանդիպած ենք նաեւ բազմահարիւր չըսելու համար բազմահազար հաւատացեալներու որոնք երազներ ու տեսիլքներ ունեցած են դրախտի ու դժոխքի գոյութեան վերաբերեալ, բայց երբեք չենք հանդիպած անձի մը՝ որ երազ մը կամ տեսիլք մը ունեցած ըլլայ՝ դրախտի կամ դժոխքի գոյութիւնը ժխտող:

23.- Ինչո՞ւ համար Աստուած նիւթեղէն աշխարհը իր կենդանական ու բուսական երեսներով ստեղծելէ ետք է որ Ադամն ու Եւան ստեղծեց: Արդե՞օք ասիկա ցոյց կու տայ որ նիւթեղէն ստեղծագործութիւնը աւելի՛ արժէք ունի քան մարդ արարածը:

Ո՛չ, ընդհակառակը, մարդուն ստեղծումը նիւթեղէն աշխարհի ստեղծագործութենէն ետք՝ ցոյց կու տայ որ մարդը Աստուծոյ հայեացքով աւելի՛ թանկագին արժէք է քան նիւթեղէն ստեղծագործութիւնը: Օրինակ մը տամ: Եթէ դուն մեկը ճաշի պիտի հրաւիրես տունդ, ի՞նչ կ'ընես:

Հրաւիրեալին գալէն ե՞տք կը սկսիս մտածել թէ ի՞նչ ճաշ պիտի պատրաստես, կամ անոր գալէն ե՞տք կը սկսիս ճաշի պատրաստութիւն տեսնել: Յստակ է որ անոր գալէն առաջ արդէն որոշած ու սկսած կ'ըլլաս ճաշի պատրաստութեան: Ահա նոյնը ըրաւ Աստուած: Ան մարդը ստեղծելէ առաջ, նախ կարծէք ճաշի մը նման պատրաստեց նիւթեղէն աշխարհը իր կենդանական ու բուսական երեսներով եւ անկէ ետք միայն ստեղծեց մարդը, ամէն ինչ եւ ամէն բան անոր տրամադրութեան տակ դնելու համար:

24.- Ի՞նչ են այն տարբերութիւնները որոնք գոյութիւն ունին աշխարհի եւ մարդուն ստեղծումին միջեւ:

1.- Աստուած տիեզերքն ու համայն աշխարհը ստեղծեց ոչինչէն, բայց մարդը չստեղծեց ոչինչէն, այլ գետնի փոշիէն (Օճ 2.7): Սա ցոյց կու տայ թէ Աստուծոյ հայեացքով մարդը ոչինչ մը չէ, ուստի չի կրնար ոչինչէն յառաջ գալ:

2.- Աստուած աշխարհը ստեղծեց իր խօսքով, իսկ մարդը ստեղծեց իր ձեռքով: Եսայի մարգարէն խօսքը ուղղելով Աստուծոյ՝ կ'ըսէ. «Ամէնքս քու ձեռքիդ գործն ենք» (Ես 64.8):

3.- Աստուած աշխարհը ստեղծեց իր հրամանով, իսկ մարդը՝ իր Հոգիով (Օճ 2.7): Տուեալ համարին մէջ յիշուած «կենդանութեան շունչ» բացատրութիւնը

ակնարկութիւն է Սուրբ Հոգիին, որ խլուեցաւ մարդէն անոր մեղանշումէն ետք (Ծն 6.3):

4.- Աստուած աշխարհը ստեղծեց մարդուն համար, իսկ մարդը՝ Իրեն համար, իր փառքին համար, այլ խօսքով՝ զինք փառաբանելու եւ օրհներգելու նպատակով (Ես 43.7, 21: Կղ 1.16: Հո 11.36):

5.- Աստուած մարդը ստեղծեց իր պատկերով եւ նմանութեամբ. նիւթեղէն աշխարհի մասին այդպիսի բան չենք կրնար ըսել:

6.- Նիւթեղէն աշխարհին համար կը գործածուի «ստեղծուեցաւ», իսկ մարդուն համար կը գործածուի՝ «կազմուեցաւ» եւ «ձեւակերպուեցաւ» բացատրութիւնները (Սղ 139.16: Ես 43.7): Այս բառերը ցոյց կու տան այն յատուկ հոգատարութիւնն ու խնամքը որ Աստուած ցուցաբերեց մարդուն հանդէպ երբ զայն ստեղծեց:

7.- Մարդուն մարմինը երկրէն առնուեցաւ, իսկ հոգին՝ Աստուած ինք տուաւ մարդուն (Ժղ 12.7): Երբ կը հաստատուի թէ մարդուն հոգին Աստուծմէ տրուեցաւ, սա ցոյց կու տայ թէ Աստուած իրմէ, այլ խօսքով՝ իր հոգիէն, իր բնութենէն, իր ներկայութենէն, իր զօրութենէն, իր իմաստութենէն, իր գութէն ու գորովէն, իր սէրէն ու սրբութենէն դրաւ մարդուն մէջ: Այս բոլորէն ոչինչ դրաւ նիւթեղէն ստեղծագործութեան մէջ:

25.- Ի՞նչ է Զատիկի առիթով գործածուող հաւկիթին իմաստը:

Սուրբ Գրիգոր Տաթևացին կը բացատրէ թէ հաւկիթը կը խորհրդանշէ աշխարհը. արտաքին կեղելը՝ երկինքը. թաղանթը՝ օդը. սպիտակուցը՝ ջուրը. դեղնուցը՝ երկիրը: Իսկ կարմիր ներկելը կը նշանակէ թէ ամբողջ աշխարհը Քրիստոսի արիւնով փրկագնուած է:

Կ'ենթադրուի որ հաւկիթին գործածութիւնը հրեաներէն փոխանցուած է քրիստոնէաներուն, որովհետեւ հրեական պատեքի տօնին առիթով, հրեաներ իրենց սեղաններուն վրայ գատկական գառնուկին միսին հետ միասին, խաշուած հաւկիթ նաեւ կը դնէին: Աւանդութեան մը համաձայն, Մարիամ Մագդաղենացի Հռոմ գացած է Աւետարանը քարոզելու համար: Հոն կը ներկայանայ Տիբերիոս կայսրին եւ անոր կը նուիրէ կարմիր հաւկիթ ու կ'աւետէ ըսելով. «Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց»²:

Տաթևացիին բացատրութեան կողքին՝ ուրիշ բացատրութիւններ եւս առաջարկուած են: Այսպէս, օրինակ.-

ա) Հաւկիթը նկատուած է խորհրդանիշ ժայռափոր այն գերեզմանին՝ ուր զետեղուեցաւ Յիսուսի մարմինը: Արդ, ինչպէս ճուտիկը ճեղքելով հաւկիթին կեղելը դուրս կու գայ հաւկիթէն, այնպէս ալ, Քրիստոս ճեղքեց

---

² Գիտախմբագրական Խորհուրդ, «Քրիստոնյա Հայաստան Հանրագիտարան», Երեւան 2002, էջ 347:

անճեղքելի ժայռը մահուան ու դո՛ւրս եկաւ գերեզմանէն:

բ) Ինչպէս ամրօրէն փակուած հաւկիթին մէջ կեա՛նք կայ եւ ո՛չ թէ մահ, այնպէս ալ, թէպէտ Յիսուսի մարմինը գետեղուեցաւ գերեզմանին մէջ, բայց կեանքն էր որ կ'իշխէր Յիսուսի անձին մէջ եւ ո՛չ թէ մահը, որովհետեւ ան թէպէտ մեռաւ մարմինով, բայց ողջ մնաց հոգիով եւ հոգիով ալ գնաց ու քարոզեց բանտարկեալ հոգիներուն (Ա.Պտ 3.18-19):

գ) Հաւկիթներուն տարբեր-տարբեր գոյները կը ներկայացնեն աշխարհի տարբեր-տարբեր ազգերն ու ժողովուրդները, եւ կը յիշեցնեն թէ Յիսուս իր արիւնը թափեց աշխարհի բոլոր ազգերուն ու ժողովուրդներուն փրկութեան համար:

26.- Ինչո՞ւ համար երբեմն կը զգանք որ մեր կրած ցաւը կամ փորձութիւնը մեր կարողութենէն վեր է:

Իրականութեան մէջ մեր կրած ոչ մէկ ցաւը կամ փորձութիւնը մեր կարողութենէն վեր է, որովհետեւ եթէ այդպէս ըլլար, այդ պարագային Պօղոս առաքեալի հաստատումը, թէ՛ Աստուած թոյլ պիտի չտայ որ մեր կարողութենէն աւելի փորձուինք, սխալ պիտի ըլլար (Ա.Կր 10.13):

Եթէ երբեմն մեր կրած ցաւը կամ փորձութիւնը մեր կարողութենէն վեր կը թուի, պատճառը մեր լուրջ աղօթական կեանք չապրիլն է, մեր հաւատքի սկարութիւնն է, մեր անհամբերութիւնն է:

Այո՛, եթե փորձութեանց դիմաց կը տկարանանք՝
ատիկա կը նշանակէ թէ մեր հաւատքը տկար է եւ ո՛չ
թէ մեր կրած փորձութիւնները մարդկային
սահմաններէն դուրս փորձութիւններ են: Ուստի, երբ
փորձութեանց հարուածներուն դիմաց կը պարտուինք՝
ատոր պատճառը մեր անձերուն մէջ փնտռենք եւ ո՛չ
թէ Աստուծոյ կամ մեր նմաններուն մէջ: Փորձութեանց
դիմաց տոկուն ու յաղթող ըլլալու համար՝ պէտք է
առատ ժամանակ անցնենք աղօթքով, պէտք է ջանանք
խորանալ մեր մտերմութեան մէջ Տէր Յիսուսի հետ,
պէտք է սորվինք Սուրբ Հոգիին միջոցաւ աղօթել,
պէտք է սորվինք մեր երկնաւոր Հօր կամքը մեր
սեփական կամքէն եւ ամէն բանէ վեր դասել:

Յաճախ երբ ցաւը կամ փորձութիւնը գայ,
փոխանակ աղօթքով, հաւատքով ու համբերութեամբ
տանելու զանոնք, ընդհակառակը, դժգոհութեամբ ու
տրտունջքով կը տանինք, եւ ատիկա պատճառ կ'ըլլայ
որ ցաւն ու փորձութիւնը թուին անտանելի եւ մեր
կարողութենէն վեր:

Փորձենք մեր ցաւերն ու փորձութիւնները
աղօթքով ու հաւատքով դնել Յիսուսի ոտքերուն առջեւ
եւ համբերութեամբ սպասենք իր միջամտութեան, եւ
վստահ եղէք որ մեր աչքերով պիտի տեսնենք մեր
հարցերուն լուծումը զարմանալի կերպերով:

Շատ չմտածենք մեր ցաւերուն ու
փորձութիւններուն մասին, որովհետեւ որքան
մտածենք ատոնց մասին՝ անոնք այնքան աւելի մեծ ու
դժուարին պիտի թուին մեր աչքերուն դիմաց: Մեր

ուշադրութիւնը չկեղբոնացնենք մեր խնդիրներուն վրայ, այլ՝ մեր խնդիրները լուծող Տէր Յիսուս Քրիստոսի վրայ: Եթէ մեր ուշադրութիւնը կեղբոնացնենք մեր կրած փորձութիւններուն վրայ, վստահ եղէք որ նախ կապած պիտի ըլլանք Աստուծոյ ձեռքերը եւ Աստուած պիտի չկրնայ ազատօրէն գործել մեր կեանքին մէջ, եւ երկրորդ, մեր ուշադրութենէն պիտի վրիպին զանոնք յաղթահարելու միջոցները, զորս Աստուած խոստացած է շնորհել, ինչպէս առաքեալը կ'ըսէ. «Փորձութեան մէջ իսկ ցոյց պիտի տայ զայն յաղթահարելու միջոցը, որպէսզի կարենաք տոկալ» (Ա.Կր 10.13):

Չմոռնանք որ փորձութիւններն են որ մեզ յաղթող քրիստոնէաներ կը դարձնեն, պայմանաւ որ յաղթենք անոնց: Հաւատացեալ մը կրնայ լաւ քրիստոնէայ մը ըլլալ, կրնայ հեզ ու ողորմասէր քրիստոնէայ մը ըլլալ, եւ սակայն, եթէ երբեք անոր մօտ կը պակսի քաջաբար եւ համբերատարութեամբ փորձութեան դէմ դնելու եւ անոր յաղթելու ոգին, չի կրնար կոչուիլ՝ յաղթող քրիստոնէայ: «Յաղթող քրիստոնէայ» կոչուելու համար, պէտք է մեր կեանքին մէջ մեղքին կողքին ըլլան նաեւ ցանն ու վիշտը, փորձութիւնն ու նեղութիւնը, եւ անոնց յաղթելու կա՛մքն ու պատրաստակամութիւնը: Յայտնութեան գրքին 2-րդ եւ 3-րդ գլուխներուն մէջ կը գտնենք եօթը եկեղեցիներուն ուղղուած նամակները: Ամէն մէկ նամակի աւարտին կը հանդիպինք «Ով որ յաղթանակէ» բառերուն (Յյտ 2.7, 11, 17, 26, 3.5, 12, 21):

Հարցումի ծիրէն դուրս չգալու համար՝ այսքանով կը բաւարարուիմ:

27.- Աննա անլսելի ձայնով բայց շրթունքները շարժելով կ'աղօթէր եւ Հեղի քահանան զինք զինով կարծեց (Ա.Թգ 1.14), ի՞նչ ցոյց կու տայ այս իրողութիւնը:

Կրնայ ցոյց տալ կամ յիշեցնել քանի մը բան.-

ա) Կրնայ ցոյց տալ թէ այն ժամանակ կանանց մօտ գինեմոլութիւնը հասարակ երեւոյթ էր:

բ) Կրնայ նաեւ յուշել թէ կանանց շարքերուն մէջ աղօթողներուն թիւը քիչ էր:

գ) Հարկաւ յիշեալ երկու կէտերուն կողքին, մենք նաեւ կը սորվինք, որ արտաքինին վրայ հիմնուելով՝ դատաստան պէտք չէ ընենք, ինչպէս Հեղի քահանան ըրաւ, եւ հաւատքի կրակով լեցուն Աննան՝ զինիով լեցուն կարծեց:

28.- Առաւօտ կանուխ, երբ տակաւին եօթնաստեղնեան աշտանակը կը վառէր, Աստուած կանչեց Սամուէլը իր անունով եւ ան երեք անգամ Հեղիի մօտ վազեց կարծելով որ Հեղի քահանան էր զինք կանչողը (Ա.Թգ 3.3-8): Ի՞նչ ցոյց կու տայ այս իրողութիւնը:

Այս իրողութիւնը մէկ կողմէն կը պարզէ որ Հեղի քահանան առաւօտ կանուխ Սամուէլը որոշ

ծառայութեան մը կանչելու սովոր էր, իսկ միւս կողմէն, ցոյց կու տայ որ Սամուէլ պատրաստ էր որեւէ ժամուն՝ որեւէ ծառայութիւն մատուցելու:

29.- Ինչո՞ւ համար երբ Տիրոջ Ուխտի Տապանակը Փղշտացիներուն կողմէ դրկուեցաւ, դրուեցաւ Կարիաթարիմի մէջ, փոխանակ դրուելու Սելովի մէջ, ուր նախապէս կը գտնուէր (Ա.Թգ 7.1-2):

Չմոռնանք որ Սելովի մէջ կ'ապրէր Հեղի քահանան իր երկու որդիներուն՝ Ոփնիին ու Փենէհէսին հետ միասին, որոնք պղծալից ու անատակ կեանք մը կ'ապրէին եւ երբեք հոգ չէին տանէր Ուխտի Տապանակին, որուն պահպանութիւնը իրենց գերագոյն պարտականութիւնն էր: Իրենց այս ընթացքը լայն գայթակղութեանց ու քննադատութեանց դուռ բացած էր: Ասիկա էր հիմնական պատճառը թէ ինչու երբ Տիրոջ Ուխտի Տապանակը Փղշտացիներուն կողմէ դրկուեցաւ, Սելովի մէջ դրուելու փոխարէն՝ Կարիաթարիմի մէջ դրուեցաւ: Չնայած որ Ոփնի ու Փենէհէս արդէն սպաննուած էին, բայց Սելովի մէջ անոնց կատարած գործերուն բացասական ազդեցութիւնը կործանարար դեր ունեցած էր:

30.- Ինչո՞ւ երբ Իսրայէլացիներ Սամուէլէն պահանջեցին թագաւոր ունենալ, Աստուած բարկացաւ, հակառակ անոր որ ի՛նք խոստացած էր

թէ իր սերունդէն թագաւորներ պիտի սերին (Մն 17.6, 16: Բ.Օր 17.14, 18):

Հպանցիկ ընթերցում մը Ա.Թգ 8.1-6 հատուածին, այն տպաւորութիւնը կու տայ մեզի, որ Իսրայէլի ժողովուրդը Սամուէլի ծերացած ու Սամուէլի երկու որդիներուն ապրած անիրաւ ու կաշառակեր կեանքին համար էր որ թագաւոր ունենալ պահանջեցին, բայց իրականութիւնը այն է, որ անոնք նմանիլ ուզեցին զիրենք շրջապատող միապետ քաղաքներուն ու երկիրներուն, որոնք յատկանշուած էին կռապաշտութեամբ: Եւ ճիշդ անոր համար էր, որ Աստուած թագաւոր մը ունենալու ժողովուրդին այս փափաքը՝ զինք իբրեւ թագաւոր մերժելու քայլ մը նկատեց (Ա.Թգ 8.7):

Ուստի, Իսրայէլի ժողովուրդին թագաւոր մը ունենալու իրենց պահանջքին մէջ սխալ բան մը չկար, սխալը իրենց այդ պահանջքի շարժառիթին, ոգիին ու եղանակին մէջ էր: Աստուած կ'ուզէր որ Զի'նք ճանչնային իբրեւ թագաւոր երկնքի ու երկրի, բայց անոնք անտեսանելի Աստուծոյն կողքին, երկրի վրայ ապրող տեսանելի թագաւոր մը ունենալ կ'ուզէին:

Երբ անոնք թագաւոր ունենալ պահանջեցին՝ ասիկա Աստուծոյ եւ աստուածային առաջնորդութեան ու ղեկավարութեան հանդէպ անվստահութիւն իբրեւ թարգմանուեցաւ, եւ ասիկա էր որ բարկացուց զԱստուած, եւ ո՛չ թէ պարզապէս թագաւոր մը ունենալու իրենց պահանջքը:

31.- Մենք գիտենք որ Յիսուս իր փրկութիւնը մեզի կու տայ առանց պայմանի: Երբ կը պատուիրուի մեզի՝ մեր խաչը առնել ու Յիսուսի հետեւիլ, համբերատար ըլլալ, օրհնել մեզ անիծողը, եւ ուրիշ շատ բաներ, ասոնք պայմաններ չե՞ն սեպուիր:

Ասոնք փրկութեան պայմանները չեն, այլ՝ փրկութեան հետեւանքները: Փրկութիւնը ընդունելու համար պայման չկայ, այլ պարզապէս հաւատքով ընդունիլ Յիսուսը մեր սրտին մէջ, իսկ խաչը առնել ու Յիսուսի հետեւիլը, տանջանքներու համբերելը, զրկանք կրել ու չզրկելը, մեզ անիծողը օրհնելը, չարիք ընողին բարիք ընելը, քաղցր ու զթած ըլլալը, այս բոլորը արդիւնքն են առանց պայմանի մեր փրկուած ըլլալու իրողութեան, եւ ո՛չ թէ մեր փրկութեան պայմանները:

32.- Ի՞նչ է տարբերութիւնը հաւատքին եւ ապաշխարութեան:

Տարբերութիւնները շատ շատ են: Յիշեմ մի քանին.-

Ապաշխարութիւնը մեզ կը հեռացնէ մեղքէն, իսկ հաւատքը՝ մեղքի սէրէն:

Ապաշխարութիւնը մեզ կը դադրեցնէ Սատանային զինուորները ըլլալէ, իսկ հաւատքը՝ մեզ Քրիստոսի զինուորները կը դարձնէ:

Ապաշխարութիւնը Սատանան կապել է, իսկ
հաւատքը՝ Աստուծոյ կապուիլ է:

Ապաշխարութիւնը դժոխքէն ազատիլ է, իսկ
հաւատքը՝ արքայութիւնը ժառանգել է:

ԵԼԻՑ ԳԻՐՔԷՆ ՈՐՈՇ ՏԱՐՐԵՐՈՒ
ԽՈՐՀՐԴԱՆՇԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ
(Երրորդ Մաս)

1.- Ի՞նչ կը խորհրդանշէ կամ կը նախապատկերացնէ այն գաւազանը որ օձի վերածուեցաւ երբ Մովսէս զայն գետին ձգեց (Ել 4.1-5):

ա.- Սուրբ Գրիգորիոս Նիսացի, սուրբ Իրենէոս, սուրբ Կիրէղ Աղեքսանդրացի եւ ուրիշներ, գաւազանին օձի վերածուիլը խորհրդանիշ կը նկատեն Աստուծոյ Որդիին մարդեղացումին: Ասիկա մեզ թող չզարմացնէ. յիշենք որ նոյնինքն Յիսուս բաղդատական մը կատարեց, Մովսէսին կողմէ անապատին մէջ բարձրացուած օձին եւ իր անձին միջեւ որ «պէտք է բարձրանայ, որպէսզի անոր հաւատացողը յաւիտենական կեանք ունենայ» (Յհ 3.14-15):

բ.- Սուրբ Ամբրոսիոս եւ Սուրբ Յուստինոս Վկայ Մովսէսի գաւազանը խորհրդանիշ կը նկատեն Քրիստոսի խաչին:

գ.- Դարձեալ, սուրբ Ամբրոսիոս եւ Տերտուլիանոս զայն խորհրդանիշ կը նկատեն մեռելներու յարութեան: Սուրբ Ամբրոսիոս հարց կու տայ ըսելով. «Ան որ գաւազանը օձի վերածեց, չի՞ կրնար իր աստուածային

կամքով վերակենդանացնել ոսկորները եւ կեանքը մեռելներուն դարձնել»:

դ.- Անկենդան գաւազանը կը նախապատկերացնէ նաեւ Սուրբ Կոյս Մարիամը, որովհետեւ, ինչպէս անկենդան գաւազանը օձի վերածուեցաւ, այնպէս ալ, Մարիամի անկենդան արգանդէն ծնունդ առաւ Յիսուս: Այս իմաստով, գաւազանին օձի վերածուիլը կը նախապատկերացնէ անարատ ու անսերմն յղութեամբ Աստուծոյ Որդիին ծնիլը Կոյսէն:

2.- Մովսէս աջ ձեռքը ծոցը դրաւ եւ երբ դուրս հանեց՝ բորոտացած էր, դարձեալ դրաւ ու հանեց, ձեռքը ետ բնական դարձաւ: Ի՞նչ կը խորհրդանշէ ասիկա (Ել 4.6-7):

ա.- Սուրբ Ամբրոսիոս, ծոցը դրուած Մովսէսի աջ ձեռքը կը նկատէ խորհրդանիշ Աստուծոյ Որդիին որ նստած է Հայր Աստուծոյ աջին: Մովսէսի աջ ձեռքին ծոցէն դուրս բերուիլը՝ կը պատկերացնէ Յիսուսի դուրս գալը մեր երկնաւոր Հօր ծոցէն եւ անոր աջէն վար իջնելը: Իսկ Մովսէսի ձեռքին բորոտութիւնը՝ կը խորհրդանշէ մեր մեղքերը: Արդ, Ինչպէս Մովսէսի աջ ձեռքը բորոտացաւ, այնպէս ալ Հայր Աստուծոյ աջին նստած՝ Աստուծոյ Որդին՝ Յիսուս, մեր մեղքերը իր վրայ առնելով «բորոտացաւ»: Եւ դարձեալ, ինչպէս երբ Մովսէս աջ ձեռքը վերստին ծոցը դրաւ՝ ձեռքը իր նախկին վիճակին դարձաւ, այնպէս ալ Յիսուս, մեր մեղքերը սրբելէ ետք, վերստին մտաւ իր փառքին մէջ:

բ.- Մովսէսի ձեռքին բորոտանալը եւ վերստին առողջանալը՝ ցոյց կու տայ մեղքերով մեր բորոտանալը եւ Քրիստոսով վերստին մաքրուիլը:

գ.- Մուրբ Յերոնիմոս, կը հաստատէ որ Մովսէսի աջ ձեռքին բորոտանալը եւ դարձեալ նախկին վիճակին դառնալը, կը նախապատկերացնէ Յիսուսի մեռնիլը եւ դարձեալ յարութիւն առնելը:

3.- Ի՞նչ կը նախապատկերացնէ Եգիպտոսի կախարդներուն օձի վերածուած գաւազաններուն կլլուիլը Ահարոնի քալող գաւազանին³ կողմէ (Ել 7.10-12):

ա.- Ահարոնի քալող գաւազանը կը նախապատկերացնէ Քրիստոսի քալող, այլ խօսքով՝ կենդանի ու կենսատու խաչը:

բ.- Եգիպտոսի կախարդները կը ներկայացնեն Սատանային զօրութիւնը: Ուստի, անոնց գաւազաններուն կլլուիլը Ահարոնի քալող գաւազանին

---

³ Յիշենք որ Ահարոնի նոյն այս գաւազանն էր որ հետագային պիտի ծաղկէր (Թւ 17.8-11), եւ պիտի դառնար նախապատկերացումը Քրիստոսի յարութեան: Չարեհ Արք. Ազնաւորեան խօսելով Ահարոնի ծաղկեալ գաւազանին մասին՝ կ'ըսէ. «Ասիկա պիտի ըլլար խորհրդանիշ Աստուծոյ պարգեւած քահանայութեան եւ քահանայութեան միջոցաւ իր ժողովուրդը հոգեւորապէս առաջնորդելու իր կամքին, ինչ որ իր կարգին Աստուծոյ թագաւորութեան պատկերացումն էր ներկային մէջ, եւ միաժամանակ սպասումը անոր ապագայ կատարումին»:

կողմէ՝ ցոյց կու տայ ապագայ պարտութիւնը Սատանային եւ անոր չար զօրութեան ու չար հետեւորդներուն, Քրիստոսի խաչին կողմէ:

գ.- Կախարդներուն գաւազաններուն կլլուիլը նաեւ կը նախապատկերացնէ աշխարհի բոլոր կախարդներուն, բախտագուշակներուն, հմայութեամբ զբաղողներուն պարտութիւնը, Տէր Յիսուս Քրիստոսի գաւազանովը, այսինքն՝ խաչովը:

4.- Ի՞նչ կը խորհրդանշէ արիւնի վերածուած ջուրը (Ել 7.20):

ա.- Ընդանրապէս Եգիպտոսին ուղղուած Աստուծոյ բոլոր հարուածներն ալ՝ հարուածներ էին ուղղուած անոնց չաստուածներուն: Ա՛յս է որ ցոյց կու տայ Աստուծոյ խօսքը. «Եգիպտոսի բոլոր աստուածներուն վրայ դատաստան պիտի կատարեմ» (Ել 12.12): Եգիպտացիներ Նեղոսի գետը կը ճանչնային իբրեւ պտղաբերութեան ու կեանքի աստուած, եւ ըստ այնմ ալ զայն կը պաշտէին: Աստուած արիւնի վերածեց գետին ջուրը, որպէսզի ցոյց տայ եգիպտացիներուն որ Նեղոսի գետը աստուած չէ, որպէսզի նաեւ զգուեցնէ զիրենք իրենց իսկ պաշտած գետէն, եւ որպէսզի յիշեցնէ մեզի թէ Աստուած կը հարուածէ ոեւէ բան զորս պաշտամունքի առարկայ կը դարձնենք:

բ.- Արիւնի վերածուած ջուրը նաեւ կը խորհրդանշէ Յիսուսի արիւնը, առանց որուն չկա՛յ

փրկութիւն եւ ազատագրութիւն: Յիսուս «ջուր» էր նախապէս, այլ խօսքով՝ իր փառքին մէջ էր, խաղաղ ու հանգիստ էր, բայց մեզի համար մարդեղացաւ, որպէսզի «արին» դառնայ, այսինքն՝ որպէսզի տառապի, չարչարուի, խաչուի եւ թաղուի:

գ.- Աստուած գետին ջուրը արինի վերածեց, որպէսզի յիշեցնէր եգիպտացիներուն՝ եբրայեցի մանուկներուն արինը զորս անոնք թափեցին այդ գետին մէջ: Եւ ուստի, ջուրը արինի վերածելու հարուածը՝ նորածին եբրայեցի արու մանուկներուն արեան վրէժն է որ կը պատկերացնէ:

5.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Եգիպտոսին ուղղուած Աստուծոյ երկրորդ հարուածը, որ գորտերով երկիրը ծածկելու հարուածն էր (Ել 8.1-15):

ա.- Օգոստինոս գորտը կը նկատէ խորհրդանիշ դատարկ եւ անօգտակար խօսքերու: Ուստի, Աստուած գորտերով կը պատժէ եգիպտացիները, ցոյց տալու համար անոնց՝ թէ անոնք ամբողջովին հեռու են ողջմիտ եւ օգտաշատ խօսակցութիւններէ:

բ.- Գորտը նաեւ նկատուած է զգուելի մեղքերու խորհրդանիշ: Աստուած գորտերով ծածկեց ամբողջ Եգիպտոսը, ցոյց տալու համար անոր ժողովուրդին թէ իրենք ծածկուած են զգուելի մեղքերով ու չարիքներով:

6.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Եգիպտոսին ուղղուած Աստուծոյ Երրորդ հարուածը, որ մունի հարուածն էր (Ել 8.16-19):

Մունը ոջիլի տեսակ մըն էր եւ կը նկատուէր խորհրդանիշ պղծութեան եւ խաթարուած ու փտած նկարագիրի: Աստուած մարդ թէ անասուն ծածկեց մուններով, ցոյց տալու համար անոնց թէ անոնք փտած էին իրենց նկարագիրով, եւ ուստի՝ պիղծ են Աստուծոյ հայեացքին:

7.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Եգիպտոսին ուղղուած Աստուծոյ չորրորդ հարուածը, որ շանաճանճի հարուածն էր (Ել 8.20-32):

ա.- Եգիպտացիներ կը պաշտէին յատուկ չաստուած մը որուն պաշտօնը շանաճանճերը վտարելն էր: Աստուած շանաճանճերով հարուածեց եգիպտացիները, ցոյց տալու համար անոնց՝ իրենց այս չաստուածին անկարողութիւնը շանաճանճերը վտարելու:

բ.- Շանաճանճը նաեւ նկատուած է խորհրդանիշ բարոյական անկումի: Ուստի, Աստուած շանաճանճերով հարուածեց զանոնք, իբրեւ պատիժ անոնց կատարած շնութիւններուն եւ անբարոյ կեանքին:

8.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Եգիպտոսին ուղղուած Աստուծոյ հինգերորդ հարուածը, որ անասուններու մահն էր (Ել 9.1-7):

ա.- Անբան անասուններու հարուածով, Աստուած ցոյց տուաւ եգիպտացիներուն թէ անբան անասուններու նման կեանք է որ կ'ապրին:

բ.- Յիշենք նաեւ որ եգիպտացիներ կը հաւատային որ կովու հորթին մէջ, իրենց չաստուածներէն՝ Ագորիսի հոգին կ'ապրի: Աստուած հարուածելով հորթերը՝ ցոյց տուաւ իրենց այս հաւատքին անիմաստ ըլլալը:

9.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Եգիպտոսին ուղղուած Աստուծոյ վեցերորդ հարուածը, որ ուռեցքներու հարուածն էր (Ել 9.8-12):

ա.- Եգիպտացիներ շատ չաստուածներ ունէին որոնց կը նուիրէին մարդկային զոհեր: Որոշ հեղինակներու մօտ կը կարդանք որ եգիպտացիներ սովորութիւն ունէին այրելու երբայեցիներ եւ անոնց մոխիրը օդին մէջ նետելու, որպէսզի մոխիրի ամէն մէկ կաթիլին հետ օրհնութիւն իջնէր վերէն: Հաւանաբար անոր համար է որ Մովսէս հնոցի մոխիր առաւ եւ դէպի երկինք նետեց՝ որպէսզի ուռեցքներ յառաջ գան եգիպտացիներուն վրայ եւ անդրադառնան իրենց ըրած սխալին եւ գիտնան որ մոխիրը օրհնութիւն չի բերեր, այլ անէծք:

բ.- Ուռեցքները կը ներկայացնեն մոզերուն ու կախարդներուն կատարած գործերուն դատարկ ու անիմաստ ըլլալը: Հետեւաբար, ուռեցքներու պատիժը՝ պատիժ մըն էր բոլոր անոնց՝ որոնք ուռեցքներու, այլ խօսքով՝ մոզերու դատարկ գործերուն կը հաւատային ու կը հետեւէին:

10.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Եգիպտոսին ուղղուած Աստուծոյ եօթներորդ հարուածը, որ երկնաէջ հրախառն կարկուտի հարուածն էր (Ել 9.13-35):

ա.- Երկինքէն իջած կրակն ու կարկուտը կու գար յիշեցնելու եգիպտացիներուն որ իսկական Աստուածը երկնքի մէջ է որ կը բնակի եւ ոչ թէ երկրի վրայ, գետերու մէջ, լեռներու վրայ կամ ձորերու մէջ:

բ.- Երկնաէջ հրախառն կարկուտի հարուածը նաեւ կը յիշեցնէր անոնց թէ իրենք մոռցած էին երկինքը եւ ուրացած էին անոր բնակիչը՝ Աստուած:

գ.- Երկինքէն իջած կրակը այրեց այն մարդիկը որոնք լեցուած էին աշխարհային ցանկութեանց փուշերով: Ասիկա զգուշացում մըն է նաեւ մեզի, մեր մէջ չդիզելու մեղքի փուշեր եւ չտարուելու աշխարհային ցանկութիւններով:

դ.- Կարկուտը կը պատկերացնէ այն պատիժը որ հասաւ եգիպտացիներուն եւ պիտի հասնի բոլոր անոնց՝ որոնք անտոկուն ծառերու նման կ'ապրին իրենց հաւատքի կեանքը:

11.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Եգիպտոսին ուղղուած Աստուծոյ ութերորդ հարուածը, որ մարախի հարուածն էր (Ել 10.1-20):

ա.- Այս հարուածը եգիպտացիներուն յիշեցնելու համար էր թէ ինչ որ յափշտակութեամբ ձեռք ձգած էին՝ հիմա մարախի կերակուր կը դառնայ:

բ.- Ըսենք նաեւ որ եգիպտացիներ կը հաւատային որ չաստուածները իրե՛նք է որ պտղաբեր կը դարձնէին արտերը: Հիմա Աստուած թոյլ կու տայ որ մարախները արտերուն բերքերը ուտէին ու փճացնէին, որպէսզի ցոյց տար եգիպտացիներուն իրենց չաստուածներուն անկարողութիւնը իրենք զիրենք ու իրենց երկիրը պաշտպանելու ընդդէմ մարախներուն:

12.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Եգիպտոսին ուղղուած Աստուծոյ իններորդ հարուածը, որ թանձրամած խաւարի հարուածն էր (Ել 10.21-29):

ա.- Այս հարուածով Աստուած կը յիշեցնէր Եգիպտոսի բնակիչներուն թէ իրենք կռապաշտութեան խաւարի մէջ է որ կը բնակին, եւ թէ՛ կո՛յր են հոգեւորապէս, եւ ուստի՛ կարիքը ունին գալու ճշմարիտ արեւին՝ Արդարութեան Արեգակին:

բ.- Եգիպտացիները կը պաշտէին արեւը: Աստուած թանձրամած խաւար դրկելով՝ ցոյց տուաւ անոնց որ արեւը աստուած չէր, որովհետեւ եթէ

աստուած ըլլար՝ կարող պիտի ըլլար շուտով խաւարը փարատելու, բայց խաւարը երեք օր տեւեց:

13.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Եգիպտոսին ուղղուած Աստուծոյ տասներորդ հարուածը, որ անդրանիկները մեռցնելու հարուածն էր (Ել 12.29-30):

ա.- Այս հարուածը պիտի յիշեցնէր եգիպտացիներուն իրենց անգթութիւնը նորածին երբայեցի արու մանուկներուն հանդէպ:

բ.- Գրիգոր Նիւսացի կը բացատրէ որ անդրանիկներուն մահը՝ մեղքը արմատախիլ ընելու պատկերն է որ կը ներկայացնէ: Ան ըսել կ'ուզէ որ մեղքը հազիւ գլուխ ցցէ՝ պէտք է իսկոյն զայն արմատախիլ ընենք, որպէսզի առաջքը առած ըլլանք անոր բոլոր չար հետեւանքներուն:

14.- Եգիպտոսէն դուրս ելլող Իսրայէլացիներուն թիւը 600.000 «քալող» այր մարդիկ էին, առանց հաշուելու ընտանիքները: Ի՞նչ կը խորհրդանշէ այս թիւը (Ել 12.37):

ա.- Մեկնիչներ որոշ խորհրդանիշներ տեսած են այս թիւին մէջ: Համաձայն մեկնիչներէն մէկուն, 6 թիւը կը խորհրդանշէ կատարեալ մարդը կամ մարդկութեան կատարելութիւնը, 100 թիւը կը խորհրդանշէ ժողովուրդին ամբողջականութիւնը, իսկ 1000 թիւը կը խորհրդանշէ երկնային կեանքը: Ան կը

բացատրել թե 6 թիւը կը խորհրդանշէ կատարեալ մարդը կամ մարդկութեան կատարելութիւնը, որովհետեւ Աստուած մարդը ստեղծեց 6-րդ օրը եւ զանիկա կատարեալ ստեղծեց: 100 թիւը կը խորհրդանշէ ժողովուրդին ամբողջականութիւնը, որովհետեւ եկեղեցին կոչուած է քալելու դէպի Աստուած իր ամբողջութեանը մէջ, առանց իր ետին ձգելու նոյնիսկ մէկ անհատ: Իսկ 1000 թիւը կը խորհրդանշէ երկնային կեանքը, որովհետեւ եկեղեցոյ կոչումը իրեն եկողները դէպի երկնային կեանք առաջնորդելն է: Երկու կէտերու եւս անդրադառնամ.

բ.- Ինչո՞ւ կ'ըսուի որ 600.000 այր մարդիկը «կը քալէին»: Տոյց տալու համար թէ եկեղեցին յարատեւ շարժումի մէջ է. ան միշտ դէպի յառաջ կը շարժի ու պէտք է շարժի, քալելով դէպի երկինք, առանց յուսահատելու:

գ.- Ինչո՞ւ «ընտանիքները չհաշուած» բացատրութիւնը կը գործածուի: Այստեղ «ընտանիք» բացատրութիւնը կը խորհրդանշէ իրենց հաւատքին մէջ մանուկ, այլ խօսքով՝ անչափահաս եղողները: Հետեւաբար, «ընտանիքները չհաշուած» բացատրութիւնը կը գործածուի, ցոյց տալու համար որ եկեղեցին իր մէջ մանուկներ, այսինքն՝ հաւատքի պակաս ունեցողներ պէտք չէ ըլլան, որպէսզի չկաղայ իր հաւատքի գնացքին մէջ:

15.- Ինչո՞ւ անթլփատներուն թոյլ չի տրուիր որ ճաշակեն զատկական գառնուկէն (Ել 12.43-44):

ա.- Չատկական գառնուկը կը նախապատկերացնէ Աստուծոյ իսկական գառնուկը որ Յիսուս Քրիստոս ինք է (Յհ 1.29): Ինչպէս անթլփատներուն թոյլ չէր տրուեր որ ճաշակէին զատկական գառնուկէն, այնպէս ալ, անոնք որոնք հոգեւորապէս չեն թլփատուած, այլ խօսքով՝ չեն մկրտուած սուրբ եկեղեցոյ աւագանին մէջ եւ Քրիստոսի արիւնով իրենց մեղքերը չէ սրբուած՝ պէտք չէ թոյլ տրուի իրենց ճաշակելու ճշմարիտ գառնուկին՝ մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի մարմինէն ու արիւնէն:

բ.- Որոնք են իսկական թլփատուածները եւ ի՞նչ է իսկական թլփատութիւնը: Պօղոս առաքեալ կ'ըսէ. «Իսկական թլփատութիւնը սրտի՝ թլփատութիւնն է, այսինքն՝ Սուրբ Հոգիին համաձայն ապրիլն է եւ ո՛չ թէ գրաւոր Օրէնքին համաձայն ապրիլը» (Հռ 2.29): Չարեհ Արք. Ազնաւորեան կ'ըսէ. «"Սրտի թլփատութիւն" կը նշանակէ միտքը եւ զգայարանքները թօթափել եւ հեռու պահել ամէն չար խորհուրդէ» (հմմտ 2.11: Բ.Օր 30.6: Եր 4.4): Այս իմաստով, երբ անթլփատներուն կ'արգիլուի զատկական գառնուկէն ճաշակել, խորքին մէջ, սրտով անթլփատ, այլ խօսքով՝ սրտով անմաքուր եղողներուն է որ կ'արգիլուի ճաշակել Տիրոջ մարմինէն եւ արիւնէն:

16.- Ի՞նչ կը խորհրդանշէ Աստուծոյ հրեշտակին եւ ամպի սիւնին անցնիլը Իսրայելի բանակին ետին, եւ

ի՞նչ պետք է կարդալ «Աստուծոյ հրեշտակը» եւ «ամպի սիւնը» բացատրութեանց ետին (Ել 14.19):

Հին Կտակարանի մէջ «Աստուծոյ հրեշտակը» բացատրութեան տակ ընդհանրապէս հայրեր Քրիստոսի ներկայութիւնն է որ կը տեսնեն: Ուստի, հրեշտակը Քրիստոս ինք է: Իսկ «ամպի սիւնը»՝ Տիրոջ խաչն է որ կը խորհրդանշէ: Այս իմաստով, Աստուծոյ հրեշտակին եւ ամպի սիւնին, Իսրայէլի բանակին առջեւն անոնց ետին անցնիլը եւ հոն կայնիլը, ցոյց կու տայ, որ հետագային Քրիստոս իր խաչով միասին մեր ետին պիտի կանգնէր, մեզ պաշտպանելու ընդդէմ Սատանային որ մեր ետեւէն եկող թշնամի մըն է, այլ խօսքով՝ մեր կոնակէն հարուածող մըն է, աներեւոյթ կերպով մեզի դէմ մարտնչողն է:

Ինչպէս Աստուծոյ հրեշտակը եւ ամպի սիւնը պաշտպանեցին Իսրայէլի ժողովուրդը ընդդէմ Փարաւոնին եւ անոր զօրքին, այնպէս ալ Աստուծոյ հրեշտակը՝ Քրիստոս, իր ամպի սիւնով (խաչով) էր որ պիտի պաշտպանէր նոր Իսրայէլը (իր հետեւորդները) ընդդէմ աներեւոյթ Փարաւոնին՝ Սատանային, եւ անոր զօրքին՝ չար ոգիներուն ու դէւերուն:

17.- Ի՞նչ կը խորհրդանշէ Մովսէսի այն գաւազանը զոր ան երկնցուց դէպի Կարմիր ծովու ջուրերը եւ զանոնք ճեղքեց (Ել 14.16, 21-22):

ա.- Մովսէսի գաւազանը, որ նաեւ կոչուած է «Աստուծոյ գաւազանը» (Ել 17.9), կը խորհրդանշէ մեր Տիրոջ՝ Յիսուսի Քրիստոսի սուրբ խաչը: Գրիչ մը ըսած է. «Երանի Մովսէսի օրինակին հետեւինք, եւ մեր ձեռքին մէջ ամուր բռնենք Տիրոջ գաւազանը, այսինքն՝ սուրբ խաչը, եւ ինչպէս Մովսէս իր գաւազանով ծովու փոթորկած ջուրերուն զարկաւ ու զանոնք ճեղքեց, այնպէս ալ մենք, Յիսուսի խաչով զարնենք մեղքի ալիքներուն որոնք փոթորկած են մեր ներսիդին, որպէսզի մեր դիմաց բացուի նոր ճամբայ մը, որուն մէջ կորսուին մեր հոգեւոր թշնամիները»:

բ.- Ուրիշ մը ըսած է. «Ինչպէս Մովսէս գաւազանով զարկաւ ծովուն եւ Փարաւոն խեղդուեցաւ, այնպէս ալ Քրիստոս իր խաչով զարկաւ Սատանային եւ զայն խեղդեց գեհենին մէջ»:

գ.- Ըսենք նաեւ, որ որոշ հայրեր Մովսէսի գաւազանը խորհրդանշիչ նկատած են Աստուծոյ պատուիրաններուն: Արդ, ինչպէս երբ Մովսէս գաւազանով զարկաւ ծովուն՝ անոր ջուրերը ճեղքուեցան, այնպէս ալ երբ մենք պահենք Աստուծոյ սիրոյ պատուիրանները՝ ճեղքած կ'ըլլանք կեանքի այս ծովը մեր ոտքերուն առջեւ:

18.- Կարելի՞ է բացատրել հետեւեալ համարին խորհրդանշական իմաստը.- «Տէրը արեւելեան սաստիկ հովով մը ետ դարձուց ծովը եւ բոլոր գիշերը ջուրերը ճեղքուեցան» (Ել 14.21):

«Արեւելեան սաստիկ հով»ը կը նախապատկերացնէ մեր Տիրոջ՝ Յիսուս Քրիստոսի յայտնութիւնը արեւելքէն:

«Սաստիկը հով»ը՝ Քրիստոսի սաստիկ բարկութիւնն է որ կը նշէ որով ան պիտի յայտնուի աշխարհի կատարածին:

«Ծով»ը կը խորհրդանշէ մեղքով ալեկոծ աշխարհը:

Ծովը ետ դարձնելը՝ ցոյց կու տայ որ մեղքով ալեկոծ աշխարհը, այլ խօսքով՝ մեղքը սիրող մարդկութիւնը, պիտի չկրնայ կանգնիլ արդար Տիրոջ դիմաց երբ ան յայտնուի, այլ ետ պիտի երթայ, նահանջ պիտի արձանագրէ, պիտի գրկուի գոյութենէ:

«Բոլոր գիշերը ջուրերը ճեղքուեցան»: Ինչո՞ւ գիշերով է որ տեղի կ'ունենայ ծովու ջուրերուն ճեղքուիլը: «Գիշեր» բառը ցոյց կու տայ որ Տիրոջ երկրորդ գալուստը անակնկալ կերպով տեղի պիտի ունենայ:

«Ջուրերը ճեղքուեցան»: Ջուրը երբեք է: Հետեւաբար, կը պատկերացնէ իրենց հաւատքին ու նկարագիրին մէջ երբեացող, այլ խօսքով՝ սասանող, շարժող եւ թոյլ մարդիկը: Այսպիսի մարդիկ պիտի «ճեղքուին», այսինքն՝ պարտուին ու պատժուին Տիրոջ երկրորդ գալստեան ժամանակ:

19.- Իսրայէլացիներ Կարմիր ծովէն անցան: Փարաւոն եւ իր զօրքն ալ փորձեցին անցնիլ բայց

խեղդուեցան: Ի՞նչ բանի խորհրդանիշ է այս իրողութիւնը (Ել 14.21-28):

ա.- Ընդհանրական Եկեղեցւոյ սուրբ հայրեր, Կարմիր ծովը նկատած են խորհրդանիշ եւ նախապատկերացում մկրտութեան սուրբ աւազանին, իսկ Կարմիր ծովէն անցնիլը՝ խորհրդանիշ նոյնիքն մկրտութեան խորհուրդին:

Փարաւոնը նկատուած է խորհրդանիշ Սատանային, իսկ անոր զօրքը՝ խորհրդանիշ չար ոգիներուն: Փարաւոնին եւ իր բանակին խեղդուիլը Կարմիր ծովու ջուրերուն մէջ, կը նախապատկերացնէ այն պարտութիւնը որ Սատանան իր չար ոգիներով պիտի կրէր երբ Յիսուս պիտի մկրտուէր Յորդանան գետի մէջ:

բ.- Սատանային այս պարտութիւնը կը կրկնուի ամէն անգամ երբ մանուկ մը կը մկրտուի Սուրբ Երրորդութեան անունով եկեղեցւոյ սուրբ աւազանին մէջ:

գ.- Սուրբ Գրիգորիոս Նիսացի Եպիսկոպոս կ'ըսէ. «Հիմա որ Իսրայէլի ժողովուրդը կը մտնէ նորոգութեան ջուրերուն մէջ, փախչելով Եգիպտոսէն, այսինքն՝ մեղքի ծանրութենէն, կ'ազատագրուի եւ կը փրկուի, բայց Բանասարկուն եւ իր ծառաները, այսինքն՝ չար ոգիները, տրտմութեան կը մատնուին եւ կը կորսուին, որովհետեւ մարդոց փրկութիւնը չարիք կը նկատեն»:

դ.- Սուրբ Գրիգորիոս, Փարաւոնին եւ իր բոլոր զօրքերուն, կառքերուն, զինուորներուն եւ պատերազմական կարողութեանց խեղդուիլը ջուրերուն մէջ, նախապատկերացում կը նկատէ Չարին ու անոր չար խորհուրդներուն, չար ցանկութեանց, չար մտածումներու, բարկութեան, ատելութեան, նախանձի ու մահուան ամբողջական պարտութեան որ տեղի պիտի ունենար մկրտութեան խորհրդաւոր ջուրերուն մէջ:

Օգոստինոս, Յերոնիմոս եւ ուրիշներ համակարծիք են Գրիգորիոսի:

20.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Մեռայի լեղի ջուրերուն քաղցրացուիլը փայտի կտորով մը (Ել 15.23-25):

ա.- Սուրբ Որոզինէս Մեռայի լեղի ջուրերը խորհրդանիշ կը նկատէ Օրէնքին, իսկ այդ լեղի ջուրերուն մէջ դրուած փայտը՝ խորհրդանիշ Կեանքի Ծառին՝ Քրիստոսի: Երբ մարդիկ փորձեցին Օրէնքը գործադրել՝ տեսան անոր լեղիութիւնը կամ դառնութիւնը, եւ արդարեւ, դա՛նն է Օրէնքը, որովհետեւ գործադրելի բան չէ, բայց երբ Կեանքի Ծառը՝ Քրիստոս, մտաւ այդ Օրէնքին լեղի ջուրերուն մէջ, անուշցան ու քաղցրացան Օրէնքին լեղի ջուրերը եւ դիւրաւ տանելի ու գործադրելի եղան:

բ.- Մեր հայրերէն մին ըսած է. «Փայտը կը խորհրդանշէ ու կը նախապատկերացնէ Քրիստոսի խաչափայտը: Ինչպէս Մովսէս փայտի կտորով մը

Մեռայի լեղի ջուրերը անուշցուց, այնպես ալ Յիսուս իր խաչափայտին զօրութեամբ անուշցուց այն դառնութիւնը որ գոյութիւն ունէր բնութեան եւ մարդկութեան մէջ»:

գ.- Սուրբ Ամբրոսիոս Մեռայի լեղի ջուրերը խորհրդանիշ կը նկատէ մկրտութեան ասագանին, իսկ մէջը դրուող փայտը՝ խորհրդանիշ Քրիստոսի խաչին: Ան կը բացատրէ որ խաչի նշանով չօրհնուած ջուրը՝ լոկ ջուր է, շնորհքէ ու փրկարար զօրութենէ պարպուած ջուր:

դ.- Սուրբ Գրիգորիոս Եպիսկոպոս Նիսացին, Մեռայի լեղի ջուրերուն մէջ դրուող փայտին մէջ կը տեսնէ մեր հոգեւոր յարութեան խորհուրդը: Ինչպէս փայտը լեղի ջուրերը անուշցուց, այնպէս ալ, Յիսուսի խաչին զօրութեամբ դէպի նոր կեանք յարութիւն առած անձին կեանքը կը քաղցրանայ, որովհետեւ մեղքի դառնութիւնը անկէ կը հեռանայ:

21.- Ի՞նչ կը խորհրդանշեն Եղիմի մէջ եղած 12 աղբիւրները եւ 70 արմաւենիները (Ել 15.27):

ա.- Անոնք կը խորհրդանշեն Քրիստոսի 12 առաքեալները եւ 72 աշակերտները: Ինչպէս փայտով անուշցած ջուրերէն ետք՝ գտնուեցան 12 աղբիւրներ եւ 70 արմաւենիներ, այնպէս ալ, Քրիստոս իր խաչափայտով անուշցնելէ ետք մեղքի դառնութիւնը որ կար բնութեան ու մարդկութեան մէջ, անոնց տուաւ 12 առաքեալներ եւ 72 աշակերտներ, որպէսզի անոնց

քաղցր վարդապետութեամբ շարունակէ քաղցրացնել աշխարհի մէջ գոյութիւն ունեցող դառնութիւնը:

բ.- Սուրբ Գրիգորիոս Եպիսկոպոս Նիւսացին կը հաստատէ որ 12 աղբիւրներն ու 70 արմաւենիները կը ներկայացնեն աւետարանական ճշմարտութիւնները:

գ.- Մեռայի լեղի ջուրերէն դէպի Եդիմի 12 անուշ աղբիւրները անցնիլը՝ ցոյց կու տայ որ Աստուծոյ զաւակները միշտ լեղի ու դառն կացութեան մէջ պիտի չմնան, այլ ժամանակ պիտի գայ երբ անոնք պիտի հասնին յաւիտենական կեանքի քաղցրութեան ու հանգիստին: Այս իմաստով 12 աղբիւրներն ու 70 արմաւենիները կը խորհրդանշեն այն հանգիստը որ Աստուած վերապահած է իր զաւակներուն:

դ.- Չարեհ Արք. Ազնաւորեան խօսելով 12 աղբիւրներուն եւ 70 արմաւենիներուն մասին՝ կ'ըսէ. «12 աղբիւրները տիպաբանականօրէն կը ներկայացնեն Քրիստոսի 12 առաքեալները, որոնք ովասիս մը պիտի դառնային հեթանոս աշխարհի մէջ, յազեցնելու համար անոնց ծարաւը Յիսուս Քրիստոսով, որ կեանքի ջուրն է: Իսկ 70 արմաւենիները կը պատկերացնեն Յիսուսի 72 աշակերտները կարծէք»:

22.- Աստուած հրահանգեց Մովսէսին որ մանանայ առնէ եւ դնէ սափորի մը մէջ: Ի՞նչ խորհրդանիշ կը կանգնի այս իրողութեան ետին (Ել 16.33):

ա.- Եկեղեցւոյ հայրերը «սափոր»ը խորհրդանիշ նկատած են Աստուածամօր, իսկ մէջը դրուող մանանան՝ խորհրդանիշ Աստուծոյ Որդիին, որ իսկական մանանան է, այսինքն՝ հացը, ինչպէս ինքն իսկ յայտարարեց ըսելով. «Ես եմ կենդանի հացը, որ երկինքէն իջած է» (Յհ 6.51):

բ.- Զարեհ Արք. Ազնաւորեան կ'ըսէ. «Ուխտի Տապանակը իր մէջ դրուած մանանայով (Ել 16.32-35: Եբր 9.4) նախապատկերացումն էր մարմնացեալ մեր Փրկչին իբրեւ երկնաւոր ճշմարիտ մանանան՝ իբրեւ Կեանքի Հաց մեզի պարգեւուելուն (Յհ 6.32-35 եւ 48-51), եւ Տիրոջ Մարմինին եւ Արեան այն խորհուրդին՝ որ Եկեղեցին Քրիստոսի իսկ պատուէրով միշտ կը մատակարարէ իր անդամներուն, անոնց մեղքերուն քաւութեան եւ թողութեան համար (Մտ 26.26-28: Ղկ 22.19: Ա.Կր 11.24)»:

23.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Մովսէսի ձեռքին գաւազանին դէպի երկինք բարձրացումով Ամաղէկացիներուն ամբողջական պարտութիւնը (Ել 17.9-14):

ա.- Այս գաւազանը նոյն այն գաւազանն է որով Մովսէս Կարմիր ծովը ճեղքեց եւ որով ժայռէն ջուր բղիւեցուց Սին անապատին մէջ: Ասկէ առաջ ըսինք որ այս գաւազանը կը խորհրդանշէ սուրբ խաչը, ինչպէս կ'ըսեն Տերտուղիանոս, Օգոստինոս, Որոգիւնէս եւ ուրիշներ:

բ.- Ինչպես երբ ժողովուրդը դուրս եկաւ Եգիպտոսի ստրկութենէն, նախ Փարաւոնն ու իր բանակը փորձեցին զիրենք ետ ստրկութեան բերել, անկէ ետք Ամաղէկացիները փորձեցին նոյնը ընել, այնպէս ալ, անոնք որոնք կը փորձեն մեղքի ստրկութենէն ազատիլ, նախ Սատանան ինք անձնապէս պիտի փորձէ զիրենք ետ ստրկութեան բերել, իսկ եթէ չյաջողի, կը սկսի գործել կեանքի տեսակ-տեսակ Ամաղէկներուն միջոցաւ: Այս իմաստով, Ամաղէկացիները կը դառնան խորհրդանիշ աշխարհային բազմատեսակ հրապոյրներու:

գ.- Ամաղէկացիները պարտութեան մատնողը Յեսուն ինք չեղաւ, այլ Տէրը ինք, դէպի երկինք բարձրացուած Մովսէսի գաւազանին միջոցաւ: Ինչպէս Իսրայէլացիներ դէպի երկինք բարձրացուած գաւազանով յաղթանակ ձեռք ձգեցին, այնպէս ալ Տիրոջ խաչին միջոցա՛ւ է որ մենք յաղթանակ ձեռք կը ձգենք:

դ.- Հետաքրքրական է նկատի առնել որ «Ամաղէկացի» կը նշանակէ՝ պատերազմող, ուստի անոնք կը խորհրդանշեն Սատանան եւ անոր չար զօրակիցները, (Ճիշդ ինչպէս Փարաւոնն ու իր բանակը), որոնք մնայուն կերպով պատերազմի մէջ են Աստուծոյ գաւակներուն դէմ:

ե.- Ամաղէկացիներուն պարտութիւնը Մովսէսի գաւազանին միջոցաւ՝ նախապատկերացումն էր Սատանային, իր չար ոգիներուն եւ չար մարդոց պարտութեան Քրիստոսի խաչին միջոցաւ:

Պետք չէ մեր ուշադրությունն վրիպի այն՝ որ Մովսէս ինք եւս, իր կանգնած ձեւով Քրիստոսի խաչն է որ կը պատկերացնէր, որովհետեւ կանգնած էր ուղղահայեաց ձեւով, ձեռքերուն մէջ գաւազանը ունենալով հորիզոնական ձեւով:

24.- Մովսէս գաւազանով ժայռին զարկաւ եւ անկէ ջուր բղխեցաւ: Ի՞նչ խորհրդանիշ կայ ասոր ետին (Ել 17.5-7):

ա.- Այս անշարժ ժայռը խորհրդանիշ է մշտաշարժ ժայռին՝ Քրիստոսի, ինչպէս Պօղոս առաքեալ ինք կ'ըսէ. «Մովսէսի հետեւելով՝ բոլորն ալ մկրտուեցան ամպին եւ ծովուն մէջ: Բոլորն ալ նոյն հոգեւոր ուտելիքը կերան եւ բոլորն ալ նոյն հոգեւոր ըմպելիքը խմեցին, որովհետեւ խմեցին հոգեւոր ժայռէ մը՝ որ իրենց հետ կ'երթար. եւ այդ ժայռը Քրիստոս ինքն էր» (Ա.Կր 10.2-5): Իսկ ժայռէն ժայթքող ջուրը՝ Սուրբ Հոգին է, որ մեզի տրուեցաւ Քրիստոսի միջոցաւ առատօրէն մեզ մխիթարելու, սրբելու եւ Հօր ու Որդիին հետ հաղորդակցութեան մէջ դնելու համար:

բ.- Հեղինակ մը կ'ըսէ. «Ինչպէս ժողովուրդը Կարմիր ծովը ճեղքելէ, ծովու ջուրերուն մէջ Չարին ու անոր օգնականներուն մահը տեսնելէ, եւ լեղի ջուրերը խմելէ ե՛տք էր որ ժայռէն բղխած ջուրը խմեց, այնպէս ալ, հաւատացեալը մկրտութեան ջուրերէն անցնելէ, Սատանան եւ անոր գործերը խորտակելէ եւ քաղցր դարձած լեղի ջուրերը խմելէ ե՛տք միայն կրնայ

«զարնել» Քրիստոս-Ժայռին եւ արբենալ անկէ ժայթքող Սուրբ Հոգիով:

գ.- Նոյն հեղինակը կը բացատրէ նաեւ թէ ժայռը զոր յագեցուց բոլոր ծարաւ եղողները կը նախապատկերացնէ Նոր Կտակարանի այն աղբիւրները որ Քրիստոս ինք պիտի ժայթքեցնէր, երբ պիտի հրաւիրէր որ ծարաւ մարդիկը իրեն գան եւ խմեն (Յհ 7.37-40):

դ.- Մէկը ըսած է.- Ժողովուրդը ժայռէն ջուր պիտի չխմէր եթէ Մովսէս գաւազանով չզարնէր ժայռին, նոյնպէս ալ մենք պիտի չկրնայինք խմել Աստուծոյ սիրոյն աղբիւրներէն եթէ Յիսուս ինք իբրեւ մեր իսկական ժայռը՝ մեր մեղքերուն պատճառով չզարնուէր Աստուծոյ արդարութեան գաւազանով:

ե.- Ինչպէս ժայռը բոլորին դիմաց զարնուեցաւ, այնպէս ալ Յիսուս բոլորին դիմաց ծաղրուեցաւ, ծեծուեցաւ ու կախուեցաւ խաչին վրայ (Ղկ 23.48):

զ.- Ինչպէս ժայռին զարնուիլը տեղի ունեցաւ ծերերուն եւ Օրէնքին (Մովսէսի) դիմաց (Ել 17.5), այնպէս ալ Յիսուսին զարնուիլն ու խաչուիլը տեղի ունեցաւ թէ՛ Օրէնքին, թէ՛ մարգարէներուն, եւ թէ՛ քահանաներուն դիմաց:

25.- Ի՞նչ կը խորհրդանշէին Ուխտի Տապանակին մէջ դրուած Տասնաբանեայ պատուիրանները եւ այն քարեղէն երկու տախտակները որոնց վրայ անոնք արձանագրուեցան (Ել 25.16: Բ.Օր 10.1-5):

ա.- Քարեղէն երկու տախտակներուն վրայ արձանագրուած Տասնաբանեայ պատուիրանները կը խորհրդանշէին այն նոր Օրէնքը որ Քրիստոս ինք պիտի արձանագրէր մեր սիրտերու տախտակներուն վրայ (Եր 31.33: Բ.Կր 3.3: Հմմտ Եզ 11.19-20, 36.26-27) (Չարեհ Արք. Ազնաւորեան):

բ.- Քարեղէն երկու տախտակները կը պատկերացնեն մեղքով քարացած մարդուն սիրտը, զոր պէտք է հարուածուի սրածայր գործիքներով, այլ խօսքով՝ Սուրբ Հոգիին հրեղէն հպումներով, որպէսզի առաջնորդուինք մեղքի գիտակցութեան, եւ ապա՝ ապաշխարութեան:

գ.- Տարբեր հեղինակ մը մեր սիրտը կը նմանցնէ քարեղէն երկու տախտակներուն ըսելով. «Ինչպէս քարեղէն երկու տախտակները իրենց վրայ ամբօրէն դրոշմուած ունէին Աստուծոյ խօսքերը, այնպէս ալ, ամէն մէկ հաւատացեալ, իր սրտի տախտակներուն վրայ պէտք է միշտ դրոշմուած պահէ Աստուծոյ կենսատու խօսքերը»:

դ.- Հեղինակ մը ըսած է. «Ունինք քարեղէն 2 տախտակներ եւ 10 պատուիրաններ, որոնց թիւը կ'ընէ՝ 12, եւ որ կը նախապատկերացնէ Քրիստոսի 12 առաքեալները, որոնց միջոցաւ Աստուծոյ սիրոյն պատուիրանները պիտի արտայայտուէին»:

ե.- Կարելի է նաեւ քարեղէն երկու տախտակները նկատել խորհրդանիշ Հին եւ Նոր Կտակարաններուն: Չմոռնանք որ քարեղէն 2 տախտակներ ունեցանք, որոնցմէ առաջինը Մովսէս ինք կոտրեց: Կոտրուած

առաջին քարեղէն երկու տախտակները կը ներկայացնեն Հին Կտակարանը զորս կոտորուեցաւ երբ հանդէս եկաւ երկրորդ քարեղէն երկու տախտակները, այսինքն՝ Նոր Կտակարանը:

26.- Ի՞նչ կը խորհրդանշէ Ուխտի Տապանակը (Ել 25.10-22, 37.1-9):

ա.- Ուխտի Տապանակը նախապատկերացումն էր Քրիստոսի՝ մեր Աստուծոյն, «Էմմանուէլ»ին (Ես 7.14: Մտ 1.23), որ մեզի եւ մեր փրկութեան համար երկրի վրայ պիտի յայտնուէր մարմինով, եւ մեզի հետ պիտի բնակէր, մեզի տալու համար Աստուծոյ նոր Օրէնքը՝ հինին փոխարէն, որ անցեալին խորհրդանշուած էր Տապանակին մէջ դրուած Տասնաբանեայի քարեղէն տախտակներով՝ «Վկայութիւն» կոչուած, մինչ Քրիստոս եկաւ մեր անձերը կենդանի «Վկայութեան» վերածելու, մեր սիրտերու տախտակներուն վրայ արձանագրելով իր Օրէնքը (Եր 31.33: Բ.Կր 3.3: Հմմտ Եզ 11.19-20, 36.26-27) (Զարեհ Արք. Ազնաւորեան):

բ.- Ուրիշներ Ուխտի Տապանակը խորհրդանշէ նկատած են խաչին: Յիշենք որ Ուխտի Տապանակին մէջ երեք բաներ զետեղուած կ'ըլլային. «Մանանայով լեցուն ոսկեայ սափորը, Ահարոնի ծաղկած գաւազանը, եւ Ուխտի Տասնաբանեայ պատուիրաններուն քարէ տախտակները» (Եբր 9.4): Արդ խաչին եկողը՝ իր սրտին մէջ կ'ունենայ թէ՛

իսկական մանանան (Քրիստոսը), թե՛ Ահարոնի ծաղկած գաւազանը (յարութեան յոյսը), եւ թե՛ Տասնաբանեայ պատուիրաններուն քարէ տախտակները (Աստուծոյ կենդանարար սիրոյ Օրէնքը):

գ.- Հայր մը կը բացատրէ թէ Ուխտի Տապանակը կը ներկայացնէ Քրիստոսը, որովհետեւ իր մէջ ունի Մանանայով լեցուն ոսկեայ սափորը, այսինքն՝ Սուրբ Կոյս Մարիամը, այս իմաստով, Մանանայով լեցուն ոսկեայ սափորը կը դառնայ խորհրդանիշ Սուրբ Կոյս Մարիամի:

27.- Ի՞նչ կը նախապատկերացնէր «Քաւութիւն» կոչուած Տապանակին կափարիչը (Ել 25.17-21):

ա.- «Քաւութիւն» կոչուած Տապանակին կափարիչը նախապատկերացումն էր Քրիստոսի աստուածային փառքին, որ երկրի վրայ պիտի յայտնուէր, որպէսզի մենք անոր փառքը տեսնենք (Յի 1.14): Աստուած «Քաւութիւն» կոչուած այդ կափարիչը կոչեց իր յայտնութեան վայրը (Ղւ 16.2), եւ իր ժողովուրդին հանդիպման վայրը (Ելք 25.22, 29.42-43, 30.6: Թւ 17.4): Անիկա Աստուծոյ փառքին Գահը կը խորհրդանշէր անցեալին, եւ կը նախապատկերացնէր Քրիստոսի փառքը, որ սարսափազդու չէ այլեւս մեզի համար, որովհետեւ դատաստանին պատկերով չի ներկայանար, այլ՝ քաւութեան, ինչպէս Քրիստոս ինքն իսկ ըսաւ. «Ես չեմ եկած աշխարհը դատապարտելու,

այլ՝ աշխարհը փրկելու» (Յհ 12.47): «Որովհետև Աստուած իր Որդին աշխարհ դրկեց՝ ո՛չ թէ որպէսզի աշխարհը դատապարտէ, այլ որպէսզի աշխարհը փրկէ: Ով որ կը հաւատայ անոր՝ չի դատապարտուիր. իսկ ով որ չի հաւատար անոր՝ արդէն իսկ դատապարտուած է, Աստուծոյ միածին Որդիին չհաւատալուն համար» (Յհ 3.17-18): (Զարեհ Արք. Ազնաւորեան):

բ.- «Քաւութիւն» կոչուած Տապանակին կափարիչը, կ'ըսէ Զարեհ Արք. Ազնաւորեան, մեզի համար Աստուծոյ Շնորհքի Աթոռն է նաեւ, որուն համար Առաքեալը կ'ըսէ. «Այսուհետև համարձակօրէն մօտենանք Աստուծոյ Շնորհքի աթոռին, ողորմութիւն եւ շնորհք գտնելու համար, որպէսզի անոնք մեզի օգնեն անհրաժեշտութեան պարագային» (Եբր 4.16):

գ.- Տապանակին կափարիչով ծածկուիլը ցոյց կու տայ Աստուծոյ փառքին անմերձենալիութիւնը: Ո՛չ ոք կրնայ մերձենալ Աստուծոյ երբ Աստուած կը գտնուի իր աստուածային հրեղէն փառքին մէջ, ահա թէ ինչու Ան իր հրեղէն փառքը կը ծածկէ կափարիչով, որպէսզի մարդոց համար դառնայ մերձենալի:

դ.- Օտար հեղինակներ քաւութեան կափարիչը խորհրդանիշ նկատած են Քրիստոսի մարմինին, ըսելով, ինչպէս քաւութիւնը կափարիչով մը կը ծածկուէր, այնպէս ալ Քաւիչը՝ Քրիստոս, ինքզինք մարմինով ծածկեց, որպէսզի կարենար մարդոց

մօտենալ եւ որպէսզի մարդիկ կարենային իրեն մօտենալ:

28.- Ի՞նչ կը նախապատկերացնէր Առաջաւորութեան Հացի Սեղանը (Ել 25.23-28, 37.10-16, տե՛ս մանաւանդ 25.30):

- Առաջաւորութեան Հացի Սեղանը նախապատկերացումն էր Քրիստոսի, երկինքէն իջած Կեանքի Հացին, որմէ ճաշակողը աստուածային յաւիտենական կեանքը կ'ունենայ իր մէջ (Յհ 6.35, 41 եւ 51-52): Եւ այդ Հացը մենք միշտ ունինք Եկեղեցիին մէջ, Աստուծոյ Սեղանին վրայ, անոր մնայուն ճաշակումով՝ զայն դնելու համար մեր սիրտերու սեղանին վրայ, աստուածային կեանքով սնանելու եւ միշտ անոր հաղորդ մնալու համար (Զարեհ Արք. Ազնաւորեան):

- Առաջաւորութեան Հացը նախապատկերացումն էր Քրիստոսի, իսկ Հացի սեղանը՝ խաչափայտին: Խաչափայտը եղաւ այն սեղանը որուն վրայ դրուեցաւ Յիսուս ու հրամցուեցաւ համայն մարդկութեան:

- Հացը՝ Քրիստոս է: Կը կոչուի՝ «Հացի սեղան», ցոյց տալու համար թէ ամէն անօթի Իրե՛ն պէտք է գայ:

- Առաջաւորութեան Հացի Սեղանը պէտք էր շինուած ըլլար Սատիմի փայտէ (Ել 25.23): Սատիմի փայտը որով սեղանը պէտք էր շինուէր՝ Քրիստոսի մարմնաւորութիւնն ու մարդեղութիւնը կը նախապատկերացնէ:

- Մովսես կը խօսի Սեղանին երկայնութեան, լայնութեան եւ բարձրութեան մասին (Ել 25.23), որ կը պարզէ թէ Քրիստոս ամբողջ աշխարհի մարդկութեան համար խաչի Սեղան պիտի բարձրանար:

- Հացի սեղանը ոսկիով պէտք էր պատուած ըլլար (Ել 25.24), որ ցոյց կու տայ Քրիստոսի թագաւորական նկարագիրն ու իշխանութիւնը եւ Անոր թագաւորութիւնը, քանի ոսկին թագաւորութեան խորհրդանիշ է, ինչպէս ծնած ժամանակ Իրեն բերուած ոսկին նաեւ ցոյց կու տայ (Մտ 2.11):

- Սեղանին բոլորտիքը ոսկի շրջանակ մը պէտք էր ըլլար (Ել 25.24): Սեղանին բոլորտիքը եղող ոսկի շրջանակը, կը նախապատկերացնէր հաւատացեալներու բազմութիւնները որ Քրիստոսի շուրջ պիտի խմբուին:

- Սեղանը պէտք էր չորս մատնաչափ եզերք մը ունենար (Ել 25.25): Չորս մատնաչափերը կը ներկայացնեն չորս Աւետարանագիրները՝ Մատթէոս, Մարկոս, Ղուկաս եւ Յովհաննէս, իսկ եզերքը որ մէ՛կ է՝ կը ներկայացնէ չորս Աւետարանագիրներուն կողմէ գրի առնուած ու պատգամուած մէ՛կ ու նո՛յն Աւետարանը, որ փրկութեան Աւետարանն է:

- Սեղանին եզերքին բոլորտիքը պէտք էր ոսկի շրջանակ մը ըլլար (Ել 25.25): Եթէ երբեք չորս մատնաչափերը կը ներկայացնեն չորս Աւետարանագիրները, եւ եզերքին մէկութիւնը՝ Աւետարանին մէկութիւնը, այդ պարագային, եզերքին բոլորտիքը եղող ոսկի շրջանակը՝ կը ներկայացնէ

տարբեր-տարբեր ազգերու ու ժողովուրդներու համախմբումը փրկութեան Աւետարանի միջոցաւ՝ Քրիստոսի անձին շուրջ: Այս իմաստով, «ոսկի շրջանակը» կը ներկայացնէ Քրիստոսի թագաւորութիւնը կազմող հաւատացեալները:

- Սեղանը պէտք էր չորս ոսկի օղակ ունենար (Ել 25.26): Չորս ոսկի օղակները կը ներկայացնեն չորս Աւետարանները: Աւետարանները կը նմանցուին օղակներու, որովետեւ անոնք զօրութիւնը ունին իրարմէ ու Աստուծմէ հեռացած մարդկութիւնը սիրոյ կապերով օղակելու:

- Սեղանը պէտք էր ունենար չորս անկիւն (Ել 25.26): Եթէ երբեք Սեղանը կը ներկայացնէ Քրիստոսի խաչափայտը, Սեղանին վրայ դրուած Հացը՝ Քրիստոսը, ապա սեղանին չորս անկիւնները՝ կը ներկայացնեն աշխարհի չորս կողմերը, եւ ցոյց կու տան թէ Սեղանին վրայ դրուող Հացը՝ Քրիստոսը՝ բոլոր աշխարհի մարդոց համար է, եւ ամէն մարդ կոչուած է ճաշակելու փրկութեան այդ Հացէն:

- Սեղանը պէտք էր ունենար չորս ոտք (Ել 25.26): Ըսինք որ Սեղանը՝ խաչն է: Ուրեմն, Սեղանին չորս ոտքը՝ կը ներկայացնէ խաչափայտին քառաթեւ ըլլալը: Սեղանին չորս ոտքը կը ներկայացնէ նաեւ չորս Աւետարանագիրները, որոնք իրենց աւետարաններու գրութեամբ ոտքի պիտի նմանէին, այն իմաստով որ ոտքի պիտի պահէին Քրիստոսի կեանքն ու գործունէութիւնը:

- Չորս օղակները Սեղանին չորս անկիւնը եղող չորս ոտքերուն քով պէտք էր դրուէին (Ել 25.26): Եթէ երբեք Սեղանը՝ խաչն է, եւ Սեղանին չորս ոտքերը՝ խաչին չորս անկիւններն են, այդ պարագային, չորս օղակներուն Սեղանին չորս ոտքերուն քով դրուիր՝ ցոյց կու տայ թէ Քրիստոս երբեք չ'ուզեր որ իր Աւետարանին պատգամախօսները իրենց պատգամներէն հեռու պահեն խաչափայտին պատգամը, առանց որուն չկա՛յ փրկութիւն: Չորս օղակները Սեղանին չորս ոտքերուն քով պէտք է դրուին, այլ խօսքով՝ Աւետարանի քարոզիչները պէտք է ամրօրէն կապուած ըլլան Տիրոջ խաչին ու խաչի պատգամին:

- Ինչպէս տեսանք նախորդ բաժնին մէջ, չորս օղակները Սեղանին չորս անկիւնը եղող չորս ոտքերուն քով պէտք էր դրուէին (Ել 25.26), այլ խօսքով՝ Սեղանին «եզերքին քով պէտք է ըլլան, որպէսզի Սեղանը վերցնելու համար՝ ձողերուն տեղեր ըլլան» (Ել 25.27): Ճիշդ է որ Սեղանը ունէր չորս օղակ, չորս անկիւն, չորս ոտք, եւ սակայն ունէր երկու ձողեր միայն որոնցմով պէտք էր վեր բարձրացուէր: Երկու ձողերը կը ներկայացնեն Քրիստոսի աստուածային եւ մարդկային բնութիւնները, որոնք սակայն անբաժան են իրարմէ, ճիշդ ինչպէս ձողերը անբաժան էին Սեղանէն:

- Ձողերը պէտք էր սատիմի փայտէ շինուած եւ ոսկիով պատուած ըլլային (Ել 25.28): Ձողին սատիմի փայտէ շինուած ըլլալը կը ներկայացնէ Քրիստոսի

մարդկային բնութիւնը, իսկ անոր ոսկիով պատուած ըլլալը կը ներկայացնէ Քրիստոսի աստուածային բնութիւնը: Նախորդ բաժնին մէջ արդէն իսկ հաստատեցինք թէ երկու ձողերը կը ներկայացնեն Քրիստոսի աստուածային եւ մարդկային բնութիւնները, եւ ասիկա աւելի յստակ կը դառնայ տուեալ համարով:

- Սեղանը պէտք էր երկու ձողերով բարձրացուեր (Ել 25.28): Եթէ երբեք Սեղանը կը նախապատկերացներ Քրիստոսի խաչափայտը, ինչպէս տեսանք, եւ եթէ երբեք երկու ձողերը կը ներկայացնեն Քրիստոսի աստուածային ու մարդկային բնութիւնները, ուստի, Սեղանը երկու ձողերով բարձրացնել, կը նշանակէ չբաժնել իրարմէ Քրիստոսի աստուածային եւ մարդկային բնութիւնները: Այլ խօսքով, Քրիստոսը քարոզողները ո՛չ Անոր աստուածային բնութիւնը պէտք է անտեսեն եւ ո՛չ ալ Անոր մարդկային բնութիւնը: Պէտք չէ մէկը անտեսուի՝ միւսը բարձրացնելու համար: Ինչպէս կարելի չէր պատկերացնել Սեղանին շալկուիլը մէկ ձողով, այնպէս ալ կարելի չէ պատկերացնել Աստուածամարդ Քրիստոսը առանց իր աստուածային կամ մարդկային բնութեան:

29.- Ի՞նչ կը նախապատկերացներ Ոսկեայ Աշտանակը (Ել 25.31-40, 37.17-24):

Ոսկեայ Աշտանակը կը նախապատկերացնէր մեր Տէրը՝ իբրեւ լոյսը աշխարհին, որուն հաւատացողը եւ հետեւողը խաւարին մէջ չի քալեր, այլ՝ յաւիտենական Կեանքի լոյսը կ'ունենայ (Յհ 8.12: Հմմտ 9.5, 12.46): Այդ լոյսը իր մէջ ունեցող մարդը իր մէջ վառած կ'ըլլայ աստուածային լոյսին ճրագը (հմմտ Մտ 25.7: Ղկ 12.35), եւ այս աշխարհի մէջ ինք եւս իր շրջապատը լուսաւորող ճրագ մը կամ աշտանակ մը կը դառնայ (հմմտ Մտ 5.14-16: Յյտ 2.5) (Զարեհ Արք. Ազնաւորեան):

30.- Ի՞նչ կը նախապատկերացնէր Վկայութեան Խորանը (Ել 26.1-37, 36.8-38):

Վկայութեան Խորանը նախապատկերացումն էր Քրիստոսի սուրբ Եկեղեցիին, որ Աստուծոյ տունը կամ բնակարանն է, եւ միաժամանակ խորհրդանիշը Աստուծոյ հովանիին, որ Աստուծոյ հաւատացողներուն ապաստանարանն է (հմմտ Սղ 27.5), Աստուծոյ «սուրբ լեռը» (հմմտ Սղ 15.1), այսինքն՝ պատկերը Աստուծոյ թագաւորութեան, ուր անոր կամքը կը կատարուի իրեն հաւատարիմ ժողովուրդին կողմէ: Ինչպէս Վկայութեան Խորանն ապաստանող անմեղները մարդոց անարդար վրէժխնդրութենէն եւ մահուան սպառնալիքէն կը փրկուին (հմմտ Ել 21.12-14: Գ.Թգ 1.50-53, 2.28-34) այնպէս ալ, Եկեղեցին Աստուծոյ փրկութեան տապանն է, ուր

ապաստանողները Աստուծով փրկութիւն եւ խաղաղութիւն կը գտնեն (Չարեհ Արք. Ազնաւորեան):

31.- Ի՞նչ կը նախապատկերացնէր Արտաքին Սրբարանը Սրբութիւն Սրբութեանցէն բաժնող Վարագոյրը (Ել 26.33):

Արտաքին Սրբարանը Սրբութիւն Սրբութեանցէն բաժնող Վարագոյրը նախապատկերացումն էր Քրիստոսի մարդկային բնութեան, անոր մարմինին, որ ինք՝ անմեղ ըլլալով հանդերձ (Բ.Կր 5.21: Եբր 4.15: Ա.Յհ 3.5), կը ներկայացնէր մեղաւոր ամբողջ մարդկութիւնը, որուն դիմաց ներքին Սրբարանին ճամբան փակ էր, եւ մտնել փորձողը դատապարտուած էր մահուան (Թւ 17.13: Հմմտ Ղւ 16.2): Քրիստոս ինք մեր փոխարէն մահը յանձն առաւ եւ ատով իսկ պատեց մեզ Աստուծոյ սուրբ ներկայութենէն անջատող վարագոյրը (Մտ 27.51: Սր 15.38: Ղւ 23.45), վերջ դնելով ՀԿ-եան արգելքին, եւ մեր դիմաց բանալով Աստուծոյ հասնելու ճանապարհը. «Հետեւաբար, եղբայրներ, Յիսուսի արինով այլեւս ազատ ենք Սրբարան մտնելու, որովհետեւ Յիսուս ինք մեզի համար բացաւ Աստուծոյ հասնելու այդ նոր եւ կենդանի ճամբան՝ վարագոյրէն անդին անցնելով, այսինքն՝ իր մարմինը որպէս զոհ մատուցանելով, եւ ատով իսկ Աստուծոյ ժողովուրդին Քահանայապետը եղաւ» (Եբր 10.19-21) (Չարեհ Արք. Ազնաւորեան):

32.- Ի՞նչ կը նախապատկերացնէր Պրոնգէ Ջոհասեղանը (Ել 27.1-8, 38.1-7):

ա.- Պրոնգէ Ջոհասեղանը կը նախապատկերացնէր խաչը, որուն վրայ ինքզինք մատուցանեց Քրիստոս՝ իբրեւ անարատ ողջակէզ (Եբր 9.14) եւ մեղքի պատարագ (Բ.Կր 5.21: Հմմտ Ես 53.6,9 եւ 12: Գղ 3.13: Ա.Պտ 2.22, 24: Ա.Յհ 3.5), այսինքն՝ իբրեւ ամբողջական քառութիւն եւ ամբողջական ինքնընծայում Աստուծոյ մարդոց փոխարէն երկնային Սրբարան մուտք գործելով: (Չարեհ Արք. Ազնաւորեան):

բ.- Պրոնգը նշանակ է աստուածային դատաստանին (հմմտ Ղւ 26.18-19: Բ.Օր 28.23), որ առնչուած է Քրիստոսի խաչին, որովհետեւ Քրիստոսի մահը եթէ փրկութիւնն էր իրեն հաւատացողներուն, բայց միաժամանակ դատապարտութիւնն էր Չարին եւ կամաւորաբար մեղքին մէջ մնացող չար աշխարհին (Յհ 12.31, 16.8-11: Հմմտ 15.22) (Չարեհ Արք. Ազնաւորեան):

33.- Ի՞նչ կը խորհրդանշէ այն զուարակը որ «մեղքի պատարագ» կ'ըլլայ Վկայութեան Խորանի զոհի Սեղանին վրայ եւ ի՞նչ կը խորհրդանշէ Սեղանը (Ել 29.36-37):

Յիշեալ համարներուն մէջ կը տեսնենք որ Աստուած Մովսէսին կը պատուիրէ եօթը օր

շարունակ, «օրը մէկ զուարակ մեղքի պատարագ» ընել սեղանի քաւութեան համար: Աստուած կը հաստատէ թէ եօթը օր ետք, սո՛ւրբ պիտի ըլլայ սեղանը, եւ ինչ որ կամ ով որ այդ սեղանին դպնար՝ ի՛նքն ալ «սուրբ պիտի ըլլայ»: Հոս յիշուած սեղանը՝ խաչն է, իսկ «մեղքի պատարագ»ը Քրիստոս ինքն է. Պօղոս առաքեալ եւս կը հաստատէ որ «Աստուած մեզի համար մեղքի պատարագ ըրաւ Քրիստոսը» (Բ.Կր 5.21): Ինչպէս զուարակին զենումով (մորթելու գործողութեամբ) սեղանը կը սրբուէր եւ սո՛ւրբ կ'ըլլար, այնպէս ալ Քրիստոսի պատարագումովը խաչին վրայ՝ սրբուեցաւ ու սո՛ւրբ եղաւ խաչը: Եւ դարձեալ, ինչպէս զոհին արհնով սեղանին սրբուելէն ետք՝ սո՛ւրբ կ'ըլլար ոեւէ մէկը որ կը մօտենար ու կը դպնար այդ սեղանին, այնպէս ալ, Քրիստոսի խաչափայտին վրայ պատարագումէն ետք՝ սո՛ւրբ դարձաւ խաչը, եւ ուստի, սո՛ւրբ կ'ըլլայ ոեւէ մէկը որ հաւատքով կը մերձենայ ու կը հպի խաչին:

34.- Ի՞նչ բանի խորհրդանիշ էր Խունկի Սեղանը (Ել 30.1-10, 37.25-28):

Խունկի Սեղանը իր վրայ մատուցուած եւ առ Աստուած բարձրացող խունկի ծուխով՝ խորհրդանիշ էր աղօթքներու մատուցման եւ անոնց առ Աստուած բարձրացման, ինչ որ նշանակ էր քահանայական միջնորդութեան եւ բարեխօսութեան: Այդ իմաստով անիկա կը նախապատկերացնէր Քրիստոսը՝ իբրեւ

մեր Քահանայապետը, որ Աստուծոյ քով մեր միջնորդն ու բարեխօսն է (Ա.Տմ 2.5: Եբր 7.25: Հմմտ Յհ 17.1-16), եւ ինքն է որ մեր աղօթքներն ու օրհներգութիւնները կ'ընծայէ Հօր Աստուծոյ (Եբր 13.15: Ա.Պտ 2.5):

Եկեղեցին եւս, թէ՛ իր ընդհանրութեանը մէջ եւ թէ՛ ամէն մէկ անդամ առանձնաբար, իբրեւ Աստուծոյ «տուն» եւ «Տաճար», իր Քահանայապետին՝ Քրիստոսի առաջնորդութեամբ միջնորդութիւն եւ բարեխօսութիւն կ'ընէ բոլորին համար (Եփ 6.18: Յկ 5.13-16: Յյտ 5.8, 8.3-4: Հմմտ Գրծ 12.5: Հո 1.10, 10.1, 15.30-31: Բ.Կր 9.14: Կղ 4.3-4 եւ 12: Ա.Թս 5.25: Բ.Թս 3.1-2: Եբր 13.18-19), եւ իր եւ անոնց աղօթքները իբրեւ «օրհնութեան պատարագ» կը մատուցանէ Աստուծոյ (Եբր 13.15: Հմմտ Կղ 3.17) (Զարեհ Արք. Ազնաւորեան):

35.- Ի՞նչ կը նախապատկերացնէր Աւագանը (Ել 30.17-21, 38.8):

Աւագանը կը նախապատկերացնէր Քրիստոսով մեր լուացումը մեր մեղքերէն՝ ո՛չ միայն իր սրբացուցիչ Խօսքով, այլ նաեւ «աւագանին մաքրութեամբ», այսինքն՝ մկրտութեան լուացումով, որպէսզի մեզ իբրեւ Եկեղեցի իր Աստուածութեան դիմաց կանգնեցնէ «ամբողջական փառքով, առանց ոեւէ արատի կամ խորշոմի կամ ուրիշ թերութեան, այլ՝ սուրբ եւ անարատ» (Եփ 5.26-27: Հմմտ Եբր 10.22) (Զարեհ Արք. Ազնաւորեան):

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՑԱՏՐՈՂԱԿԱՆ ԵՒ

ՄԵԿՆՈՂԱԿԱՆ

(Առաջին Մաս)

1.- Յիսուս ըսաւ. «Ով որ ինձի հաւատացող այս փոքրիկներէն մէկը գայթակղեցնէ» (Մր 9.42): Որո՞նք են հոս յիշուած փոքրիկները որոնք կը հաւատան Յիսուսի եւ ինչո՞ւ համար Յիսուս զանոնք կը կոչէ՝ փոքրիկ:

2.- «Աւելի լաւ կ'ըլլայ, որ գայթակղեցնողին վիզին մեծ երկանաքար անցուի եւ ծովը ձգուի»: Ինչո՞ւ համար Յիսուս կը խօսի երկանաքարի եւ ծովի մասին:

3.- «Աւելի լաւ կ'ըլլայ, որ գայթակղեցնողին վիզին մեծ երկանաքար անցուի եւ ծովը ձգուի» (Մր 9.42): Ի՞նչ կը խորհրդանշէ ծովը:

4.- Ինչո՞ւ համար Յիսուս գայթակղեցնողին կը պատուիրէ իր ձեռքն ու ոտքը կտրել ու նետել եւ իր աչքը հանել (Մր 9.43, 45, 47): Այլ խօսքով, ինչո՞ւ համար կ'ընտրուին մարմինի անդամներէն երեքը՝ ձեռքը, ոտքը եւ աչքը, եւ ո՛չ ուրիշ անդամներ:

5.- Ի՞նչ պետք է հասկնալ «ձեռքն ու ոտքը կտրել կամ աչքը հանել» խօսքով (Մր 9.43, 45, 47):

6.- Ինչո՞ւ «Գանկ» կոչուած է այն բլուրը որուն վրայ խաչուեցաւ Յիսուս (Ղկ 23.33):

7.- Ինչո՞ւ Յիսուս խաչուեցաւ երկու աւազակներուն միջեւ եւ ո՛չ թէ անոնց աջ կամ ձախ կողմը (Ղկ 23.33):

8.- Յիսուսի խաչին վրայ Յունարէն, Լատիներէն եւ Եբրայերէն արձանագրութիւն մը դրուեցաւ որ կ'ըսէր. «Ասիկա է Հրեաներու թագաւորը» (Ղկ 23.38): Ասոր ետին յատուկ իմաստ մը կա յ:

9.- Յիսուս կոչ կ'ուղղէ Երիտասարդի մը հետեւելու իրեն: Երիտասարդը կ'ըսէ. «Տէ՛ր, թոյլ տուր որ նախ երթամ եւ թաղեմ հայրս»: Տէրը կը պատասխանէ. «Ձգէ՛ որ մեռելները թաղեն իրենց մեռելները, իսկ դուն գնա՛ եւ Աստուծոյ թագաւորութիւնը քարոզէ» (Ղկ 9.59-60): Կարելի՞ է բացատրել այս խօսքը:

10.- Ինչո՞ւ Յովհաննէս Մկրտիչ մկրտութեան համար քովը եկող Սաղուկեցիներն ու Փարիսեցիները կը կոչէ՝ «իժերու ծնունդներ» (Մտ 3.7):

11.- Որո՞նք են սգաւորները որոնց երանի կու տայ Յիսուս եւ մխիթարութիւն կը խոստանայ անոնց (Մտ 5.4):

12.- Ի՞նչ ըսել ուզեց Յովհաննէս Մկրտիչ երբ ըսաւ. «Աստուած այս քարերէն ալ կրնայ Աբրահամի որդիներ հանել» (Մտ 3.9):

13.- Ի՞նչ ըսել ուզեց Յովհաննէս Մկրտիչ երբ ըսաւ. «Կացի՛նք արդէն իսկ պատրաստ է ծառերը իրենց արմատներէն կտրելու: Այն ծառը որ բարի պտուղ չի տար, պիտի կտրուի եւ կրակ նետուի» (Մտ 3.8, 10):

14.- Ի՞նչպէս պէտք է հասկնալ Յովհաննէս Մկրտիչի խօսքը. «Անիկա ձեզ Սուրբ Հոգիով եւ կրակով պիտի մկրտէ» (Մտ 3.11):

15.- Ի՞նչպէս պէտք է հասկնալ Յովհաննէս Մկրտիչի հետեւեալ խօսքը Յիսուսի վերաբերեալ. «Անիկա ինձմէ աւելի հօր է»:

16.- Ի՞նչպէս պէտք է հասկնալ Յովհաննէս Մկրտիչի հետեւեալ խօսքը Յիսուսի վերաբերեալ. «Ես անոր կօշիկները կրելու իսկ արժանի չեմ»:

17.- Ի՞նչպէս պէտք է հասկնալ Յովհաննէս Մկրտիչի հետեւեալ խօսքը Յիսուսի վերաբերեալ.

«Հեծանոցը իր ձեռքին, ան պիտի մաքրե իր կալը, ցորենը հաւաքէ շտեմարանին մէջ, իսկ յարդը այրէ անշէջ կրակով» (Մտ 3.12):

18.- Ի՞նչ ըսել ուզեց Յիսուս երբ ըսաւ. *«Մարդիկ երկինքի արքայութիւնը ձեռք ձգելու համար ոյժ կը քանեցնեն, եւ զօրաւորները (բռնաւորները) ձեռք կը ձգեն զայն»* (Մտ 11.12):

19.- Ի՞նչ է իմաստը Յովհաննէս Մկրտիչի հետեւեալ խօսքին. «Այն ծառը որ բարի պտուղ չի տար»:

20.- Ինչո՞ւ Յիսուս Յովհաննէս Մկրտիչը կը ներկայացնէ իբրեւ Եղիա մարգարէն (Մտ 11.14):

21.- «Երբ սուրբ վայրին վրայ կանգնած տեսնէք "Աւերուածին սրբապղծութիւնը"» (Մտ 24.15): Կարելի՞ է բացատրել այս համարը:

22.- Ի՞նչ ըսել ուզեց Յիսուս երբ ըսաւ. «Այն ատեն անոնք որոնք Հրէաստանի մէջ են՝ թող լեռները փախչին» (Մտ 24.16):

23.- Ի՞նչ ըսել ուզեց Յիսուս երբ ըսաւ. «Ան որ տանիքն է՝ վար իջնելէ ետք թող տուն չմտնէ քան մը առնելու համար» (Մտ 24.17):

24.- Ի՞նչ ըսել ուզեց Յիսուս երբ ըսաւ. «Եւ ան որ դաշտն է՝ թող ետ չդառնայ վերարկուն առնելու համար» (Մտ 24.18):

25.- «Որպէսզի չըլլայ թէ ես ինքս մրցանակէն զրկուիմ» խօսքը արդեօք ցոյց կու տայ որ Պօղոս իր փրկութիւնը կորսնցնելու մտավախութիւնը ունէր:

26.- Հինգ հազարին կերակրումը տեղի կ'ունենայ 5 հացով եւ 2 ձուկով եւ աւելցած կտորներով 12 սակառ կը լեցուի (Մտ 14.19-20): Ի՞նչ խորհրդանշական իմաստներ կան ներկայացուած յիշեալ թիւերուն մէջ:

27.- Չորս հազարին կերակրումը տեղի կ'ունենայ 7 հացով եւ քիչ մը մանր ձուկերով եւ աւելցած կտորներով 7 սակառ կը լեցուի (Մտ 15.34-37): Ի՞նչ խորհրդանշական իմաստներ կան ներկայացուած յիշեալ թիւերուն մէջ:

28.- Կարելի՞ է բացատրել հետեւեալ համարը.- «Աղօթեցէք որ ձեր փախուստը ձմեռ ատեն չպատահի» (Մտ 24.20):

29.- Կարելի՞ է բացատրել հետեւեալ համարը.- «Աղօթեցէք որ ձեր փախուստը Շարաթ օրը չպատահի» (Մտ 24.20):

30.- Կարելի՞ է բացատրել հետեւեալ համարը.-
«Նոր լեզուներ պիտի խօսին» (Մր 16.17-18):

31.- Կարելի՞ է բացատրել հետեւեալ համարը.-
«Ձեռքով օձ պիտի բռնեն առանց խայթուելու» (Մր 16.17-18):

32.- Կարելի՞ է բացատրել հետեւեալ համարը.-
«Եթէ մահացու ունէ թոյն խմեն՝ պիտի չվնասուին» (Մր 16.17-18):

33.- Գեղեօն ոչխարի բուրդ կը դնէ կալին մէջ եւ կը խնդրէ Աստուծմէ որ միայն բուրդին վրայ ցօղ իջնէ, իսկ գետինը չոր մնայ, եւ այդպէս կ'ըլլայ: Յետոյ կը խնդրէ որ միայն բուրդը չոր մնայ եւ ամբողջ գետնին վրայ ցօղ իջնէ: Աստուած դարձեալ կը կատարէ անոր խնդրանքը (Դատաւորաց 6.36-40): Արդ, ի՞նչ է իմաստը պատահածին:

34.- Յակոբ իր քեռիին՝ Լաբանին 7 տարի կը ծառայէ կը ծառայէ Ռաբէլը ունենալու համար, եւ 7 տարի կը ծառայէ Լիան ունենալու համար: Լիային համար կ'ըսուի որ աչքերուն տեսողութիւնը տկար էր, իսկ Ռաբէլին համար կ'ըսուի որ դէմքով ու տեսքով գեղեցիկ էր (Ծննդոց 29.15-30): Արդ, կա՞յ խորհրդանշական իմաստ մը ասոր ետին:

35.- Կարելի՞ է բացատրել հետեւեալ համարը.-
«Մտէք նեղ դռներն, քանի կորուստի տանող դուռը լայն է եւ ճամբան՝ ընդարձակ, եւ շատեր կը մտնեն անկէ: Մինչ դէպի կեանք տանող դուռը նեղ է եւ ճամբան դժուարին, եւ քիչեր միայն կը գտնեն զայն» (Մտ 7.13-14):

36.- Կարելի՞ է բացատրել հետեւեալ համարը.-
«Ահա կը դրկեմ ձեզ իբրեւ ոչխարներ՝ գայլերու մէջ: Ուստի խորագէտ եղէք օձերու պէս, եւ անմեղ աղանիներու պէս» (Մտ 10.16):

37.- Մէկը մօտեցաւ Յիսուսի եւ ըսաւ. «Տէ՛ր, պիտի հետեւիմ քեզի, բայց թոյլ տուր որ նախ երթամ ընտանիքէս հրաժեշտ առնեմ»: Յիսուս պատասխանեց. «Ան որ ձեռքը մաճին կը դնէ եւ ետ կը նայի, յարմար չէ Աստուծոյ թագաւորութեան» (Ղկ 9. 61-62): Կարելի՞ է բացատրել այս տողերը:

38.- Ի՞նչ ըսել ուզեց Յիսուս երբ Յովհաննէս Մկրտիչին մասին խօսելով՝ ըսաւ. «Ի՞նչ տեսնելու գացիք անապատ: Հովէն շարժող եղէ՞՞գ մը: Հապա ի՞նչ տեսնելու գացիք: Փառաւոր զգեստներ հագած մա՞րդ մը: Բայց անոնք որ փառաւոր զգեստ կը հագնին՝ թագաւորական պալատներու մէջ են» (Մտ 11.7-8):

39.- Ի՞նչ ըսել ուզեց Յիսուս երբ Յովհաննէս Մկրտիչին մասին խօսելով՝ ըսաւ. «Ի՞նչ տեսնելու

գացիք: Փառաւոր զգեստներ հագած մա՞րդ մը: Բայց անոնք որ փառաւոր զգեստ կը հագնին՝ թագաւորական պալատներու մէջ են» (Մտ 11.8):

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ

(Երկրորդ Մաս)

- 1.- Ինչո՞ւ համար Քրիստոս մեռաւ խաչին վրայ:
- 2.- Աստուածաշունչը կ'արգիլէ՞ միասեռականութիւնը:
- 3.- Կրնա՞նք Սուրբ Կոյս Մարիամին համար գործածել «Տիրամայր» բացատրութիւնը:
- 4.- Կրնա՞նք երանի՛ տալ Մարիամին եւ իրեն համար հոգեւոր երգեր յօրինել:
- 5.- Որոշ հոսանքներ կը մերժեն Մարիամը կոչել՝ Աստուածածին: Արդ, մենք կրնա՞նք «Աստուածածին» կոչել զայն:
- 6.- Ինչո՞ւ Աստուած Ադամին հարցուց. «Կերա՞ր այն ծառէն» (Ծն 3.11): Աստուած չէ՞ր գիտեր որ Ադամ կերած էր:

7.- Եթե Աստուած ամէն տեղ է, արդեօ՞ք նաեւ դժոխքին մէջ է:

8.- Սխա՞լ է մտիկ ընել թէ «օրուան աստղերը ինչ կ'ըսեն»:

9.- Պայմա՞ն է ամէն Կիրակի եկեղեցի երթալ Սուրբ Պատարագի մասնակցելու համար:

10.- Ինչո՞ւ ամէն Կիրակի Սուրբ Պատարագի համար եկեղեցի երթամ երբ տունիս մէջ ալ կրնամ աղօթել:

11.- Ինչո՞ւ Աստուած դատաստան ըրած ատեն Օձին, Եւային եւ Ադամին վերաբերեալ, անոնք բառ մը իսկ չեն արտասաներ:

12.- Ինչո՞ւ Աստուած ստեղծեց անօգտակար եւ վնասակար միջատները, ինչպէս ճանճը, մժեղը, ոջիլը, եւ այլն:

13.- Դրամատան մէջ դրամ դնելը մե՞ղք է:

14.- Հեռատեսիլ նայիլը մե՞ղք է:

15.- Սուրբ Հոգին կը գործե՞ ոչ-հաւատացեալներուն մէջ:

16.- Գիշերները երբ աղօթքի կենամ՝ կը թմրիմ եւ նոյնիսկ քունս կու գայ, ի՞նչ պէտք է ընեմ:

17.- Եկեղեցի երթալը բարարա՞ր է լաւ քրիստոնէայ ըլլալու համար:

18.- Ծիւելը մե՞ղք է:

19.- Ծով երթալ եւ լողալը մե՞ղք է:

20.- Ինչո՞ւ երբ կ'աղօթենք՝ սատանայական յարձակումները կը սաստկանան:

21.- Ինչո՞ւ Յիսուս Պետրոսի եւ իր գործընկերներուն մեծ քանակութեամբ ձուկ բռնել տուաւ (Ղկ 5.1-11):

22.- Երբեմն երբ խօսինք դրախտի կամ դժոխքի մասին, մարդիկ մեզի կ'ըսեն. «Ո՞վ մեռաւ եւ ետ դարձաւ ու պատմեց, որպէսզի հաւատանք անոնց գոյութեան»: Ի՞նչ պէտք է պատասխանել այդպէս ըսողներուն:

23.- Ինչո՞ւ համար Աստուած նիւթեղէն աշխարհը իր կենդանական ու բուսական երեսներով ստեղծելէ ետք է որ Ադամն ու Եւան ստեղծեց: Արդե՞օք ասիկա

ցոյց կու տայ որ նիւթեղէն ստեղծագործութիւնը աւելի՛ արժէք ունի քան մարդ արարածը:

24.- Ի՞նչ են այն տարբերութիւնները որոնք գոյութիւն ունին աշխարհի եւ մարդուն ստեղծումին միջեւ:

25.- Ի՞նչ է Ջատիկի առիթով գործածուող հակիթին իմաստը:

26.- Ինչո՞ւ համար երբեմն կը զգանք որ մեր կրած ցաւը կամ փորձութիւնը մեր կարողութենէն վեր է:

27.- Աննա անլսելի ձայնով բայց շրթունքները շարժելով կ'աղօթէր եւ Հեղի քահանան զինք զինով կարծեց (Ա.Թգ 1.14), ի՞նչ ցոյց կու տայ այս իրողութիւնը:

28.- Առաւօտ կանուխ, երբ տակաւին եօթնաստեղնեան աշտանակը կը վառէր, Աստուած կանչեց Սամուէլը իր անունով եւ ան երեք անգամ Հեղիի մօտ վազեց կարծելով որ Հեղի քահանան էր զինք կանչողը (Ա.Թգ 3.3-8): Ի՞նչ ցոյց կու տայ այս իրողութիւնը:

29.- Ինչո՞ւ համար երբ Տիրոջ Ուխտի Տապանակը Փղշտացիներուն կողմէ դրկուեցաւ, դրուեցաւ

Կարիաթարիմի մեջ, փոխանակ դրուելու Սելովի մեջ,
ուր նախապէս կը գտնուէր (Ա.Թգ 7.1-2):

30.- Ինչո՞ւ երբ Իսրայէլացիներ Սամուէլէն
պահանջեցին թագաւոր ունենալ, Աստուած
բարկացաւ, հակառակ անոր որ ի՛նք խոստացած էր
թէ իր սերունդէն թագաւորներ պիտի սերին (Մն 17.6,
16: Բ.Օր 17.14, 18):

31.- Մենք գիտենք որ Յիսուս իր փրկութիւնը մեզի
կու տայ առանց պայմանի: Երբ կը պատուիրուի մեզի՝
մեր խաչը առնել ու Յիսուսի հետեւիլ, համբերատար
ըլլալ, օրհնել մեզ անիծողը, եւ ուրիշ շատ բաներ,
ասոնք պայմաններ չե՞ն սեպուիր:

32.- Ի՞նչ է տարբերութիւնը հաւատքին եւ
ապաշխարութեան:

**ԵԼԻՑ ԳԻՐՔԷՆ ՈՐՈՇ ՏԱՐՐԵՐՈՒ
ԽՈՐՀՐԴԱՆՇԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ**
(Երրորդ Մաս)

1.- Ի՞նչ կը խորհրդանշէ կամ կը նախապատկերացնէ այն գաւազանը որ օձի վերածուեցաւ երբ Մովսէս գայն գետին ձգեց (Ել 4.1-5):

2.- Մովսէս աջ ձեռքը ծոցը դրաւ եւ երբ դուրս հանեց՝ բորոտացած էր, դարձեալ դրաւ ու հանեց, ձեռքը ետ բնական դարձաւ: Ի՞նչ կը խորհրդանշէ ասիկա (Ել 4.6-7):

3.- Ի՞նչ կը նախապատկերացնէ Եգիպտոսի կախարդներուն օձի վերածուած գաւազաններուն կլլուիլը Ահարոնի քալող գաւազանին կողմէ (Ել 7.10-12):

4.- Ի՞նչ կը խորհրդանշէ արիւնի վերածուած ջուրը (Ել 7.20):

5.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Եգիպտոսին ուղղուած Աստուծոյ երկրորդ հարուածը, որ գորտերով երկիրը ծածկելու հարուածն էր (Ել 8.1-15):

6.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Եգիպտոսին ուղղուած Աստուծոյ Երրորդ հարուածը, որ մունի հարուածն էր (Ել 8.16-19):

7.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Եգիպտոսին ուղղուած Աստուծոյ չորրորդ հարուածը, որ շանաճանճի հարուածն էր (Ել 8.20-32):

8.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Եգիպտոսին ուղղուած Աստուծոյ հինգերորդ հարուածը, որ անասուններու մահն էր (Ել 9.1-7):

9.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Եգիպտոսին ուղղուած Աստուծոյ վեցերորդ հարուածը, որ ուռեցքներու հարուածն էր (Ել 9.8-12):

10.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Եգիպտոսին ուղղուած Աստուծոյ եօթներորդ հարուածը, որ երկնաէջ հրախառն կարկուտի հարուածն էր (Ել 9.13-35):

11.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Եգիպտոսին ուղղուած Աստուծոյ ութերորդ հարուածը, որ մարախի հարուածն էր (Ել 10.1-20):

12.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Եգիպտոսին ուղղուած Աստուծոյ իններորդ հարուածը, որ թանձրամած խաւարի հարուածն էր (Ել 10.21-29):

13.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Եգիպտոսին ուղղուած Աստուծոյ տասներորդ հարուածը, որ անդրանիկները մեռցնելու հարուածն էր (Ել 12.29-30):

14.- Եգիպտոսէն դուրս ելլող Իսրայէլացիներուն թիւը 600.000 «քալող» այր մարդիկ էին, առանց

հաշուելու ընտանիքները: Ի՞նչ կը խորհրդանշէ այս թիւը (Ել 12.37):

15.- Ինչո՞ւ անթլփատներուն թոյլ չի տրուիր որ ճաշակեն զատկական գառնուկէն (Ել 12.43-44):

16.- Ի՞նչ կը խորհրդանշէ Աստուծոյ հրեշտակին եւ ամպի սիւնին անցնիլը Իսրայէլի բանակին ետին, եւ ի՞նչ պէտք է կարդալ «Աստուծոյ հրեշտակը» եւ «ամպի սիւնը» բացատրութեանց ետին (Ել 14.19):

17.- Ի՞նչ կը խորհրդանշէ Մովսէսի այն գաւազանը զոր ան երկնցուց դէպի Կարմիր ծովու ջուրերը եւ զանոնք ճեղքեց (Ել 14.16, 21-22):

18.- Կարելի՞ է բացատրել հետեւեալ համարին խորհրդանշական իմաստը.- «Տէրը արեւելեան սաստիկ հովով մը ետ դարձուց ծովը եւ բոլոր գիշերը ջուրերը ճեղքուեցան» (Ել 14.21):

19.- Իսրայէլացիներ Կարմիր ծովէն անցան: Փարաւոն եւ իր զօրքն ալ փորձեցին անցնիլ բայց խեղդուեցան: Ի՞նչ բանի խորհրդանիշ է այս իրողութիւնը (Ել 14.21-28):

20.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Մեռայի լեղի ջուրերուն քաղցրացուիլը փայտի կտորով մը (Ել 15.23-25):

21.- Ի՞նչ կը խորհրդանշեն Եղիմի մէջ եղած 12 աղբիւրները եւ 70 արմաւենիները (Ել 15.27):

22.- Աստուած հրահանգեց Մովսէսին որ մանանայ առնէ եւ դնէ սափորի մը մէջ: Ի՞նչ խորհրդանիշ կը կանգնի այս իրողութեան ետին (Ել 16.33):

23.- Ի՞նչ ցոյց կու տայ Մովսէսի ձեռքին գաւազանին դէպի երկինք բարձրացումով Ամաղէկացիներուն ամբողջական պարտութիւնը (Ել 17.9-14):

24.- Մովսէս գաւազանով ժայռին զարկաւ եւ անկէ ջուր բխեցաւ: Ի՞նչ խորհրդանիշ կայ ասոր ետին (Ել 17.5-7):

25.- Ի՞նչ կը խորհրդանշէին Ուխտի Տապանակին մէջ դրուած Տասնաբանեայ պատուիրանները եւ այն քարեղէն երկու տախտակները որոնց վրայ անոնք արձանագրուեցան (Ել 25.16: Բ.Օր 10.1-5):

26.- Ի՞նչ կը խորհրդանշէ Ուխտի Տապանակը (Ել 25.10-22, 37.1-9):

27.- Ի՞նչ կը նախապատկերացնէր «Քաւութիւն» կոչուած Տապանակին կափարիչը (Ել 25.17-21):

28.- Ի՞նչ կը նախապատկերացնէր Առաջաւորութեան Հացի Սեղանը (Ել 25.23-28, 37.10-16, տե՛ս մանաւանդ 25.30):

29.- Ի՞նչ կը նախապատկերացնէր Ոսկեայ Աշտանակը (Ել 25.31-40, 37.17-24):

30.- Ի՞նչ կը նախապատկերացնէր Վկայութեան Խորանը (Ել 26.1-37, 36.8-38):

31.- Ի՞նչ կը նախապատկերացնէր Արտաքին Սրբարանը Սրբութիւն Սրբութեանցէն բաժնող Վարագոյրը (Ել 26.33):

32.- Ի՞նչ կը նախապատկերացնէր Պրոնզէ Զոհասեղանը (Ել 27.1-8, 38.1-7):

33.- Ի՞նչ կը խորհրդանշէ այն զուարակը որ «մեղքի պատարագ» կ'ըլլայ Վկայութեան Խորանի զոհի Սեղանին վրայ եւ ի՞նչ կը խորհրդանշէ Սեղանը (Ել 29.36-37):

34.- Ի՞նչ բանի խորհրդանիշ էր Խունկի Սեղանը (Ել 30.1-10, 37.25-28):

35.- Ի՞նչ կը նախապատկերացնէր Աւագանը (Ել 30.17-21, 38.8):

Հեղինակին ամբողջական գործերը

- 1.- Ճշմարիտ վերածնունդը
- 2.- Բա՛ց սրտիդ դուռը, Յիսուս կը սպասէ
- 3.- Ես եմ ճամբան, Ճշմարտութիւնը եւ Կեանքը
- 4.- Մանուկներուն Արքայութիւնը
- 5.- Ամենօրեայ աճում Աստուծոյ Հոգիով եւ Խօսքով
- 6.- Աստուածաշունչին պատասխանները ժողովուրդին հարցումներուն
- 7.- Աստուածաշունչին պատգամը այսօրուան մարդուն
- 8.- Գիտնանք պատասխանները որոշ հարցումներու
- 9.- Ամենօրեայ հոգեւոր ուսուցում
- 10.- Մեր հոգը Աստուծոյ ձգել
- 11.- Հաւատացեալները վարդերն են արքայութեան
- 12.- Մեր Տիրոջ եւ Փրկիչին՝ Յիսուս Քրիստոսի առակներուն բացատրութիւնը (Ա. հատոր)

- 13.- 62 հարցումներ եւ անոնց պատասխանները
- 14.- Ճանչնանք Աստուածաշունչը
հարցումներու միջոցաւ
(գարգացման մրցումի համար)
- 15.- Սուրբ Կոյս Մարիամ եւ Հայ Մայրը
- 16.- Մեր Տիրոջ եւ Փրկիչին՝ Յիսուս Քրիստոսի
առակներուն բացատրութիւնը (Բ. հատոր)
- 17.- Յիսուսի սերը կը բուժէ վիրաւոր ամէն սիրտ
- 18.- Հարցումներ՝ կարճ պատասխաններով